

Orman ve Av

Yıl: 2013 / Mart - Nisan / Sayı:2

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TARAFINDAN İKİ AYDA BİR YAYIMLANIR.

Yıl: 2013 | Mart - Nisan | Sayı: 2 | Cilt: 90 |
ISSN 1302-040X

**TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ ADINA
SAHİBİ**

GENEL BAŞKAN
Fevzi KALELİ

**SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ
Nihat ÖZ**

EDİTÖR

Prof. Dr. Sezgin ÖZDEN
ozden@karatekin.edu.tr

YAYIN KURULU

Prof. Dr. İsmet DAŞDEMİR
Prof. Dr. Oktay YILDIZ
Yrd. Doç. Dr. Cihan ERDÖNMEZ
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU
Dr. Metin KARADAĞ
Dr. Ufuk COŞGUN
Dr. Erdal ÖZÜDOĞRU
Hüseyin AYTAÇ
İlhan TAŞ
Hülya KILIÇ
Yasemen BİLGİLİ
Bilgilendirmek amacıyla üyelerimize
ücretsiz dağıtılır.

YÖNETİM YERİ:

TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
TUNA CAD. NO: 5 06410 KIZILAY/ANKARA

TEL-FAKS
0312 433 84 13

www.ormancilardernegi.org

ormancilar@ttmail.com
bilgi@ormancilardernegi.org

BASKI

DÖNMEZ OFSET

GRAFİK TASARIM

Güngör GENÇ

KAPAK FOTOĞRAFLARI

Süleyman ALKAN

KTÜ Orman Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Cantürk GÜMÜŞ Karadeniz’de Son Nokta isimli yerel gazetede yazılar yazıyor son zamanlarda. Takip edenler bilir yazdıklarının lezzetini. Merak edenler internet üzerinden de okuyabilirler. Orman ve Av’ın bu sayısında Sayın Gümüş’ün bir yazısına yerimi devretmek istiyorum. Yazıyı okuyunca bana hak vereceğinizden eminim...

ÜLKEMİN ZAVALLI ORMANLARI!

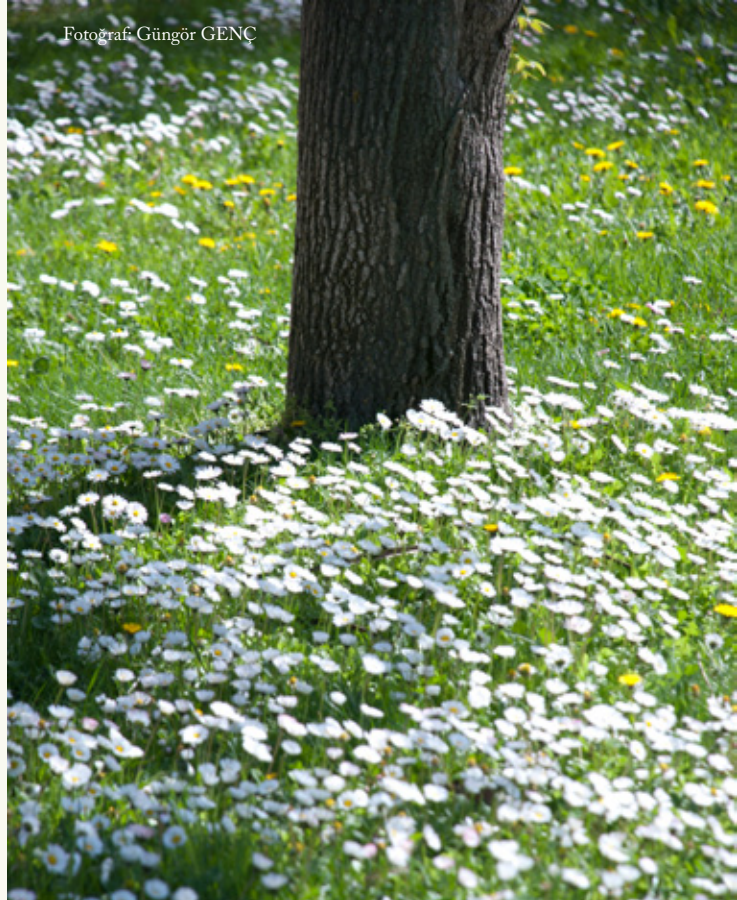
Prof.Dr.Cantürk GÜMÜŞ

Ormanlar...
Demokrasi kurbanı ormanlar!
Sahipsiz, zavallı ormanlar!
Anayasada korunması için her türlü önlem alınmış,
Aynı vurgu defalarca yapılmış,
Ancak bir küçük kapı bırakılmış;
“Kamu yararı” olduğunda korumadan vazgeçiliyor.
Şimdilerde bu kapı ardına kadar açık!
Maden için ormanlar yok edilir.
İçinden yol yapılır.
Su, sulama kanalları geçer.
Elektrik hatları özellikle ormanı seçer.
Barajlar yapılır.
Taşocaklarına izin verilir.
Bu açık kapı ile ilgili alanlar saymakla bitmiyor.
Esasında yaşamın her alanı bir kamu yararı içerir.
Burada ele alınması gereken konu ormanların ürettiği kamu yararı olmalıdır.
Ne gibi?
Su üretimi gibi,
Biyolojik çeşitlilik gibi,
Erozyonun önlenmesi gibi,
Karbon tutulması gibi,
Küresel ısınmanın önlenmesi gibi.
Orman yok edildiğinde asıl yok edilen bunlardır.
İnsanlığın geleceğidir!
Bunların bir hesabı var mı?
Yok!
Aslında hesap var da yapan yok!
Bütün ülke ormanları tehdit altında!
Ormanlar taşocaklarına teslim olmuş!
“Arkadaş orman taşocağından daha yararlıdır” diyen bir tane yetkili bulamazsınız.
Varsa gösterin!
Ormanlar sahipsiz...
Ormanlar zavallı...
Bütün canlılar bir amaç için yaratılmıştır.
Her bir canlının ekosistem içerisinde bir görevi vardır.
Ekosistem ise başlı başına insan yaşamı için en gerekli mekanizmadır.
Ama hiçbir canlının yaşam alanı insanların umurunda değil!
Nedir umurumuzda olan?
Taş ocakları!
Sermaye!
İktidara gelmek!
İktidarda kalmak!

İçindekiler

Editörden	1
Başyazı	2
18-24 Mart 2013	
Dünya Ormancılık Haftası Etkinlikleri	4
Yaşar Dinçsoy ile Söyleşi	20
Zorba Ağa	26
Yaşar Kemal’in Bitkileri	30
“Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı” ile İlgili Bir Değerlendirme	38
Fonksiyonel Planlamaya Silvikültürel Bakış	42
Doğa ve Kültür	52
<i>Alnus</i> Mill. Kızılağaçlar	56
Bahri (Tepeli dalgıç) <i>Podiceps cristatus</i> (L.)	61
Güllerle Çınar Selçuk	65

Fotoğraf: Güngör GENÇ

Başyazı

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

Dünya nüfusunun artmasına paralel olarak, doğal kaynakların yanlış ve aşırı kullanımı, toprak su dengesinin bozulması, çevre kirliliği ve iklim değişiklikleri ve küresel iklimde gözlenen değişimler dünyamız için önemli tehdit oluşturmaktadır. Bu gelişmelere paralel olarak ormanlar da bu olumsuzluklardan etkilenmektedir.

Bu tehlikeli gidişi engellemenin zorunluluğunu gören Avrupa Tarım Federasyonu (CEA); Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü'ne (FAO) bir teklif götürmüştür. Tüm dünyada kutlanması ve toplumları bilinçlendirmek amacı ile 21 Mart 1971 tarihinde, Kuzey yarımkürede ilkbaharın, Güney yarımkürede de sonbaharın başlangıç günü olan 21 Mart gününü **“Dünya Ormancılık Günü”** ilan etmiştir. Ülkemizde de 1975 yılından beri **Dünya Ormancılık Günü** çeşitli etkinliklerle kutlanmaktadır.

Ülkemizde ormanlar Anayasamızın 169 ve 170. Maddeleri ile güvence altına alınmıştır. Adı geçen maddelerde, *Devlet ormanlarının mülkiyetinin devrolunamayacağı, Ormanlara zarar verebilecek hiçbir faaliyet ve eyleme müsaade edilemeyeceği, ormanların korunması ve sahalarının genişletilmesi için gerekli kanunları koyar ve tedbirleri alır vb. hükümler yer almaktadır.*

ormanların korunması, Anayasamız ile teminat altına alınmış olmasına rağmen, ülkemizde ormanlar üzerinde yapılan ve ormanları etkileyen uygulamaların, ormanları korumak yerine tahribine neden oldukları görülmektedir.

Ülkemizde, Anayasal güvencelere, vatansever söylemlere rağmen orman azalmalarının % 56'sı yasal düzenlemelerden kaynaklanmıştır.

Dünya ormancılık gününün temel felsefesi olan

- 6831 Sayılı Kanunun 2A ve 2B maddeleri ile ilgili olarak çıkarılan 6292 Sayılı Yasanın da uygulanması ile orman alanlarının hızla daralacağı ve yeni sorunlara yol açacağı görülmektedir.
- Son yıllarda çıkarılan Maden Yasasına dayanılarak verimli orman alanlarında binlerce taşocağı ruhsatı verilmektedir.
- Akarsuların ticarileştirilmesi ve Hidroelektrik santrallerin yoğunlaştırılması, su havzalarında dönüşü olmayan tahribatlara neden olmaktadır.
- Tabiatı Koruma ve Biyolojik Çeşitlilik Yasası ile SİT'lerin, doğal koruma alanlarının ve orman alanlarının yapılaşmaya açılması 2/B'leri aratacaktır.

Tüm akarsu havzaları, SİT alanları, orman alanları bu yasal düzenlemelerin zararını görmekte ve görmeye devam edecektir.

Bütün bu yasal düzenlemelerin dışında ormanlara verilen tahribat, Orman ve Su İşleri Bakanlığının uygulamaları ile devam etmektedir. Bakanlık uygulamalarında,

- Son 10 yılda dikili satış ve hizmet alım yöntemleri ile ormancılık faaliyetlerinin taşeronlaştırıldığı,
- Ülkemiz ormanlarının artık amenajman planları ile işletilmediği,
- Bakanlık üst düzey yöneticilerinin Ağaçlandırma Seferberliği kapsamında yapılan REHABİLİTASYON çalışmalarını “Cumhuriyet tarihimizin en büyük AĞAÇLANDIRMASINI yapıyoruz” sloganlarıyla aşırı abartılı ve popülist bir yaklaşımla kamuoyunu yanılttığı,
- Yanan Alanların Rehabilitasyonu ve Yangına Dayanıklı Ormanlar Tesisi Projesi (YARDOP) ile tür değişikliğine gitmek suretiyle orman ekosistemlerinin genetik yapısının ve bütünlüğünün bozulduğu,
- Silvikültürel bakım çalışmalarının da dikili satış

benzeri bir uygulamayla yaptırılması sürecinin hız kazandığı ve bu durumun dikili satıştan daha vahim sonuçlar doğuracağı,

- Özel ağaçlandırma çalışmaları kapsamında, bozuk orman alanlarındaki bitki örtüsünün kaldırılarak yerine meyve verme özelliği olan türlerin dikilmesinin orman alanlarının daralmasına ve orman ekosistemlerinin tahrip olmasına neden olacağı,
- 1950 yılından bu yana “Muhafaza Ormanı” statüsünde olan Belgrad Ormanının önemli bir kısmının tabiat parkına dönüştürüldüğü, bu yaklaşımın Antalya-İncekum, Marmaris-Pamucak ve İzmir-Gümüşdere Eğitim Kamplarının bulunduğu yerler için de planlandığı ve asıl amacın bu yerleri turizm alanına dönüştürmek olduğu,
- Ormanlarımızı koruyan, Orman Muhafaza Memurluğu sisteminin çökertildiği,
- Kadastro kesinleşmiş yerlerde dahi yeniden kadastro çalışmalarının yapıldığı, orman kadastro çalışmalarının bir türlü bitirilemediği,
- Yaylak, otlak ve kışlak alanlarında, sayısı hızla artan yapılaşmalara göz yumulduğu, görülmektedir.

Orman teşkilatının ana gayesi olan; Orman varlığımızın artırılması, bozuk orman alanlarının iyileştirilmesi, erozyonun önlenmesi, küresel ısınma ve iklim değişikliğinin ülkemiz üzerindeki etkilerinin en aza indirilmesi, yaşanabilir bir çevre oluşturulması, bozulan doğal dengeyi yeniden tesis etmenin yolunun, yukarıda belirlemeye çalıştığımız olumsuzlukların ortadan kaldırılması ile mümkün olabileceği düşüncesiyle

Tüm üyelerimiz ve meslektaşlarımızın Dünya Ormancılık Gününü kutlarız.

TOD YÖNETİM KURULU

18-24 Mart 2013 Dünya Ormancılık Haftası Etkinlikleri

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

- 1- 18 Mart Saat 10.00 "Basın Açıklaması" (TOD Top.Salonu)
- 2- 18 Mart Saat 10.00 "Fidan Dağıtımı" TOD binası
- 3- 18-24 Mart Saat 10.00 "Billboardlar"
- 4- 18 Mart Saat 18.00 "Orman Köylülerinin Kalkındırılması Konusunun Dünden Bugüne Değerlendirilmesi" Cafer YÜKSEL –ORKOOP Genel Başkanı (TOD Top.Salonu)
- 5- 19 Mart Saat 18.00 "2/B Yasası Olarak Bilinen 6292 Sayılı Yasanın İrdelenmesi Ferruh ATBAŞOĞLU Yargıtay 20. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı (TOD Top.Salonu)
- 6- 20 Mart Saat 10.30 Ormancı Meslek Örgütleri Olarak Sn. Şükrü DURMUŞ Başkanlığındaki Heyet İle Anıtkabir'e Çelenk Konulması
- 7- 20 Mart Saat 10.00-17.00 arası Sokak Sanatçıları Canlı Heykel Gösterisi
- 8- 21 Mart Saat 18.00 "YARDOP-Yanan Ormanların Rehabilitasyonu ve Yangına Dayanıklı Ormanlar Tesisi Projesi Konulu Söyleşi" Prof.Dr. Tuncay NEYİŞÇİ (TOD Top.Salonu)

BASIN AÇIKLAMASI

18 Mart 2013 tarihinde Saat 10.00' da TOD Yönetim Kurulu Toplantı Salonunda; aşağıdaki Sivil Toplum Kuruluşu yetkililerinin katılımı ile basın açıklaması yapılmıştır. Toplantıya medya ve basından Ulusal Kanal, Kanal B, Aydınlık Gazetesi temsilcileri katılmışlardır.

BASINA VE KAMUOYUNA

Ülkemizde 1975 yılından beri 21 Mart'lar "Dünya Ormancılık Günü" olarak ve bu gün içerisinde bulunan hafta da "Orman Haftası" olarak değerlendirilmektedir.

Dünya nüfusunun artması, teknolojik gelişmeler ormansızlaşmayı hızlandırmaktadır. Bunun sonucunda doğal dengenin bozulması, kuraklığın artması ve iklim değişikliklerinin oluşması yaşamsal sorunları gündeme getirmektedir.

Günümüzde ormanlar odun üretiminden çok temiz su ve temiz hava üretmesi, iklimi yumuşatması, biyolojik çeşitliliği ile sağlık sektörüne önemli katkı vermesi gibi fonksiyonları nedeniyle korunup geliştirilmeleri gereken varlıklardır.

Ancak, ülkemizde zaman zaman Anayasal güvencelere, vatansever söylemlere rağmen orman azalmalarının % 56'sı yasal düzenlemelerden kaynaklanmıştır.

2/B'yi çözeceğiz söylemleriyle 2002'den beri kamuoyu uyutulmuş, çözüm ortaya konulamamıştır. Son olarak Anayasaya aykırı bir şekilde çıkarılan 6292 sayılı Yasa da sorunu çözmek yerine, yeni yeni sorunlar doğurmuştur.

Son yıllarda çıkarılan Maden Yasası, akarsuların ticarileştirilmesi ve Hidroelektrik santrallerin yoğunlaştırılması, Tabiatı Koruma ve Biyolojik Çeşitlilik Yasası ile SİT'lerin, doğal koruma alanlarının, milli park ve tabiat anıtı vb. orman alanlarının talana açılması 2/B'leri aratacaktır. Çünkü tüm akarsu havzaları, SİT alanları, orman alanları bu yasal düzenlemelerin zararını görecekler.

Siyasal iktidar ve onun Orman ve Su İşleri Bakanı Sayın Veysel EROĞLU, "Dünyanın en çok ağaçlandırma yapan ülkesiyiz" söylemleri ile kamuoyumuzu yanıltmaktadır. Çünkü kendilerinin

yayınladığı 5 yıllık programa göre beş yılda 116 bin ha ağaçlandırma öngörülmüş, yani yıllık 20 bin hektar civarındaki programlar bile tam gerçekleşmemiştir. Ormancılık etiği ile bağdaşmayan gerçek dışı “Rehabilitasyon” rakamlarıyla Sayın Bakan geçtiğimiz yıl 501 bin hektar ağaçlandırma gerçekleştirdiğini ifade edebildi.

Bu söylemlerin arkasında orman tahriplerinin korkunçluğu gizlenmek isteniyor. Oysa Dünya Ormancılık Günlerinde ormanlarla ilgili sorunların tartışılması gerekir. Pembe tablolar çizmek ormancılığımızın sorunlarını ortadan kaldırmayacaktır. Hatta uluslararası ormancılık örgütlerini yanıltmak, bizim orman varlığımızı artırmayacaktır.

Ülke ormanlarımızın ve ormancılığımızın içerisinde bulunduğu temel sorunlar olarak;

- Anayasamızın 169. Ve 170. Maddelerine aykırı yasal düzenlemeler yapılarak ormanların sınırları daraltılmamalı, orman köylülerinin Anayasal ve yasal hakları yok sayılmamalıdır.
- Orman köylülerine sağlanan Bakanlık desteği azaltılmamalıdır.
- Cumhuriyet tarihinde ilk kez denilerek, geçmişin başarılı çalışmaları gölgelenmemelidir. Örneğin 1988’li yıllarda yılda 119 bin hektar ağaçlandırma yapılmış, 650 milyonun üzerinde fidan üretilmiştir.
- Kamuda çalışanlara siyasi baskı uygulanmamalı, görevlendirmelerde liyakat, deneyim ve bilgi-beceri gibi hususlar göz ardı edilmemelidir.
- Hidroelektrik santraller yeniden gözden geçirilmeli, derelerde 5-6 yerde tesis kurularak çevre halkın yaşam hakkı, su hakkı yok edilmemelidir.
- Milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı gibi doğal koruma alanları yok edilmemelidir.
- Karar süreçlerinden ormancılık meslek örgütleri ve sivil toplum kuruluşları dışlanmamalıdır.
- Maden sahası kabul edilerek, verimli orman alanlarında binlerce taşocağı ruhsatı verilmemelidir.

Siyasilerden ormanların yok olmasına neden olacak her türlü yasal düzenlemeyi yapmamalarını istiyoruz.

Ormanlara ve çevreye duyarlı tüm örgütleri ve yurttaşlarımızı dayanışmaya çağırıyoruz. 18.03.2013

- TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
- OMO
- ORKOOP
- YEŞİL TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ
- EMEKLİ ORMANCILAR DERNEĞİ
- ORMAN TEKNİKLERİ DERNEĞİ
- TARIM ORKAM-SEN
- TÜRK TARIM ORMAN-SEN
- TARIM ORMAN-İŞ

FİDAN DAĞITIMI

Dünya ormancılık haftası nedeniyle 18 Mart 2013 tarihinde derneğimiz binası önünde 500 adet tüplü fidan dağıtımı gerçekleştirilmiştir. Vatandaşlarımızdan büyük ilgi gören bu etkinlikte fidanların dağıtımı kısa bir süre içerisinde tamamlanmıştır.

ANITKABİR ZİYARETİ

Her yıl Ormancı Meslek Örgütleri adına dönüşümlü olarak Dünya Ormancılık Günü'nde gerçekleştirilen Anıtkabir'e çelenk konulması 20 Mart Saat 10.30'da Tarım Orman-İş Sendikası Gn. Bşk. Sn.Şükrü DURMUŞ Başkanlığındaki Heyet İle gerçekleştirilmiştir.

BİLBORDLAR

Ankara-Çankaya Belediyesi ile işbirliği yapılarak Çankaya Belediyesi'ne ait billboardlarda 18-24 Mart 2013 tarihleri arasında,

- Anılarımız hep böyle kalsın,
- Ülkemizde meydana gelen orman yangınları,
- Mayalardan değil madenlerden kalan,
- Orman yoksa su yok, su yoksa hayat yok,

Temalı afişler bir hafta boyunca sergilenmiştir.

Lir Sokak Sanatları

SOKAK SANATÇILARI CANLI HEYKEL GÖSTERİLERİ

20 Mart 2013 tarihinde 14.00-17.00 saatleri arasında, İzmir Sokak Sanatları Organizasyon ekibi tarafından Ankara'nın yaya trafiği en yoğun olan TOD Binası önünde, Sakarya Caddesinde ve İzmir Caddesinde canlı heykel gösterileri gerçekleştirildi. Üç ayrı yerde 3 Saat süreyle gerçekleştirilen etkinliğe Ankaralı doğaseverler yoğun bir ilgi gösterdi.

Canlı Heykel gösterilerinde;

- Orman yangınları,
- Doğa tahribatı,
- HES'ler ve nükleer santraller,
- Yaban hayvanlarının yok edilmesi temalarını işlenmiştir.

Dünya Ormancılık Haftası Etkinlikleri kapsamında gerçekleştirilen söyleşiler (TOD Toplantı Salonu)

Cafer YÜKSEL –ORKOOP Genel Başkanı

**“Orman Köylülerinin Kalkındırılması
Konusunun Düünden Bugüne Değerlendirilmesi”**

18 Martta Dünya Ormancılık Günü için düzenlenen programda yer alan söyleşilerin ilk konuğu Türkiye Ormancılık Kooperatifleri Merkez Birliği Genel Başkanı Cafer YÜKSEL'di.

YÜKSEL;

Dünya Ormancılık Günü'nün ormancılığımız için ayrılmış gün olduğunu, kutlamaların ve konuşmaların sıkıntılarımızı gidermeyeceğini söyleyerek sözlerine başladı. Daha sonra özetle;

Orman köylülerinin kalkınma sürecinin 1974 yılında kooperatifleşme hareketleriyle birlikte geliştiğini belirtirken, büyük bir heyecanla kurulan ORKÖY'ün verdiği kredilerin geri dönmediği gibi olumsuz eleştirilerin yanında çok daha fazla olumlu yanlarının göz ardı edilemeyeceğini söyledi. Olumsuzluk yaratan durumun, fazlaca proje üretilip daha çok kişiye ulaşılmaya çalışılmasından kaynaklandığını söyleyen Yüksel, asıl yapılması gerekenin optimum projelerin hazırlanıp uygulanması gerektiğini, ancak genel bütçeden ayrılması gereken binde birlik fonun, onbinde birinin bile ayrılmadığını, bunun da sıkıntıda payı olduğunu belirtti. Politik ayrışmanın kaynak kullanımında, yararlı ve uzman eleman yerine, niteliğine bakılmaksızın kaynak yönetimine getirildiğinin diğer bir olumsuzluk olduğunu, büyük çabalarla hazırlanan ilçe kalkınma planları ile havza planlarının da raflarda kaldığını, bunun yanında siyasi parti programlarında sanki özel bir şey söyleniyormuşçasına, orman köylüsünün mutlak kalkınacağını ve bunun için tedbirler alınacağını iddia eden içi boş sözlerin bulunduğunu söyledi.

Dünyada örgütsüz toplumların tek tek kalkınmalarının zorluğu çok önceden saptanmışken, Türkiye'de en yoksul ve yoksun kesimi oluşturan orman köylülerinin işçi ve emekçi yapısının orman köylülerinin kooperatifleşmesinde, ORKÖY çoban ateşinin de etkisiyle bizim için zor olanı kolaylaştırmıştır diyen YÜKSEL, bu büyük emekle kurulan kuruluşların 12 Eylül'de yerle bir edildiğini sözlerine ekledi.

1983 yılında ikinci bir hareketle kooperatifleşme ve eksiklik olarak hissettiğimiz Merkez Birliği çalışmaları sürecinin başladığını, 1997 de 7 birliği bir araya getirerek, Devletin çıkardığı zorluklara karşın Orman Köylülerinin Merkez Birliğinin kooperatifi olan ORKOOP'u kurduklarını, 3000 kooperatif, 27 Bölge Birliği, orman köylüsü ve aileleri ile birlikte Türkiye'nin en büyük kuruluşlarından olduğunun altını çizen YÜKSEL Orman Kanununda kooperatiflere verilen öncelikli haklardan bugün hala devam edebilen 34 ve 40. Maddelerin değiştirilmek istendiğine ilişkin duyurular aldığını söyledi. Artık ormanların dikili ağaç usulüyle satışının öngörüldüğünü, özel sektörün bunu almadığını, kooperatiflere bugünkü yapısıyla verilmek istenmediği, ancak denetimli üst örgütlenmeleri olan bir yapıya evet denildiğini belirten YÜKSEL, keşke 70'lerde bunu getirseydik dedi.

Son olarak “orman köylüsünün işlendirilmesi sonucu üretilen orman ürünleri ile övünen orman işletmeciliğinin, bu köylülerin kalkınması için yetersiz olduğunu savunarak, bunun yanında diğer projelerin de yapılması gerekliliğini, orman köylüsünün kalkındırılması önündeki engeller iyi niyet ve irade ile aşılabilecektir” diyerek konuşmasını tamamladı. Ardından coşkulu tartışmaların açıldığı soru-cevap bölümü ile etkinlik son buldu.

Ferruh ATBAŞOĞLU Yargıtay 20. Hukuk Dairesi Onursal Başkanı

“2/B Yasası Olarak Bilinen 6292 Sayılı Yasanın İrdelenmesi”

Dünya Ormancılık Günü etkinliklerine ilişkin kutlama programı içindeki toplantıların ikincisi Derneğimizin onur üyesi Ferruh ATBAŞOĞLU idi. Onur üyesi olarak gurur ve mutluluk duyduğunu söyleyen ATBAŞOĞLU'nun konuşması özetle şöyle;

“Konuşmam iki bölümde olacak, son olarak çıkarılan 6292 sayılı yasanın nasıl bir yasa olduğunu izah edeceğim, o yasadaki önce o yasaya nasıl geldiğimizi, nereden başlayıp buraya geldiğimizi, 2B nedir, ne değildir, önce onları anlatmak istiyorum. 1961 Anayasası'nın 131. Maddesi ormanları korumak için çok güzel bir madde olarak Anayasada yer almış iken, 1970 yılında 1255 sayılı yasayla ona bir fıkra ilave edildi. O fıkra nitelik kaybeden ormanların tarımda ve hayvancılıkta kullanılabileceği, ormanların dışarı çıkarılarak bu nedenle daraltılabileceği hükmü kabul edildi. Bu Anayasa değişikliğinden sonra 1973 yılında çıkan 1744 Sayılı Yasa ile bu hüküm hayata geçirildi ve 2. Madde olarak yer aldı. Orada orman dışına çıkarılacak yerler belirlendi. Ardından 2896, 3302, 3373 sayılı yasalarla devam etti. 1961 Anayasasındaki hükme baktığımızda “orman niteliğini tam olarak kaybeden yerler” ifadesi yer alırken, ne acıdır ki daha sonra bu “tam” kelimesi yasalardan çıkarıldı. Orman bütünlüğünü bozmayan ve orman rejimine zarar vermeyen hükmü daraltıldı, küçültüldü. Ormanların nitelik kaybı adı altında dışarı çıkarılması devam etti.

Orman bana göre dört öğeden oluşur. 1) Toprak, 2) Üzerindeki bitki örtüsü, 3) Ormanda yaşayan yabanıl hayvan topluluğu, 4) Orman toprağı içindeki canlı varlıklar, mikroorganizmalar. Ben böyle kabul ediyorum ve bence bu kutsaldır, saygıdeğerdir. Orman sadece odun elde edilen yer değildir. Ormana sadece odun değeri olarak bakmak ayıptır, günahıdır, yakışıksızdır.

3116 Sayılı Yasanın getirdiği tarif benim kararlarımın da temelini oluşturur. “Bu konunun tatbikinde, kendi kendine yetişmiş veya emekle yetiştirilmiş olup da, herhangi bir çeşit orman hasılası veren ağaç ve ağaççıkların toplamı, yerleriyle birlikte orman sayılır”. “Yerleriyle birlikte” cümlesi benim kararlarıma temel teşkil etmiştir. Çünkü toprak ormandır, bitki örtüsünü kaldırsanız bile toprak ormandır. Bu kuralı koyarsanız ormanı koruyabilirsiniz. Çünkü kendi haline bırakırsanız orada yeniden orman olacaktır. Burada nitelik kaybı yoktur. Nitelik kaybı sanal bir kavramdır, kabul etmiyorum. Benim kararlarımda bitki örtüsü yok olsa bile orman toprağı ormandır diye karar verdim. Aynı sistem 20. Hukuk Dairesi kararlarında devam ediyor, dilerim devam eder.

2B konusunu yıllardır siyasetçiler ve bilim adamları devamlı işliyorlar. Basında yer alıyor, ancak kimse 2B nedir bilmiyor. Ormancılar dışında toplumun büyük kesimi bilmiyor. Yalnızca nitelik kaybeden orman diye bir şey anlatılmış. Orman nitelik kaybetmez. Ormanın nitelik kaybetmesi bir deniz taşar veya depremle dağ kayarsa orman yok olur, nitelik kaybı diye bir şey olmaz. Nitelik kaybı sözü sanaldır, yaparsınız oteli, yaparsınız villayı, yaparsınız gecekonduyu, yaparsınız spor salonunu, yüzme havuzunu, sonra nitelik kaybetti dersiniz. Nitelik kaybetmedi, nitelik kaybettirildi. Bu kanunda bile çelişki teşkil eder.

Orman açılırken, kesilirken orman muhafaza memuru görürse tutanak tutulur, savcıya gidilir, kişi cezalandırılır. Eğer orman muhafaza memuru görmezse kesiliyor, biçiliyor, bahçeye veya tarlaya çevriliyor daha sonra komisyon geliyor burada nitelik kaybı var biz burayı 2B’den dışarı çıkarıyoruz diyor. Burada nitelik kaybı yok, nitelik kaybettiriliyor. Orman Ceza Kanununa bakıyorsunuz 91’den 110 maddeye kadar ormanı kesmek, biçmek, açmak, hartama çıkarmak, her şey suç. Öbür tarafta nitelik kaybına sokularak orman dışına atılıyor. O halde 2B kavramı sanal bir kavramdır, ihdas edilmiştir. Bu sanal kavram zaman içerisinde kabul ettirildi. Siyasetçiler bunu gerçekmiş gibi topluma lanse ettirdiler. Toplumun büyük kesimi zaten konuyu bilmediği için nitelik kavramını benimsedi. Bu sanal kavram yasalarla da topluma benimsetilmeye çalışılmıştır. Türkiye’nin en büyük orman kaybı buradadır. İnsan eliyle verilen zarar bir yana, bu sanal kavramı gerçekmiş gibi gösteren yasalarla Türkiye ormanları büyük zarar görmüştür. Anayasaya bunu sokarsanız Anayasaya aykırılık konusunda da dava açamazsınız. 2B’nin kaynağı Anayasada olduğundan dava açamadı. Buna karşılık ben 6-7 davayı Anayasa Mahkemesine götürüp, iptal kararı çıkarabildim.”

Atbaşoğlu daha sonra Osmanlı ve Cumhuriyet dönemlerinde orman ve ormancılıkla ilgili nizamname ve kanunlara değinip, hiçbir ülkede ormanlarla böyle oynanmadığını söyledi. Temel yasanın Anayasa olduğunu, buraya ormanların korunmasına ilişkin temel maddelerin konulup çok mecbur olmadıkça orman yasalarının da değiştirilmemesi gerektiğini belirterek siyasetçiler ormanı bir oy potansiyel olarak gördükçe ormanın aleyhine hükümlerin konulmasına devam edildiğini söyledi. Daha sonra Anayasadan ve uğraşları sonucu iptal ettirebildiği ormanın zararına maddeleri sayan Atbaşoğlu konuşmasını 6292 sayılı yasaya getirerek ayrıntılı bilgiler verdi. Toplantı sorular ve cevaplarla son buldu.

YARDOP - Yanan Ormanların Rehabilitasyonu ve Yangına Dayanıklı Ormanlar Tesisi Projesinin İrdelenmesi

Prof.Dr. Tuncay NEYİŞÇİ

Ormancılık günü etkinliklerinin son konuşmacısı Prof.Dr. Tuncay NEYİŞÇİ oldu. Neyişçi kendine özgü anlatımı ile her zaman olduğu gibi ezber bozan denebilecek deyimle doğa ve ormancılık yorumları yaptı.

Neyişçi'nin konuşması özetle şöyle;

Beni orman yangınları alanında çalışan biri olarak biliyorlar ama ben orman ekolojistiyim. Orman yangınlarıyla dolaylı olarak ilgileniyorum. Türkiye'de pek kimsenin ilgilenmediği dönemde, ister istemez bu alanla ilgilenmek zorunda kaldım. 1994 Çanakkale-Gelibolu orman yangınıyla ilgili rapor hazırlamaya gittiğimde "Türkiye'de yangın ekolojisti yoktur" diye bir demecim oldu. Bugün de Türkiye'de yangın uzmanı yoktur ve bunu herkesle tartışabilirim. Bu konuda uzman olabilmek de zordur. Çünkü uzman olabilmek için yangın araştırma merkezlerinin, yangın araştırma laboratuvarları gibi yerlerin olması gereklidir.

Orman yangınları konusu denetleyemeyeceğimiz çok parametrelili bir konudur. Orman yangınları için bugüne kadar işe yarar bir rapor da hazırlanmamıştır. Benim 1994 yılında Çanakkale orman yangınından sonra hazırladığım raporun arka tarafındaki şemada yangının hangi saatte nereden başladığı, hangi yanıcılardan, nereden geçtiği rahmetli Talat GÖKTEPE'nin nerede şehit olduğu, hektarda ne kadar kuru yanıcı madde olduğu, rüzgarın hızının ve yangının yayılma hızının ne kadar olduğu belirtilmiştir. Elinizde böyle bilgiler yoksa, hiçbir yerde bir çalışma yapamazsınız.

1987 yılında TÜBİTAK'ın BİLİM ve TEKNİK dergisinde "Orman Yangınlarının Önlenmesinde Kullanılabilecek Yavaş Yanan Bitki Türleri Üzerine Bir Çalışma" yayımlandı. Bu yayının araştırmada çalıştığım halde "Teknik Bülten'de yayımlanmadığı gibi neden yayımlanmadığına ilişkin bir bilgi de verilmedi. Bu çalışmada Akdeniz bölgesinde 45 bitki türünün yangına karşı dirençlerini inceledim. Dünyanın 6-7 ülkesinden de bu çalışmam istendi.

1994 Çanakkale yangınından sonra oraya gidip 4050 hektarlık alanı, 3-4 gün kalıp dolaştım. Hazırladığım raporun bir referans olması için bugün de bakılması gerektiğine inanıyorum. Burada servilerin yangına nasıl dayandığını, orman içine yığılan budama artıklarının yangının şiddetini nasıl artırdığını gördüm, bunlar raporda vardır. Bu yangın, her dört saatte bir Hiroşima'ya atılan bir bomba etkisi yapmıştır. Yangın süresince, yani 56 saat içinde Hiroşima'nın 13 katına eşdeğer bir yangın enerjisi ortaya çıkmıştır. Bu yangına karşı serviler dayanabilmiştir. Bundan yararlanarak "Yangına Karşı Dirençli Orman Kurma" konusunda bir bildiriye UNESCO'nun düzenlediği bir toplantıda Atina'da sundum. Servilerin yangınlara karşı kullanılabileceği, dikimlerin nasıl yapılacağı, servi perdelerinin nasıl yapılacağı 1987'deki yayında gösterilmiştir.

Bugün benden istenilen Orman Bakanlığının geliştirdiği YARDOP Projesinin bu yaraya ne kadar merhem olacağı konusudur. Bazı kavramlar var ki, hiç kolay kabul edilemezler. Yangın da ne bir felakettir ne de bir berekettir. Ekolog bakışı ile yangın çok farklı bir şeydir.

NEYİŞÇİ, bundan sonra slayt gösterileri eşliğinde açıklamalarda bulundu ve sunum içinde sorulan soruları yanıtladı.

YEŞİL GECE KUTLAMALARI

Dünya Ormancılık Günü etkinlikleri kapsamında geleneksel Yeşil Gece 22 Mart 2013 Cuma günü LITAI Türkiye Barolar Birliği Konukevi'nde gerçekleştirilmiştir.

Geceye Dernek üyeleri, eş ve çocukları, sivil toplum kuruluşları temsilcileri, siyasi parti milletvekilleri ve ormancı meslek örgütlerinden yaklaşık 400 kişi civarında katılım sağlanmıştır.

Geleneksel Yeşil Gecemizde, OGM Gazi Yerleşkemizin kaybedilmemesi mücadelemizde kalemi ile mücadelemizin sözcüsü olan **Sözcü Gazetesi Ankara Temsilcisi Sn. Saygı ÖZTÜRK**, Ulusal Kanalda Satırbaşı programı ile ormancılık sorunlarımızın kamuoyu ile paylaşılmasını sağlayan **Sn. Levent AK** ve Derneğimizin Statejik Planının hazırlanmasında sağladığı katkılardan dolayı **üyemiz Sn. Muzaffer DOĞRU**'ya plaket verildi ve Sözcü Gazetesinde haber olarak yayımlandı.

Dernek Başkanı Sn. Fevzi KALELİ "Yeşil Gece" açılışında yaptığı konuşmasında günün önemine atıfta bulunarak bazı konulara değinmiştir.

Değerli Misafirler, Değerli meslektaşlarım;

Bildiğiniz gibi, ormanların önemini ve değerini bilen ileri ülkeler 1971 yılından bu yana 21 Mart gününü Dünya Ormanlık Günü, bu günü içine alan haftayı da Dünya Ormanlık Haftası olarak kutlamaktadırlar. Ülkemizde de Dünya Ormanlık Günü ve Ormanlık Haftası 1975 yılından bu yana kutlanagelmektedir.

Dünya ormancılık gününün amacı; ormanların önemini ve değerini kamuoyuna duyurmak, orman sevgisini ve ağaç sevgisini öncelikle toplumun genç kesimleri olmak üzere bütün katmanlarına benimsetmektir.

Eskiden yalnızca biz ormancıların ilgilendiği ormanlar, günümüzde gelişen çevre bilinci ve doğa sevgisi nedeniyle toplumun her kesiminin ilgilendiği zenginliklerimiz durumundadır.

Yine eskiden yalnızca odun üretimi ve odun hammaddesi üretimi üzerine yoğunlaşan ormancılık anlayışı, artık yerini fonksiyonel değerler dediğimiz çok yönlü faydalanma anlayışına terk etmiş durumdadır.

Bugün artık ormanların odun hammaddesi değeri 1 ise, fonksiyonel değerlerinin bunun 2000 katı kadar olduğunu hepimiz biliyoruz. Ormanların; oksijen üretmesi, toprağı tutması, suyun kaynağı olması, insanların dinlenme, eğlenme, gezi spor gibi rekreatif gereksinimlerini karşılaması akla gelen en önemli fonksiyonel değerleri olarak hepimiz tarafından bilinmektedir.

Değerli meslektaşlarım, değerli misafirler, hepimizin bildiği gibi ormancı; tohum, toprak ve iklim şartlarını bir potada birleştirip tabii yolla

gençliği elde eden ve elde ettiği gençliği yaptığı bakım çalışmaları ile geliştirerek orman haline getiren kişi demektir. Ormancılık, dışarıdan bakıldığında oldukça zevkli bir meslektir. Ancak zevkli olduğu kadar zor bir meslektir ormancılık. Çünkü tohum, toprak ve iklim şartları insanların iradesi dışında olan faktörlerdir ve bunlardan bir tanesinin olumsuzluğu halinde başarılı olmak oldukça zordur.

Ben siz ormancı arkadaşlarımla böylesine zor olan ormancılık çalışmalarında çok başarılı görevler yaptığınızı ve başarılı çalışmalar yaparak çok güzel ormanlar kurduğunuzu biliyorum. Böylesine zorlukları başaran siz meslektaşlarımla her yıl geleneksel bir şekilde kutladığımız Yeşil Gece organizasyonlarında böylesine nezih ve seçkin birlikteliklerde en güzel şekilde eğlenmelerinin en doğal hakları olduğunu düşünüyorum.

Dolayısıyla gecenizin güzel geçmesi dilekleriyle hepinize sağlık, sıhhat ve mutluluklar temenni ederim.

İyi akşamlar.

TOD Batı Akdeniz Şubesi 21 Mart Etkinliği- Yeşil Gece

21 Mart Dünya Ormancılık Haftası nedeniyle TOD Batı Akdeniz Şubesi tarafından 30 Mart 2013 tarihinde düzenlenen Yeşil Gece Eğlencesi birçok üyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Gecede TOD Batı Akdeniz Şubesi kurulma sürecine kadar görev almış temsilcilerimiz, kuruluşundan bu güne OMO Batı Akdeniz Şube başkanlığı yapmış değerli meslektaşlarımızdan Süleyman DİNGİL, Gürel ŞİRİN, Bayram DOĞAN, Hüseyin MERT, Ahmet KUŞÇU, İlker TURAN, Doç. Dr. Ahmet TOLUNAY'a onur plaketi verilmiştir.

TOD Marmara Şubesi 21 Mart Etkinliği

21 Mart Dünya Ormancılık Haftası nedeniyle TOD Marmara Şubesi tarafından Şube binasında düzenlenen etkinlikler birçok üyenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Yapılan toplantıda "İstanbul Boğazı 2008 Bahar Süzülen Kuş Göçü" konulu bir sunum yapılmıştır.

TOD Bursa Temsilciliği 21 Mart etkinlikleri

2013 Yılı Orman Haftası etkinlikleri, 21 Mart günü Bursa Orman Bölge Müdürlüğü'nün ağaç bayramı törenleri ile başladı. Bu törene T.Ormancılar Derneği adına davetli olarak, temsilcilerimiz, Kemalettin GELDİ ve Abdullah ARSLAN katıldı.

23 Mart 2013 Cumartesi günü akşamı, Dernek temsilciliğimizin organize ettiği Yeşil Gecemiz, Bursa'nın seçkin mekanlarından Wamtes tesislerinde düzenlendi. Tüm meslektaş ve yeşile gönül verenlerin davetli olduğu gecemize yoğun ilgi ve katılım yaşandı.

Derneğimizin hazırlayıp gönderdiği "ORMAN VE BİZ" konulu slayt sunumlarını, Dernek temsilcisi Abdullah ARSLAN, Bursa'daki Bahçeşehir Özel koleji, Osmangazi İlkokulu (Devlet), Nesrin Fuat Bursalı İlkokulu'nda (Devlet) 3 ve 4 ncü sınıf öğrencilerine, 24-25-26 Mart tarihlerinde yapmıştır. Yeni neslin orman ve çevre denince son derece ilgili oldukları, hatta bilgili oldukları memnuniyetle gözlenmiştir. Her üç okulun yöneticileri de yapılan sunumlardan etkilenmişler, memnuniyetlerini, sunumu yapan Abdullah ARSLAN'a verdikleri çiçekler ve teşekkür belgeleri ile anılaştırmışlardır.

TOD Bolu Temsilciliği 21 Mart Etkinlikleri

Türkiye Ormancılar Derneği Bolu Temsilciliğiince 22 Mart 2013 tarihinde Bolu Solmaz-Ahmet Baysal Öğretmen evinde uzun yıllardan sonra YEŞİL GECE düzenlenmiştir. Geceye çalışan ve emekli bir çok meslektaşımız eşleri ile katılmışlar, katılanlar eski günleri yâd ederek gönüllüerince eğlenmişlerdir.

Gecede konuşma yapan TOD Bolu Temsilcisi Kanber ÖZTOPRAK Derneğimizin kuruluşu ve faaliyetleri hakkında bilgiler aktarmıştır.

Geceye katılanlar yıllar sonrada olsa, böyle bir gece düzenlenmesinden dolayı memnuniyetlerini belirterek 2014 yılında düzenlenecek GELENEKSEL YEŞİL GECEYE daha fazla bir katılımın olması temenni ve dilekleriyle ayrılmışlardır.

TOD Batı Akdeniz Şubesi I. Olağan Genel Kurulu Yapıldı

Derneğimizin 54. Genel Kurul Kararı gereği Kasım/2012 de kuruluşu tamamlanan TOD Batı Akdeniz Şubesinin I. Olağan Genel Kurulu 16.03.2013 tarihinde Antalya'da yapıldı. Antalya, Isparta ve Burdur illerini kapsayan ve 134 kayıtlı üyesi bulunan şubemizin genel kuruluna 100 üye gelerek oy kullandı. Seçim sonrasında; Akın MIZRAKLI, Erdal ÖRTEL, Ufuk COŞGUN, Mehmet Ali BAŞARAN, Mustafa Necati BAŞ yönetim kuruluna seçildiler.

TOD Batı Akdeniz Şubesi Yönetim Kurulu yapılan toplantıda görev dağılımı belirlenmiştir. Akın Mızraklı (Başkan), Ufuk COŞGUN (Yazman), Erdal ÖRTEL (Sayman), M. Necati BAŞ (Üye), M. Ali BAŞARAN (Üye), şeklinde görev dağılımı yaparak çalışmalarına başlamıştır.

TOD Batı Akdeniz Şubesi Yönetim Kuruluna seçilen üyelerimizi kutlar yeni görevlerinde başarılar dileriz.

TOD Bursa temsilciliğimizin doğa yürüyüşü.

Bursa Temsilciliğimizce, Üye Şerafettin BAYRAKTAR, Üye Orhan YILDIRIM'ın katkıları ve rehberliğinde, 21 Nisan'da bir doğa yürüyüşü düzenlenmiştir. Etkinlik, yerel gazetelerde duyurulmuştur.

Yürüyüşe, Bursa Yıldırım Cazibe Merkezi Parkından saat 8.00'de başlandı. Kaplıkaya Deresi boyunca, Bakacak seyir terasının altına yaklaşan 4 km. uzunluğundaki parkurda, 750 metre yükseklik tırmanıldı. Tırmanma süresince, Sn. Orhan YILDIRIM'ın havzanın jeolojik yapısı, bitki örtüsü, tarihi devirler itibarıyla bitki örtüsü yoğunluğunun evrelerini anlattığı yürüyüş saat 11.30 da Cazibe Merkezi Parkında tamamlandı.

Yürüyüşe, meslektaşlara ilaveten çoğunlukla halktan olmak üzere 40 kişi civarında katılım olmuştur. Derneğimiz Bursa Temsilcisi Abdullah ARSLAN, katılanlara, Türkiye Ormancılar Derneği ve tarihçesi hakkında kısa bir bilgi sunmuştur.

Yürüyüşe katılanlar, Kaplıkaya'nın doğal ortamından son derece etkilendiklerini belirterek; bu tür etkinliklerin, gelenekselleştirilerek sürdürülmesini talep etmişlerdir.

Türkiye’de Erozyon Ve Rüşubat Kontrolü Konusunda Uzman Bir Orman Mühendisi: Yaşar Dinçsoy

Söyleşi: Dr. Murat ALAN

20 Mayıs 1960 Sivas İli, Gemerek İlçesinde doğdu. 1983 yılında İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümünden mezun oldu. 26.09.1983 tarihinde DSİ Genel Müdürlüğü, İzmir II. Bölge Müdürlüğü, Salıhlı Erozyon ve Rüşubat Kontrolü Başmühendisliğinde Kontrol Mühendisi olarak göreve başladı, Temmuz 1984-Mart-Nisan 1985 tarihlerinde kısa dönem askerliğini tamamladı. Eylül 1985’de DSİ Genel Müdürlüğü, Etüd, Planlama ve Tahsisler Dairesi Başkanlığı, Erozyon ve Rüşubat Kontrolü Şube Müdürlüğünde Orman Mühendisi olarak göreve başladı ve halen havza ıslahı, erozyon, sediment ve taşkın kontrolü konusunda etüt, planlama, proje ve uygulama çalışmalarını yürütmektedir. Uzmanlık alanları erozyon ve rüşubat kontrolü ile ilgili etüt, planlama ve uygulama; taşkın ve rüşubat kontrol yapıları, üst ve alt havza önlemleri, havza ıslahı, ağaçlandırma, orman-su ilişkisidir. İngilizce bilmektedir. “Erozyon Kitapçığı”, 2003, Ankara. “Islah Sekileri ve Tersip Bentleri”, 2008, Ankara ve “Yan Derelerde Erozyon ve Rüşubat Kontrolü/Erosion and Sediment Control in Tributaries”, 2013 Ankara yayınları bulunmaktadır. Dağcılık, trekking, dağ bisikleti ve fotoğrafçılık hobileri arasındadır.

MA- Öncelikle bu söyleşiye zaman ayırdığınız için Orman ve Av adına teşekkür ederim. Orman Fakültesine kadar olan yaşamınızdan kısaca söz eder misiniz?

YD- Sivas’ın Gemerek İlçesinin Karagöl köyünde 1960 yılında doğdum, ilkokula başladıktan sonra Yeniçubuk Kasabasına taşındık. Orman Fakültesine girene kadar yaşamım bu kasabada geçti.

Babamın, köyün etrafındaki dağlık arazide kömür ocağı vardı. Bu nedenle doğayla tanışmam, hayvan ve bitkilerle iç içe olmam çok küçük yaşlarda başladı. Kasabaya taşındığımız 1967 yılına kadar köyde gaz lambası kullanılırdı. Bu nedenle ilkokul 1. sınıfta gaz lambası ışığında kardeşlerimle ödevlerimizi yaptık. Ortaokul ve lise yıllarında şimdiki gibi kurslar, sınavlar olmadığı için okuldan sonra arkadaşlarla birlikte kasabanın önündeki çayırda top oynayıp dağda bayırda dolaşırdık.

Lise yıllarında (Gemerek lisesi), derslerimizin yarısı yeterli hoca bulunmaması nedeniyle boş geçerdi. Mezun olanlardan ise bir ya da iki kişi ancak üniversiteye gidebilirdi. 1979 yılında mezun olup sınavı kazanıp büyük şehre okumaya giden iki kişiden biri bendim. Biliyorsunuz, o tarihlerde orman fakültesine girilen puanlarla, ülkemizde hemen hemen bütün fakültelere girilebiliyordu.

Doğanın ne kadar kısa sürede ve nasıl değiştiğini anlamak için gençlik yıllarımdan bir anımı anlatayım. Ben ortaokula giderken (1974); bir gün yine kasabanın önündeki çayırda dolaşıyorduk... Kasabanın sığır ve mandalarını güden, bizden birkaç yaş büyük bir abimiz, çayırın ortasından geçen dereye, çizgili pijamasının uçlarını bağlayıp onu bir ağa dönüştürerek kısa sürede bir el arabası dolusu balık yakalamıştı. Şu anda ise o dereye bırakın balık olmasını, kış aylarında bile çok az su akıyor. Çayırda bulunan onlarca kuş türü ise yöreyi tamamen terk etti.

MA- Fakülteden sonra DSİ'de göreve başladınız, neden DSİ?

YD- Fakültenin son sınıfında iken Havza Amenajmanı dersinden, değerli hocamız Prof. Dr. Süleyman ÖZHAN'dan bitirme tezi almış, çalışıyorduk. Mezun olmamıza birkaç ay kala Hocamız, DSİ'nin 3 öğrenciye burs vereceğini ve mezun olunca da DSİ'de çalışılacağını belirterek, burs teklifinde bulundu. Ben ve diğer iki arkadaşım Ahmet AKER ve Hakan EMİROĞLU bursa başvurduk. Geçmişe yönelik 4 yıllık burs alacağımızı düşünmüştük bu nedenle bütün paramı cömertçe harcadım. Ancak mezun olmamıza iki ay kaldığı için iki aylık burs alabildik. Bu nedenle iki aylık mecburu hizmetimiz doğdu, dolayısıyla 1983 Haziran ayında mezun olduktan sonra eylül ayında DSİ 2. Bölgede (İzmir) göreve başladım.

MA-DSİ'de erozyon ve rüsubat konusunda çalışmanız konuya olan ilginizden dolayı mı yoksa göreve bu konuda başladığınız için mi?

YD- DSİ, bursu, erozyon ve rüsubat kontrolü konusunda çalışacak eleman almak için veriyordu. Bu nedenle DSİ'de göreve başlayan orman mühendisleri, genelde erozyon ve rüsubat

konusunda çalışılan birimlere atanıyor. Ancak, bunların yaklaşık yarısı ileriki yıllarda çalıştıkları bölgede erozyon ve rüsubat kontrolü konusunda ayrı birim olmaması veya kişisel isteklerle farklı birimlerde de çalışabiliyorlar.

DSİ'de Erozyon ve Rüsubat Kontrol Şube Müdürlüğü, 1958 yılında aşağı havzalarda yapılan taşkın kontrol tesislerinin, yukarı havzadan sellerle taşınan rüsubat dolayısıyla tahrip olması ve işlevlerini tam olarak yerine getirememeleri nedeniyle kurulmuştur. O tarihlerde DSİ Genel Müdürü olan Dokuzuncu Cumhurbaşkanımız Süleyman DEMİREL'in, 20 kadar orman mühendisi alıp, onları fakültede 2 yıllık bir mastır eğitiminden sonra, erozyon ve rüsubat probleminin çok olduğu bölgelerde görevlendirmesiyle, yoğun olarak çalışmalar başlamıştır. Benim de birkaçıyla tanışma fırsatı bulduğum Sn Ahmet VARAŞLIGİL, Nihat ÜÇÜNCÜ, Güngör ÇOKBAŞARAN, Fikri BAKIR ve devamındaki abilerimiz gerçekten çok başarılı çalışmalar yapmışlardır. Bu çalışmalardan, özellikle Gediz ve Büyük Menderes Havzası, Erzincan ve İskenderun'da yapılan büyük çaplı çalışmalar, örnek çalışmalar olup yörede oldukça ciddi boyutlarda meydana gelen sel ve rüsubat zararlarını önlemiştir.

MA- DSİ'de orman mühendisi olarak bulunmak nasıl bir duygu?

YD- DSİ, sayıları birbirinden farklı oldukça fazla disiplinlerin bir arada çalıştığı, su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ve yönetiminden

sorumlu büyük bir kurumdur. Benim gibi orman teşkilatını stajların dışında hiç tanımadan, DSİ'de çalışmaya başlamış ve bütün meslek hayatı bu kurumda geçenler için kurumda çalışan diğer meslek gruplarından bir farkı yok. Ancak çalışmaya başladığımda DSİ'de 50'den fazla orman mühendisi vardı, şimdi ise bu sayı erozyona uğrayarak 30'ların altına kadar indi. Bunların yarısı da erozyon ve rüsubat kontrolü dışındaki konularda çalışmaktadırlar. Bu ise erozyon ve rüsubat sorunu ile mücadele ve sorunun büyüklüğü ile karşılaştırıldığında oldukça orantısızdır.

DSİ'de bir orman mühendisi olarak, erozyon ve rüsubat kontrolünde çalışmak; ilk etapta düzenli bir hayat, çalışma hayatında ise devamlılık, oldukça az problemlili ve stressiz bir iş yaşamı, meslekte ise bir konuda çok iyi yetişmek ve söz sahibi olmak ayrıca, ülkenin bütün şehirlerine yapılan kısa seyahatlerle tüm doğal güzellikleri, coğrafyasını, sosyal ve kültürel yaşamına tanık olmak, bilmek ve yaşamak ayrıcalığına sahip olmak olarak ifade edebilirim. Ancak orman mühendisleri, kurum içerisinde oldukça azınlıkta ve her geçen yıl bu sayı daha da azalmaktadır. Dolayısıyla zaman zaman kurum içerisinde kendimizi ifade etmekte zorluk çektiğimizi söylemeliyim.

Ancak, ülkemizin en önemli sorunlarından biri olan erozyon, rüsubat ve taşkın probleminin çözümünde; orman mühendislerinin DSİ'de çalışması ve daha fazla yer alıp etkin olması kaçınılmazdır. Aynı zamanda, yan dere yukarı havzalarında yapılan erozyon ve rüsubat kontrol

çalışmalarının devamlılığında, etkinliğinde ve takibinde oldukça gereklidir. Bu nedenle genç orman mühendislerine DSİ'de çalışmaları konusunda daha fazla yer verilmeli ve teşvik edilmelidir.

MA- Çeşitli konularda yazma alışkanlığınız olduğunu biliyorum, ayrıca erozyon ve rüsubat kontrolü konusunda Islah Sekisi ve Tersip Bentleri, Yanderelerde Erozyon ve Rüsubat Kontrolü gibi teknik yayınlarınız da olduğunu biliyorum, bu yayınlarla ilgili nasıl tepkiler alıyorsunuz/aldınız?

YD- DSİ'de akarsuların yukarı havzalarında özellikle mecra ıslahına yönelik çalışmalar, yukarıda ifade ettiğim gibi az sayıda eleman ile yürütülmektedir. Yan derelerde yapılan mecra ıslah çalışmaları, DSİ tarafından yürütülmekte ve ülkemizde bu konuda, özellikle uygulamaya yönelik oldukça az yayın bulunmaktadır. Dolayısıyla belirli konularda uzun yıllar çalışmış elemanların, birikimlerini çalışanlara, gençlere ve konu ile ilgilenenlere aktarmasının önemli olduğunu düşünüyorum. Bundan dolayı fırsat buldukça yazıyorum. Tepkilere gelince... Oldukça fazla, olumlu geri dönüşler oldu. Sadece kurum çalışanlarından değil, özel sektör ve diğer kurumların elemanlarından da... Tabi ki ürettiğiniz bir şeylerin faydalı olduğunu görmek ayrı bir mutluluk...

MA- Erozyon ve rüsubat kontrol konusunda bile elin parmaklarını geçmeyen uzmanlardan birisiniz. Ülkemizde de bu konuda önemli sorunlar var. Bu size farklı bir sorumluluk da yüklüyor mu?

YD- Tabi ki uzun yıllar bir konuda çalışınca, o konu insanın bir parçası oluyor. Ben bir yere seyahat ettiğimde; etrafta dolaşırken, yörede gördüğüm derelerin içerisindeki rüsubata, sonra etrafta zarar oluşturup oluşturmadığına bakarım. Ülkemizde sel ve taşkınların oluşturduğu can ve mal kayıplarının azaltılması ve sorunların çözümü için hala okuyup araştırma gereğini duyuyorum. Diğer ülkelerde bu sorunların çözümünde başarılı olmuş, yeni sistem ve yapıların ülkemizde uygulanması ve tanıtılmasına gayret ediyorum. Bu konuda, önümüzdeki yıllarda oldukça olumlu gelişmeler bekliyorum. Ayrıca erozyon ve rüsubat

kontrolü konusunun öneminin daha iyi anlaşılması ve bu konuya ilgi duyan gençlerin eğitiminde, bizlere oldukça fazla görev düşüyor.

Ancak, bir noktayı unutmamak gerek... Erozyon, sel ve taşkınların önlenmesinde; teknik önlemlerin alınması yanında... Ondan daha önemlisi; toprak, su ve bitki arasındaki doğal dengeyi bozmayacak ve geliştirecek yasal düzenlemelerin ve idari önlemlerin, titizlikle uygulanması gerekmektedir.

MA- Konunun uzmanı bir orman mühendisi olarak, erozyon açısından Türkiye'deki tabloyu çok genel hatları ile anlatabilir misiniz?

YD- 1950'li yıllarda, üniversite gençliği arasında Türkiye'nin sorunları ile ilgili yapılan bir ankette; en ciddi sorun erozyon olarak görülmüştür. Günümüzde de en önemli sorunlardan biri olarak güncelliğini sürdürmektedir. Ancak günümüz ekonomik toplumunda ve şehir yaşamında; taşla, toprakla ve otlarla, böceklerle uğraşmak, göz ardı edildiğinden problemin önemi, kamuoyunda gerektiği gibi yer almamakta ve önemli görülmemektedir. Ayrıca bu gibi konuların çözümü oldukça fazla emek, yatırım, devamlılık ve uzun süreç ister. Türkiye'nin erozyon durumunu belirleyen en kapsamlı çalışma eski TOPRAKSU Genel Müdürlüğü tarafından yapılmış ve 1981 yılında Türkiye'nin aşınım haritası yayınlanmıştır. Son yıllarda ise Çölleşme ve Erozyonla Mücadele Genel Müdürlüğü'nün "Türkiye Havza Veri Tabanı, Erozyon Risk Haritaları, Yıllık Ortalama Sediment Miktarı" gibi projeleri vardır.

Literatürlerde birbirine yakın genel erozyon oranları verilmektedir. Ülkemizin toplan alanının %83'ünde erozyonun aktif olduğu, %63'ünde

şiddetli-çok şiddetli erozyon var iken, %20'sinde orta şiddette erozyon mevcut olduğu ve toplam erozyonun % 99'unun su erozyonundan, % 1'inin ise rüzgâr erozyonundan kaynaklandığı ifade edilmektedir.

Gerçekten de birçok uygarlıklara ev sahipliği yapmış Anadolu'da, değişik erozyon evreleri görülmüştür. Son 200 yılda, özellikle teknoloji ve sanayinin geliştiği, nüfusun arttığı son 70-80 yılda hızlandırılmış erozyon gözlenmektedir. Ülkemizde sel ve taşkınlar depremlerden sonra en çok can ve mal kayıplarına neden olan doğal afetlerdendir.

Ülkemizde TEMA, Kırsal Çevre ve Ormancılık Araştırma Derneği gibi kuruluşlar daha çok erozyon konusunda kamuoyu oluşturmada önemli çalışmalar yapmışlardır. Kamu kurumları ise kendi görev alanları içerisinde uygulama çalışmalarını yürütmektedirler.

DSİ'de erozyonla mücadelede ziyade, sel ve rüsubat kontrolüne yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Konular, genelde bundan zarar görenlerin başvuruları sonucu veya kendi tesislerini korumaya yönelik olarak ele alınmaktadır. Son yıllarda plansız yapılaşma, yanlış arazi kullanımı, ormanların tahribi, iklim değişikliğinin etkileri nedeniyle sel ve taşkınların sıklığı, yoğunluğu ve zararlarında artış görülmektedir.

Geçmişte olduğu gibi gelecekte de erozyon, taşkın ve sel olayları, ülkemizde problemlere neden olacaktır. Bu konuya ne kadar önem verir, zamanında gerekli teknik ve idari önlemleri alırsak, sonuçta oluşacak zararları azaltır, erozyon sel ve taşkın konusunu sorun olmaktan çıkarabiliriz.

MA- Uluslararası toplantılara katılmış birisi olarak erozyon ve rüsubat kontrolü konusunda diğer ülkelerdeki yaklaşım ile Türkiye arasında gözlemlediğiniz benzerlikler ve farklılıkları değerlendirir misiniz?

Bu konu, ülkelerin gelişmişlik durumları, coğrafi konumları ve soruna yaklaşımlarına göre farklılık göstermektedir. Avrupa ülkelerinden İtalya, Fransa, Avusturya ve İspanya erozyon ve sel dereleri özellikleriyle ülkemizle benzerlikler göstermektedir. Ancak bu ülkelerde erozyon

ve sel kontrolü çalışmaların geçmişi oldukça eski olup, 1850'lere dayanmaktadır. Dolayısıyla, bu konudaki örgütlenmelerini tamamlamış ve Ülkelerine özgü çözüm sistemleri geliştirmişler ve bunları gelişmelere göre revize etmektedirler. Genelde farklı disiplinlerden oluşan gruplar birlikte çalışmakta, havzalarda geliştirilen kapsamlı plan ve projelerle problemler çözümlenmeye çalışılmaktadır. Bu da olumlu sonuçların alınmasında etkili olmaktadır.

2011 yılında Fransa'ya gerçekleştirdiğim bir seyahatte, -1910 m yüksekliğindeki Ventoux dağına arazi gezisi düzenlenmişti- gezi boyunca, farklı ekosistemleri ve havzanın değişim öyküsünü dinleme ve görme olanağım oldu. Bugün UNESCO tarafından biyolojik rezerv alanı ilan edilen Ventoux Dağı Milli Parkında; 1860 yılında çalışmalar başlamadan önce, ormanlar tamamen tahrip olmuş, erozyonun aktif olduğu alanlardan oluşan rüsubat ve sel, ciddi problemlere neden olur iken uzun süreli çalışmalar sonucu yapısı tamamen değişmiştir.

Geniş kapsamlı ve katılımlı projeler ve koruma sonucu, flora ve faunada çeşitlilik artmıştır. Bugün havzadan odun üretimi yapılmakta; yaban hayatı alanı olarak kullanılmakta yılan, kartal vb. türler korunmaktadır. Çeşitli rekreasyonel aktivitelerin (bisiklet, trekking, kamp vb) yapıldığı alan milli parktır. Sel ve rüsubat problemi ise tamamen önlenmiştir.

Ülkemizde ise çalışmalar genelde 1950'li yıllarda başlamış ve her kurum kendi görev alanı ve kuruluş kanununa göre çalışmaları yürütmüştür.

Bugün de çalışmalar, kurumların adı zamanla değişse de aynı şekilde devam etmektedir.

DSİ'de Erozyon ve Rüsubat Kontrolü Şube Müdürlüğü, 1958 yılında Amerikan "Bureau of Reclamation" esas alınarak kurulmuş ve çalışmalara başlamıştır. Zamanla, Türk mühendisleri kendi çalışma sistemlerini oluşturmuşlardır. Ancak Ülkemizdeki erozyon ve sel ile daha etkin mücadele için çalışmaların daha entegre olması ve bu konuda Dünya'da yapılan farklı ve yeni çalışmaların, ülkemiz koşullarına uygunluğu ve yakından takip edilip uygulanması konusunda gayret gösterilmelidir.

Ayrıca Karadeniz Bölgesi gibi sel ve taşkınların oldukça sık görüldüğü ve zararlarının büyük olduğu bölgelerde, entegre erozyon, rüsubat ve taşkın kontrol projelerinin yürütülmesi gerekir. Bu konuda, özellikle yukarı havzalarda yamaç arazide alınacak önlemlerin dışında, ülkemizde fazla kullanılmayan ancak Avusturya ve İtalya'da sıkça kullanılan geçirgen yapıların (yatak yükünü fitre edici, enerji kırıcı, dal ve odun parçaları tutucu, akımı dozajlayıcı vb.) inşası, problemin ve zararlarının azaltılmasında oldukça etkin olacaktır.

MA- Doğayla yakından ilgili olmak yanında, dağcılık, dağ bisikleti ve diğer doğa sporlarına aktif olarak katılıyorsunuz. TOD Ekoturizm grubunda da gezilerde rehberlik yapıyorsunuz. Doğada neler buluyorsunuz? Doğa sporları hakkında Orman ve Av okuyucularına söylemek istedikleriniz vardır...

YD- Sormayacağınızı sanmıştım!!! Herkesin, kendini daha rahat hissettiği, kendini daha

iyi ifade ettiği yollar vardır. Doğa ve doğa sporları da benim için bu anlamda önemli. Bu, çocukluğumdan gelen bir alışkanlık... Doğada olmayı, spor ve özellikle doğa sporlarını sevdiğim için yapıyorum ve bunun yaşamıma olan kendiliğinden geri dönüşleri, başka şeylerle kıyaslanamayacak kadar fazla.

Bizler gibi büyük şehirlerde yaşayanlar için kaçış, özgürlüğü daha fazla hissettiğimiz aktivitelerdir. Nereye gidersem gideyim... Kampta çadırı kurup içine girince, orayı evim gibi ve rahat hissediyorum. Aynı zamanda şehirlerde unuttuğumuz birçok şeyi hatırlayıp, değerini anladığımız, hissettiğimiz bir dünya. Biraz klasik olacak ama... Doğa bizim bir parçamız... Hayvanlar, bitkiler, rüzgârın esintisi, suyun ve kuşların sesi doğanın müziği, yaşamımız için çok önemli. Nasıl ki birkaç kitap okumayınca sohbetler tatsızlaşıyorsa, topraktan uzak olanın da kalbi katılaşıp derler. Ben Gökova Körfezini bisikletle dolaşırken... Kışın, Erciyes'in zirvesine tırmanırken ve Kaçkarlarda bulutların üzerinde kamp kurarken, kelimelerle ifade edemeyeceğim, yaşanan fakat anlatılması mümkün olmayan anlar geçiriyorum. Geriye dönüp baktığımda da... Kendim için yaptığım en güzel şeylerin, doğayla iç içe geçirilen bu anlar olduğunu görüyorum. Dolayısıyla bunları gerçekleştirmenin en iyi ve keyifli yolu, doğa sporlarıyla ilgilenmektir.

MA- Türkiye Ormanlıklar Derneği tüzüğünde "doğa sevgisinin yaygınlaştırılması" yer almaktadır. Bu kapsamda Türkiye Ormanlıklar Derneği sizce ne yapmalı?

Ormanlıkların, doğa ile ilgili olan aktivitelerin dışında olması düşünülemez. Gelişmiş ülkelere baktığımızda; ormanlıklar, bu tür aktivitelerin planlanmasında ve yönetilmesinde baş aktörlerdir. Ancak nasıl olması gerektiğine gelince... Bu konuda farklı yaklaşımlar ve görüşler olabilir. Bana göre; doğanın tanıtılması ve doğa sevgisinin oluşturulması kapsamında aktiviteler yapılmalıdır (geziler, seminerler, doğa okulu vb.). Doğa sporlarının yapıldığı ve çoğu orman alanları içerisinde bulunan kanyon, trekking ve dağ bisikleti rotaları, kamp yerleri ve dağlık alanlar vb gibi yerlerin planlanmasında, düzenlenmesinde, yeni alanların keşfinde, rotaların oluşturulmasında ve altyapı çalışmalarına aktif katılım sağlanmalıdır.

Dağcılık gibi doğa sporları; ciddi eğitim, fiziksel kondisyon, mental hazırlık vb. isteyen, herkesin her zaman yapamayacağı ciddi ve aynı zamanda tehlike de içeren sporlardır. Ayrıca bu sporları yapan kulüpler olup, katılımcıların kişisel amaç ve beklentileri oldukça farklı olduğu gibi bu sporlara bakış açıları da farklılık göstermektedir. TOD tüzüğünde, bu konuda kulüpler kurup eğitim verilmesinin uygun olmayacağını düşünüyorum. Bunlar, doğa sporları yapan kulüplere bırakılmalıdır. Ancak TOD üyeleri her zaman için bu faaliyetler içerisinde bulunabilir... Diğer kulüplerle ortak faaliyetler düzenleyebilir, TOD bu tür faaliyetlere üyelerinin katılımı teşvik edip destek verebilir.

MA- Son olarak Orman ve Av okuyucularına bir şeyler söylemek ister misiniz?

YD- Bu keyifli söyleşi için size, ayrıca Orman ve Av dergisi Yayın Kuruluna teşekkür ederim. Orman mühendisliği ve doğa ilgili disiplinler, insana olumlu enerjiler veren nesnelerle uğraşan, şanslı gruplardır. İşlerini yaparken, kendilerini geliştirecek özgürlük ve fırsatlara sahip olduklarını düşünüyorum. Bu nedenle özellikle gençler, daha mesleklerinin başında doğayla ilgili, fotoğrafçılık ve doğa sporlarının bir dalı olan dağcılık, trekking, kuş gözlemciliği vb. gibi bir hobi edinirlerse meslek yaşamlarını bir keyfe dönüştürebilir ve akla gelmeyecek olumlu geri dönüşümler edinebilirler. Saygılarımla...

Zorba Ağa

Tarık Barbaros PİLEVNE

Kasaba büyükçe bir köy gibiydi. Yeni olan ve betonarme bir cesaretle yükselen tek yapı belediye binasıydı. Aşağıya doğru sıralanan dükkânlar, beton kaplama yolun sonunda bitiyordu. Apartman benzeri çatılı kiremitli evler başlıyordu sonra. “Alamancılar”ındı bu evler, memurlar kiralardı onları genellikle. Daha sonra geniş avlulu, koca kapılı ahşap evleri başlardı kasabalıların. Meyve, sebze bahçeleri ve tarlalar bütünlerdi ileriye doğru bu manzarayı. Daha ötedeysen, kara ormanlı dağlar kapatıyordu ufku. Göz alabildiğine uzanıyordu birbirine ulalı, mor dağlar.

Kasabanın pazarı Cuma günleriydi. Satıcılar bir önceki günün akşamı sebze meyve kasalarını indirir, tezgâhlarını yerleştirirdi yolun üzerine. Arkadaki geniş alanda hayvan pazarı kurulur, pazara inen köylülerin at ve eşekleri de bu açıklığın kıyılarına bağlanırdı. Kasabanın kalbi bu bir karışık mekânda atardı gün boyu. Cuma namazı, alışveriş ve resmi işler de sığdırılırdı bu bir güne. Borçlu - alacaklı buluşur, yeni sözler kesilir, değiş tokuşlar yapılır, bazen sarhoş olunur ve kavga edilirdi ikindiye dek. Alacakaranlık çöktüğünde kasaba her zamanki dinginliğine, ıssızlığına kavuşurdu. Kuzeyden inen serin bir akşam yeli; gün boyu etrafa saçılan acı, sevinç ve umut kırıntılarını, pazaryerinin artıkları ile birlikte önüne katar, sürer çıkarırdı meydana bağlanan şose yollardan, kasabanın dışına.

Kavak ağaçlarının gölgesinde, asmalı bahçeleriyle yan yana iki kahvehane vardı yokuşun başında. Mazlumun kahvesinde iğne atsan yere düşmezdi öğlene doğru. Aşınmış boyalı masa ve sandalyelerin çoğu dışarıda, bahçede ydi. Duvarın dibinde kış güneşine karşı oturan üç kişi yaklaşan ihtiyarı görünce ayağa kalktılar. Genç

olanı oturduğu sandalyesini uzatırken; “Hoş geldin Zorba Ağa, buyur” dedi. Yaşlı adam titrek elini başına götürerek selamladı masadakileri, oturdu. Kalın kumaştan koyu renkli paltosuyla heybetli görünüyordu, kasketini dizine koydu. Kırçıl ve dik saçları kısacık kesilmiş, kalın ensesi derin kırışıklıklarla ortaya çıkmıştı. Sağ kulağının altından başlayıp ense boyunca uzanan derin bir yara izi göze çarpıyordu. Dört köşe kafası, iri çenesi ve yüz hatlarıyla uyumluydu. Kocaman pençeli elleri vardı. Oturduğu dik, gür kaşlarının perdelediği bakışları sertti yaşlı adamın. Merhabalaştılar, çaylar kendiliğinden geldi. Yıllardır gaz lambalı köy odalarında, isli loş kasaba kahvehanelerinde öyküleri anlatılan Zorba Efe buydu işte.

—Bu yıl kış olmadı be, hacı dayı, dedi genç olanı.

İhtiyar elini kulağına götürerek duymadığını belirtince, sesini yükselterek:

—Ümmet'e söyle de, sana şu kulağa takılanlardan alsın, eyice ağırlaştı duymazlığın gari.

—Gücüme gidiyor be Kamil, dedi sıkıntılı ve titrek sesiyle, hele amir memur yanında; dediğini duyamıyom adamın, inan gücüne gidiyor. Olmadığından değil şükürler olsun, lakin sıkılırim takınamam fırlatır atarım bir yana. Bana sapkın konuşuyon demen de, evvelinin nakliyatçısıyım, bataryaya saf su katmayınca ne olur? Plakalar körelir, vazife yapmaz olur değil mi? Biz de aslan sütünü terk edince çok şükür, Hicaz'a varıp, bardağı kupayı ters kapayınca... Duymazladım, sersemledim unutkan oldum bu sıra.

Sustu, masadaki sigaradan sundular, yakmadı, önüne baktı dalgınlaştı. Kasabalı Kamil usulca; Bunlar da bir devirdi geldi geçti, rahmetli babam anlatırdı; Bu, Külleme Memet, Dağlıoğlu Halil; üçü bir araya gelince önlerinde hükümat duramazmış. Astıkları astık, kestikleri kestik. Köy basmak, yol kesmek, avrat kaldırmak bunlarda, ırakıyı okkayla sığırı buduyla yutarlarmış. Bu gencimiş, kızanıymış onların emme gözü karalıkta vuruculukta ağdırmazmış diğerlerinden. Mekân tutmuşlar dağları, te Karıncalı'ya dek. Değme efeleri çeteleri yıldırılmış korkutmuşlar, kıyıcılıklarıyla. Gün gelir devran döner, Çakırköylü Süleyman Efe ile kapışır, müsademe ederler dalgündüz İncebel'de. Çok telef verdirirler Efe'ye, geceleyn bir ince gedikten sızıp kaçarlar. Lakin o da bunların ardını komaz. Bir bağ evinde uyurken kıstırır teslim alır silahlarına davrandırmadan. Bellerindeki ganimet yüklü kuşaklarını sıyırıp, üçünü de boğazlar, bir arık içine atarlar. Diğerleri ölür, bunun ağzı suya değer. Serin suyu içe içe sabahı eder, canı çıkmaz. Neden sonra oradan geçen bir yolcu iniltisini duyar. Yarasını sarar sağaltırlar, canını kurtarır. Ensesindeki şu iz o geceden kalma imiş. Altın akça basılı kuşağını kaptırmayaydı, memlekette kimse önüne geçebilemezdi derler. Muharebeden sonra cümle eşkıya düze iner, Zorba da... Çalışmaya yüksünür dayım, alışmamış. Bir süre orman kaçakçılığı yapar, Mehmet Bey zamanında bunu da terk edip kesimciliğe, nakliyatçılığa girer Ormaniye'de...

Konuşulanları işitemeyen yaşlı adamın canı sıkıldı,

ilgisiz görünerek çevresine bakınıyordu ki, Kamil ona döndü, sesini yükseltti; "İşimiz muhabbet ya Zorba Dayı, eskilerden bir anlatsan da dinlesek. Hani, şu orman işlerine nasıl girdin çıktın, Mehmet Bey derler biri varmış Ormaniye'den..."

Zorba Ağa durdu hüzünlü gülümsedi, çayından höpürtüyle bir yudum aldı. Paltosunun cebinden buruşuk yağlığını çıkartıp iri damarlı burnuna tümüyle kapattı, gürültüyle sümkürdü, sildi. Sonra, nazlanmadı, anlattı: "Dokuz yüz kırk yedi ya da elli. İki üç yüz kıl keçim vardı. Dumanlı yaylasına göçtük baharın. Maksat malları yaylatmak, kuzulatmak, hem de ağaç satmak. Acar bir çift beygirim ve arabam var. Ağılların alt yanında ise Karbastı Ormanı. Karbastı değil bir derya, her bir çam minare boyu. Tepesini göreyim desen, kasketin düşer. Ağacı gündüzden devirip yonuyoruz. Akşamın alacası çökünce, sarıyoruz arabayı. Ver elini, Kocabel üzerinden Sarıova. Köylere gün değmeden girer, kuşluk vakti dönerdi kızanlar yaylaya. Gün aşırılmaz, ucuz pahalı satardık malı ihtiyaç sahibine."

—Ormancı ney çıkmaz mıydı karşınıza, diye kışkırttı Kamil.

—Bizim oğlana bak hele! Cebel-i mubah o yıllarda, yani dağlar herkesin ama önce bizim. Bir ara da orman askeri geldi geçti mıntıkadan. O vakit yaptığımız iş bize göre zül değil, suç değil. Ormanın bol ormancının kıt zamanı. Evvelinden böyle görmüşüz, vatandaşın hem parasını hem de hayır duasını almaktayız. Dağcılık da her adamın kârı değil, kurdu var kuşu var, yazı var kışı var.

—Eyi bilirsin bu dağları değil mi dayı?

—Biz bu dağlarda açmışız dünyaya gözümüzü Kamil. Bu dağlara adamış kadınlarımız nennilerini. Bu dağlara salmışız gençliğimizin sevdâ yellerini. Deresinden tepesine, çalınsından kayasına dek karış karış biliriz her yakasını. Böylesine tanımasak bilmesek oyununu inini, kournunda örtmez belemmezdi o cıngılı yıllarda bu dağlar bizi.

Boğazını temizledi; "Ne ise lafa gelelim, gel zaman git zaman Orman Dairesi kuruldu kasabaya. Ahşap bir bina ve tavla yapıldı atlar için. Bir de amir verdi devlet teşkilatın başına. Şef Mehmet Bey derlermiş, kasaba pazarında

gördüm biyol. Güldüm de geçiverdim, kara kuru bir şey, adam müsveddesi. Değil benim yoluma çıkmak, mavzerimin önünde durmak, yürümeye eksikli bu adam dedim kendimce. Arap Çavuş'a el öptüren Zorba Ağa, bu ne idiğü belirsizden mi yılar, çekinti duyar. Lakin duyduğumuz gördüğümüzden katbekat ileri. Şef Beyi bir deyiveriyorlar ki, tevatür! Dağda bir nacak sesi duymasın, hiç üşenmez yedi tepe dolandır, karakuş gibi adamın üzerine inermiş. Ormancısını, seyisini, müstahdemini talim terbiyeden geçirmiş, dur dediği yerde durur, vur dediği yerde vurmuşlar. Gece nerede yatar, gündüz nerede gezer bilinmezmiş. Sertliğine sert, mertliğine mert, bir o kadar da fakir fukara babası. Muhtaç olana cebindeki son meteliği verir, kapısına gelen ürüşvetçiyi kovalarmış. Köylere vardığında masa kurdurtmaz, kuzu kestirip rakı içmez, köy odasında yoksullarla hal dert yarenliği eder, bir yandan kumanyasını atıştırır, bir tas ayran sunarlarsa anca içermiş gücenmeyeler deye. Dağda kimse kıynaşamaz olunca öte beriye, ben anladım bir gün çatışacağımızı. Topladım kızanları yamacıma: Benli bensiz dağda karşılaşırsa elin adamı, zinhar koymayasınız yüz adımdan beriye. Vurun, indirin! Ben bakarım hanginiz düşse dama. Malımızı maşatımızı Ormaniye'ye kaptırıp, rezil rüsva olmayalım bu yaştan sonra ele güne.

O yıllarda Hüseyin'le Ümmetin anaları rahmetli, eyice elden ayaktan düşmüş idi. Düztepe köyünden ikinci hanımı kaldırdım. Kütür kütür bir Yörük kıızıydı Eşe yengeniz o sıra. Köy yerinde

avradın hasını edinmek için, ya bıçağından kan damlayacak yığidin, ya da nah bu cebi şişkin olacak. Bıçağımız kesiyor o sıra, kaptığım gibi attım avradı baharın yaylaya. İmam nikâhını da çattım ki, alan memnun, satan memnun olsun. Gerçi kız babası verimkâr değil emme araya hatırlı insanlar girdi. Yüz kadar toklu gönderip gönlünü aldık o tarafın. Zati ne edebilecek köylünün cümlesi toplansa, Deli Zorba'ya karşı. Kocakarı da ses etmez, neylesin, olanca işi oncağıza sarıyor. Koyunlar sağılacak, tulumlar basılacak, aş ekmek pişirilecek, yorgun düşmüş gayri zavallı. Lakin yeni hanım genç, arada yoklamak gerek. Kızanlar ayakaltında dolanmasın deye, çam latalarını yükleyip salıyorum onları düze, ovaya. Yine bir gün selametledik gençleri. Biz çadıra çekildik avradınan. Bir saat geçti geçmedi, sesler duydum, doğruldum. Baktım, aşağıdan gelen atlılar var. Önde bir çizmeli külot pantollu adam, ardında iki ormancı. Araba yedeklerinde, benim oğlanlar ise süklüm püklüm arkalarında. Ağırdan yaklaşırılar ay ışığı altında ağıllara. İçeriden mavzeri kaptığım la savruldu öte yana. Çam gövdesinden oyma yemliğe siperlendim. Havaya bir el ateş edip, bir ünleyiş koyverdim; "Höst, dur hele Şef Bey, yaneşme!"

Ormancılar, benim oğlanlar dağıldılar, ağaçların ardına siperlendiler.

Şef atından indi ağır, ağır.

—Obana geldik Ağa, sizde konuk böyle mi karşılanır?

—Bu nasıl konukluk, malımızı kızanımızı teslim almışsın, karankıda damımı basmaya gelirsın.

—Görevimizi yaptık, izin ver de görüşelim, halleşelim. Kimsenin malına ırzına kem gözle bakanlardan değiliz.

Ayakucuna bir tane salladım. Bir zaman sakın durdu, sonra yine yürüdü üzerime. Ormancıların Fransız üçlüleri vardı ellerinde, bana doğrulttılar, bir yandan da bağırırlar; "Şefim yere yat, bu adam laftan anlamaz!"

Lakin oralı değil, adım adım yaklaşır. O sıra ardımdan bir el uzandı, silahımı çekti aldı. Bizim emektar hatun! Bitişikteki sağan evinde yatardı; "Koca deli, efelik günleri mi sandın bu zamanı? Namlunun ucunda benim sabilerim de var!"

Karıya şaplağı basmamla mavzeri çekip almam bir oldu. Beyaz göğneğini nişan aldım bu kere, te barnının ortasını. Eyice yaklaştı bu ara, göz göze geldik, şaşaladım. Ürküntü yok nazarında. Elini beline koydu, ders verir gibi tane tane konuştu, kızmadan, sakın; “De gidi Zorba Ağa! Atta vur haydi, bir damla kanım akmaz. Ben bu yola baş koydum. Dilerim Mevla’dan, şu çamların dibinde canımı alsın. Bu gazellerin üzerinde vereyim son nefesimi. Akacaksa kanım, şu akça fidanları gövertsin!”

Sustu, buruşuk mendiliyle yaşaran gözlerini sildi. Masadakiler birbirlerine bakıp şaşırdılar. Nice yiğidin canını almış bu acımasız eşkıyanın ağladığına inanamadılar. Yaşlı adamın gözyaşları, tunç çehresinden süzülüp, kırışıklıklarla kaplı yanaklarını ve gür, kırçıl sakalını ıslatıyordu. İçini çekti, titreyen bir sesle devam etti:

—Dilediği gibi de oldu. Oysa o gün ben vuraydım, anlı şanlı bir ölüm olurdu ona.

—Sonra ne oldu dayı?

—Sonra, ben kıyamadım o yiğide. İçimden bir ılıma geldi, sıkıldım, ar ettim. Sayvana buyur ettim, ayran sundum, konuştuk. Ertesi gün kavileştikimiz gibi göçü sardım, malları Sarıova’ya sürdüm, sattım. Üç gün sonra vardım dairesine mühendisin, ağırladı, çay söyledi. O devirde bu dağın köylüsü tomruk nedir, maden direği nedir bilmez. Yeğenağa tahtacısı gelir, kolastarıyan keser, biçer, istihsal eder Ormaniye’nin malını. Öküz çiftiyle kasabaya indirirler lataları. Çor çocuk baharın çıkarlar dağa, kar düşende inerler düze. Tahta barakalarda barınır, karınca misali çalışırlar. Bazı güze kalmadan tez biter işleri. O vakit çatarlar ataşı ormana, yakar geçerler. İş çıksın da seneye çalışalım, para kazanalım diyerek. Ama Allah için iş bilir adamlar. Koca Mevlam sankim bu iş için halik etmiş onları. Biz gibi sonradan görsek değil, atadan, dededen kalma meslekleri dağcılık. Gelgelelim istekleri hiç bitmez Ormaniye’den; gaz, tuz, erzak, malzeme... Onca insanı dağın başına yığan devlet, iâşesini, ibatesini karşılayacak elbet yabanların. Ne var ki bu orman yakma işi tedirgin ediyor şefi. Bana açıldı:

—Sağol ağa, sözümü tuttun, malları sattın, kaçakçılığı terk ettin. Ben de insansam, sözümü tutarım. Sana istihsal işi vereyim. Devlete kes,

metre mikâp üzerinden hakkını ödeyeyim. Hem sen kazan, hem de devletin işi görülsün.

—Aman Şefim, biz bu işi yolunu yöntemini bilmeyiz. Görgümüz yok, bilgimiz yok. Dağda gezip ağacın özlüsünü cıralısını seçmeyi, kirliliğini döğerliğini düzmeyi beceririz de, devletin damgalı ağacını kıymetlendiremez, ziyankârlık ederiz. Sen gibi bir adam evladına karşı mahcup oluruz.

Dinlemedi, şartnameye parmak bastırdı, omzumu peşpeşledi; “Var git ne eksigin varsa tamam et. Atlarını arabanı bağışladım, seyisten teslim al. Onları sat, bir çift öküz al. Üç gün sonra işin başında göreyim. Ormancı sahayı gezdirsin, malı nasıl, nereye sürüteceğinizi, istifleyeceğinizi göstereyim.”

Çaylar tazelendi, sigara tutuldu, susup ihtiyara döndüler. Bakışların yeniden üzerinde toplandığını gören Zorba Ağa; “Ertesi gün böylesine kasabanın pazarı. Vardım, çektim beygirleri hayvan pazarına. Görenler göstermezden güler gibi, bir aklım da der ki: *Ülen deli zeybek, şuncağız adamın lafına kanıp, kendini irezil ettin! Bilmediğin görmediğin işlere sıvanırsın. Topla kıızı kızanı bas git Aydın Ovası’na. Zeytin pamuk topla, çıkma âdem içine, unuttur bu kepazeliği!* Bir yandan da söz bir, Allah bir. Serde efelik var, efe sözü yere düşmez. Yumdum gözümü sattım atları. Bir çift öküz aldım acarından, ver elini Sandıraz Dağları. O yıl kar yağınca döndüm kasabaya. Beş yüz metre mikâp mamul indirdim orman deposuna. Deli gibi çalıştım, deli para kazandım. O gün bu gün kesimcilik nakliyatçılık ederiz, ilk kamyonu ben getirdim kasabaya. Üç yüz dönüm pancar toprağı satın aldım. Allah devlete millete zeval vermeye, namuslu bir ekmek kapısı edindik. Bizi gören yoksullar da işe sıvandı, üç beş sebeplendi. Köylünün geçim kapısı oldu, orman işçiliği.”

Sustu, yekindi; “Haydin sağlıcakla, ben namaza gidiyorum.”

Ayağa kalktılar, Kamil; “Sağolasın Ağa, namazdan sonra buyur da, Mehmet Bey’in sonunu anlat.” Seslenmedi, ağır ve özgüvenli doğruldu. Hoşça kalın anlamında elini alnına götürdü. Beli dimdikti yaşlı adamın, kolları kartal kanat açılmıştı. Ardından baktılar; bir dağ yürüyordu sanki bir insan değil...

Yaşar Kemal'in Bitkileri

Prof. Dr. Metin SARIBAŞ

Bartın Üniversitesi Orman Fakültesi

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

1. GİRİŞ

Yaşar Kemal adını çağdaş edebiyatımıza sunan, artık onun adıyla simgelenen “İnce Memed” romanının yazılışının üzerinden yarım yüzyıl geçti. Yaşar Kemal o günden bu güne 30-35 roman yazdı. Bunların birçoğu “nehir roman”dı. “Dağın Öte Yüzü”, “Akçasazın Ağaları”, “Kimsecik”, “İnce Memed” dörtlüsünü tamamlayan romanlar olmuştur.

Yaşar Kemal her yeni romanıyla yeni bir ses yakalayabilmiş, insanlığın doğadaki debelenişinin serüvenini anlatmıştır. Yeni “nehir romanı”nın öncesindeki “Kimsecik” üçlemesinde daha çok farklı kıyılara ulaştırmıştır okuyucularını. Bu kez de, o “anakara”dan kopmadan, yüzünü denize, mübadelede boşaltılmış bir adaya dönüyor. Ötekilerin macerasıyla, suyun beri yakasındakilerin yaşadıklarını buluşturuyor. Sonuçta ortaya bir Anadolu haritası çıkıyor.

İnsanın insanla, insanın doğayla çatışması/ savaşımları sizin ana izleklerinden. Göçü, kırim-kıyım yıllarını, doğanın yıkımını hep anlattınız... “Mecbur” ve “tutunamayan” insanın bu serüvendeki dramı sizi hep ilgilendirdi. Anlatı “anakaranızı” kurarken, romanda varmak istediğiniz yer neresiydi? Sorusunu yanıtlarken Yaşar Kemal şöyle diyordu. “İnsanın insanla ve doğayla çatışması her zaman, bana göre durmadan sürecek. Doğa tükenene kadar. Doğa kırimı böyle sürerse önce doğanın sonu, sonra da insan soyunun, öteki yaratıkların sonu gelecektir. Birçok kuş türünün tükendiğini biliyoruz, birçok hayvan türünün yok olduğunu da görüyoruz. Bunun sebeplerini de biliyoruz. Ve bunları bildiğimiz halde doğa kırimlarını sürdürüyoruz. İnsanoğlu tez günde bunun bilincine yedisinden yetmişine

kadar varmazsa, doğa kırimını sürdürürse kısa sürede kendi soyu da bitecek” diyor ve ayrıca ekliyor “Savaş yapan insanın kötü maceralarından daha kötüdür doğanın macerası. Bu çağ doğanın gözünün yaşına bakmıyor, veryansın ediyor kırima. Çukurova’da on yedi bataklık kurutuldu, yüzlerce kuş türünün yaşamı sona erdi. Artık insanlar o kuşları yaşayamayacaklar, göremeyecekler. Bir de tarım ilaçları bitirdi canlı doğayı. Dünyamız gün geçtikçe boşalıyor. Dünyamız gittikçe fukaralaşılıyor. Bunu göremeyenler, trajediyi sanat olarak yaratmayanlar ve ne yaparlarsa yapsınlar kimse onların yüzüne bakmaz. Bir gün bakarlar, iki gün bakarlar, sonra? Kendimden memnun muyum, daha çok çalışmalı, daha çok yazmalı, insan insan dolaşıp insanlara, doğa yok olunca bizim de soyumuzun kuruyacağını anlatmalıyım (Andaç, 2002).

Yaşar Kemal'in yazdıkları hiç kimseninkine benzetilemez, ne sevdiği yazarlardan etkilenerek kurulmuştur onun romanı, ne de dünya edebiyatına akan suların yarattığı deltaya bakarak. Hiç kimseye benzemeyen, hiç kimsenin etkisi altında bulunmadan, yaşadığı hayatın kültüründen yaratılmış bir mucizedir Yaşar Kemal'in romanı. Yaşar Kemal "Yaratıcı Deha"nın izlerini bulduğumuz yazarlardandır. Yazıda/romanda kurup taşıdığı dünya, yaratıcı gerçeklik duygusu, oluşturduğu "anakara"nın tarihsel/doğasal/düşsel betimi-anlatımı "yaratıcı deha"nın ürünüdür.

Okurken onu, bizi gezindirir, göstermekte yetmez; Çehov'un deyimiyle; her bir şeye "ellerinizle dokunuyorsunuz" gibi hissediyorsunuz. Bir yerde değil, dünyanın her yerinde karşılığı olabilecek olan bir "gerçeklik duygusu"dur onun taşıdığı, onun gösterip anlattığı. Kurduğu anlatı "anakarası"nın gerçekliğinde çok öldürüm olayı vardır. O görkemli doğanın içinde, börtü böceğin, dağın taşın, suyun, çiçeğin dilini kurarken; bunlara da bakar, görür ve insanlığın tarihine kayıt düşer (Andaç, 2009).

Yaşar Kemal her şeyden önce Çukurova'nın öykücüsü, Çukurova'nın gözlemcisidir. Gerçekten romanlarının her birinde her türden bir sürü kahraman, yaşantılarının özgül renkleriyle dilimize çakılırlar. Bunun için de yazar, bir kahramanın portresini çizerken genellikle bir giriş yapar ve onun geçmişini de kalın fırça darbeleriyle gözlerimizin önüne serer. Yazar bu gibi betimlemeleri, çocukluk ve gençlik yıllarını geçirdiği ve çok çeşitli işlerle çalıştığı zengin Çukurova tecrübesine dayandırır. Yaşar Kemal'in eserleri buram buram Çukurova sevgisi, Çukurova özlemi ve Çukurova acısı kokar. "Ölmez Otu"nda şu unutulmaz satırları okuruz. "Çukurova bir sönmez aklıktır. Göge yükselmiş, ulu devler gibi ayağa kalkmış, yürümüş, binbir renkli ulu devlercesine uçan, akan toz direkleridir. Çukurova sarı sıcaktır. Toz dumandır. Otsuz, ağaçsız, yan yana ördölmuş bir belalı topraktır. Sıtmadır, hastalıktır, sızlayıcı kemik, akan terdir (Timur, 2009).

Yıllar öncesinde Yaşar Kemal'i önce İnce Memed, Sarı sıcak, Dağın öte yüzü (Ortadirek, Yer demir gök bakır, Ölmez otu)üçlemesiyle, Bütün Çukurova'nın, Toroslar'ın Anavarza toprağının

sınırsız doğa sevgisinin yarattığı sonu gelmeyen eşsiz betimlemeler de eklenir. Fethi Naci Yaşar Kemal'in doğa betimlemeleri için o unutulmaz sözlerini dile getirir: Yaşar Kemal, doğanın içine birer anten gibi germiştir beş duyusunu: Renkler, sesler, kokular... Hiçbir romanda "Kale Kapısı"ndaki kadar bitki ve çiçek çok yoktur ve kokular yoktur. Egzoz kokusu değil, kömür kokusu değil, lağım kokusu değil, kısaca kent kokusu değil. Doğanın kokusu (Gündoğan, 2009).

Bir yazarın anlatı evrenini, onun imgelemi, dili kullanma gücü, yaşama bakışı belirler. Yaşar Kemal'deyse bu, iki ana odakta yoğunlaşmıştır: Doğa ve insan... Bir konuşmasında Yaşar Kemal şöyle betimliyor: "Ben iki şeye inanırım. İki şeyin sonsuz gücüne, sonsuz yaratıcılığına, sonsuz değişimine: Halk ve doğa".

Yaşar Kemal'in anlatısal yaratılarına bu açıdan baktığımızda, onların gerçekliğinin bitek topraklarında kurgulanıp o topraklarda üretildiğini görürüz; doğa gerçeğiyle insan gerçeğinin birbirine örtüştürülüp bu yazınsal bir gerçeğe dönüştürüldüğünde. Kestirmeden söylendiğinde, onun yaratım evreninde doğa, insanlaştırılmış, insan da doğanın bir parçası kılınmıştır. Öyle ki dağ, taş, kayalar, kaynaklar, koyaklar, yokuşlar-inişler, börtü-böcek, kurt -kuş, anlatılanların kapısından içeri onların içsel öğelerinden biriymiş gibi girer; anlatı kişilerinin duygu dünyasını yansıtmaya dönük işlev üstlenir.

Ancak doğa bu işlevini yerine getirirken kimi durumlarda dost, kimi durumlarda düşman yüzüyle çıkar karşımıza. Sözgelimi "Dağın öte yüzü üçlemesinde, özellikle de ilk cildi olan "Orta Direk"te doğa, insanlara acı çektirmekte haz duyan, acımasız kötü yaratılışlı bir kişiyi anırtır. Kimileyin doğa, bir dost gülümseyişiyle bağrına basar bizi; içimize sımsıcak solugunu üfler. Öyle ki beş duyumuzu uyaran bir "anlatı ormanı"nda buluruz kendimizi. Sesler, devinimler, renkler, kokular içindeyizdir.

Renkler gibi, metinlerde geçen konu koku adlarının üzerinde de durulabilir. Yaşar Kemal'in doğayı sarmalayan anlatı evreni, renkler kadar kokular yönünden de ilginçtir. Örneğin "Yosun kokusu", "Çürümüş ot kokusu", "Tuz kokusu", "Yağmur kokusu", "Islak toprak kokusu", "Bozkır

kokusu”... Üstünde çiçek olsun-olmasın, eğil bozkır toprağını kokla, mis gibi kokar. Bir avuç toprak al, koynuna koy, günlerce acı, keskin baş döndürücü bozkır çiçekleriyle kokarsı, iyicene, çıkmamacasına toprağa sinmiştir.

Doğa ve halk, Yaşar Kemal’in yazın dünyasını kuran, boyutlandıran iki önemli öğedir. Öykülerine, romanlarına seçtiği adlarda bile iki ögenin kaynaşıp birbirini tümlediklerini görüyoruz: Sarı sıcak, Yer Demir Gök Bakır, Yağmurcuk Kuşu, Ölmez Otu, Karıncanın Su içtiği, Ortadirek...

Doğada hiçbir şey tıpatıp birbirine benzemez. Mevsimler gibi doğadaki görünümde de değişir. Halkın ve doğanın dilini yazınsallığın suyuyla yıkayıp arındıran Yaşar Kemal’in yapıt ve yaratılarındaki anlatım örüntüsü de değişikdir; birbirine benzemez; dokularında değişik anlatım biçimleri iç içe gider. “Çok arı, böcek, kurbağa, yılan, kaplumbağa, bukalemun gördüm. Bu hayvanların her biri doğayı kendine özgü bir biçimde yaşıyordu. Bu açıdan insanlar hayvanlardan farklı değil... Görünüşte aynı büyüklükte aynı renkte her böceğin, her yaprağın, her çiçeğin, her kelebeğin bir kişiliği vardı. Her çiçeğin, her yaratığın bir özelliği vardı. Bu buluşu yazarlık mesleğimde hep korumak istedim der Yaşar Kemal.

Yaşar Kemal doğanın, insan yüreğinin sözcüsüdür. İnsanın uğradığı haksızlıklara, aşağılanıp hor görülmesine nasıl yazınsallığın sınırları dışına çıkmadan karşı duruyorsa, doğayı tüketen, güzellikleri yok eden güçlere de aynı tutumla karşı çıkar. “Kuşlar da Gitti, Deniz Küstü” de doğadan çalınan yitip giden güzelliklerin ardından koparılmış öfkeli çağlık değimlidir (Özdemir, 2009).

2. YAŞAR KEMAL’İN ROMANLARINDAKİ BİTKİLER

Bir Yaşar Kemal hayranı olarak bütün romanları okunduğunda zengin bir bitki dünyasıyla karşılaşmaktayız. Yaşar Kemal’in bitkileri o kadar çok ki. Bir bitki bilimci gözüyle 24 romanını taradık Yaşar Kemal’in.

2.1. Ağacın Çürüğü (2005)

s. 186, Devedikeni (*Carduus hamulosus*); s.187, Nar çiçeği (*Punica granatum*); Kadife çiçeği (*Tagetes erecta*); Limon çiçeği (*Citrus limonia*); Üçgül pembesi (*Trifolium* sp.); Menekşe (*Viola* sp.); Gül (*Rosa* sp.); Yarpuz çiçeği (*Mentha pulegium*); Muhabbet çiçeği (*Reseda lutea*) Karaçalı (*Paliurus spina-christii*). S. 275, Dut (*Morus* sp.); s.289, Çam (*Pinus* sp.). Bu romanda Ceyhun Atuf Kansu’nun bir şiiri de yer almakta:

“Yaşar Kemal yaylaların sözlüğü/ Ki sen doğadansın çiçekçedir ana dilin” demekte ve şiirini sürdürmektedir:

Kalkıp bir gün Binboğa’nın dağlarından/Türkçeyi bir çam ağacı gibi taşıyan

Başkalarının yaz ateşine, sevinin nar gölgesine/ Ya bir kekik kaya değil midir?

Ardından tüter Dadaloğlu’nun barutu/ Karışır sendeki özlemlerim yarpuz kokusuna (s.289)

s.187. Anadolu’da çiçekler konuşur. Bir oyaya, bir kilime, bir yazmaya, bir haliya, çoraba, mendile çiçek konmuşsa o çiçek konuşur. Muhabbeti simgeler, acıyı, savaşı, derdi, belayı, sevinci, kavuşma gününü, mutluluğu, yalancılığı, doğruluğu, barışı simgeler Anadolu’da çiçekler. Her çiçeğin adından çok anlamı vardır. Sözü, türküsü vardır. Anadolu’nun muhabbet tarihi çiçeklerin anlamıyla yazılsa tıpına uyar.

Renklerin adı çiçek adıdır. Nar çiçeği, Kadife çiçeği, Üçgül pembesi, Erguvan çiçeği gibi. Savaşların adı da çiçeklerdendir. En azgın çiçek Pabuç inciri çiçeğidir (*Opuntia* sp.) o savaşı simgeler, kilimlere öyle geçer. Mavi çiçek gönderilirse umuttur, bağlılıktır. Sarı çiçek gönderilirse umutsuzluk, kırgınlıktır; türkülere öyle geçer. Yeşil dal murattır. Gül özlemdir, güzelliştir, türkülere öyle geçerler.

s. 151’de doğanın tahribi, katledilmesi üzerinedir: “Çağımızda doğanın yok edilmesi temel sorundur. Havanın, suyun kirlenmesi, doğanın dengesinin bozulması insanlığın günümüzdeki sorunlarının başlıcasıdır. Toprak aşınması çağlardan beri vardır. Toprağın dengesi çağımıza değin bozularak gelmiştir. Eski yerleşme yerleri, en büyük yıkıma uğramış yerlerdir. Günümüzde Çin’in en büyük

sorunu toprak sorunudur. Nehir kıyılarının dışında Çin Ülkesinde aşınmaya uğramamış çok az toprak parçası vardır. Çin sosyalist düzenden bu yana ölmüş toprakları yeniden yaratmak için insanüstü bir gayret sarf etmektedir. Bir ülkenin gelişmesinde temel olan, öz olan topraktır. Bir ülkede toprak ölmüşse o ülke kolay kolay kalkınamaz. Sovyetler Birliği ve Amerika'nın en büyük çabalarından biri ölmüş toprakları yeniden diriltmek yeniden kazanmak. İnsanları kurtarmak toprakları kurtarmakla orantılıdır. Daha çok Orta Doğu ülkeleri toprak ölümü belasına uğramış ülkelerdir. Sömürü bir bütündür. Bütün insan değerlerinin sömürülmesiyle, az gelişmiş bir ülkede doğa değerlerinin sömürülmesi bir arada gitmektedir.

2.2. Kuşlar da gitti (2004)

s.10, Çitlembik (*Celtis* sp.); Kavak (*Populus* sp.); Topağaç/Topakasya (*Robinia pseudoacacia*); Badem (*Amygdalus* sp.); Devedikeni (*Carduus hamulosus*); Domates (*Lycopersicon esculentum*); Maydonoz (*Petroselinum crispum*); Soğan (*Allium cepa*).

2.3. Höyükteki Nar Ağacı (2009)

s.25, Dut (*Morus* sp.); s.44 satır 1, Yarpuz (*Mentha pulegium*); s.46, Hatmi (*Hibiscus* sp.); Gül (*Rosa* sp.); Fesleğen (*Ocimum basilicum*); Kadife çiçeği (*Tagetes erecta*); s.52, Nar (*Punica granatum*); Sakız ağacı (*Pistacia* sp.). Kavak (*Populus* sp.) s.61, Çam (*Pinus* sp.); 24, Sığır kuyruğu (*Verbascum* sp.); s.24, Pıtırak (*Xanthium spinosum*); Kabak (*Cucurbita pepo*); s.71, Böğürtlen (*Rubus* sp.); Hayıt (*Vitex agnus castus*); s.89, Devedikeni (*Carduus hamulosus*); s.90, Portakal (*Citrus auranthum*).

2.4. İnce Memed (I)

s.10, Çınar (*Platanus* sp.); s.11, Çam (*Pinus* sp.); Gürgeç (*Carpinus* sp.); s. 65, Nar (*Punica granatum*); s.156, Mantıvar (Ölmez çiçek), (*Helychrisium* sp.); Peryavşan (Acı yavşan, Pelin otu: *Artemisia absinthium*); Çoban çirası (*Phlomis sieheana*); Yarpuz (*Mentha pulegium*); s.221, Salkım söğüt (*Salix babylonica*); s.333, Mersin (*Myrtus comunis*); Hayıt (*Vitex agnus castus*); Ağın (*Nerium oleander*); s.334, Mazi (*Thuja* sp.); s.382, Meşe (*Quercus* sp.); s.402, Sarı çiğdem (*Crocus* sp.); Menekşe (*Viola* sp.).

2.5. İnce Memed (II)

s.10. Mersin çalısı (*Myrtus communis*); s.32. Nergis (*Narcissus* sp.); Püren (Süpürge otu: *Erica arborea*); s. 66. Su püreni (*Hypericum* sp.); s.114. Yaban lalesi (*Tulipa* sp.); s.133. Sığır kuyruğu (*Verbascum* sp.); Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); s.142. Peryavşan (Acı yavşan: *Teucrium polium*); Kekik (*Mentha piperita*); Kedi taşı (*Allium akaka*).

2.6. İnce Memed (III)

s.14, Çınar (*Platanus* sp.); s.73, Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.77, Kızılcık (*Cornus* sp.); **Tarhun diken** (*Artemisia dranuncul*), **Keven** (**Geven: *Astragalus* sp.**); s.138, Dut (*Morus* sp.); s.141, Akasya (*Robinia pseudoacacia*); s. 147, Ağın ağacı (*Nerium oleander*); s.155, Murt ağacı (*Myrtus communis*); Kasımpatı (*Chrysanthemum indicum*); s.164. Karaçalı (*Paliurus spina-christii*); satır 35 Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.207, Çiğdem çiçeği (*Crocus* sp.); s.208, Meşe (*Quercus*); s.210, Kavak (*Populus*); s.214; Sakız ağacı (*Pistacia lentiscus*); s.215, **Mine çiçeği** (*Verbena officinalis*); s.464, Keven (Geven: *Astragalus* sp.); s.468, Çınar (*Platanus* sp.); s.486, Nergis (*Narcissus* sp.); s.491, Nar (*Punica granatum*); s. 541, Ilgın çiçeği (*Tamarix* sp.); s.561, Çitlembik (*Celtis* sp.); s.572, Ceviz (*Juglans*).

2.7. Teneke (2010)

s.10, 7. satır Okaliptus (*Eucalyptus* sp.); s.18, Ilgın (*Tamarix* sp.); s.14, **Saz otu** (*Schoenoplectus lacustris*); s.22, Kavak (*Populus* sp.); s.22, İncir (*Ficus* sp.); s.29, **Mercimek** (*Lens culinaris*); s.44, Dut (*Morus* sp.); s. 64, Çilpirtir, Çilpirtir (*Platanus* sp.); s.108, **Kasımpatı** (*Chrysanthemum indicum*); Ayçiçeği (*Helianthemum* sp.).

2.8. Ölmez Otu (2009)

s.10, Top dut (*Morus* sp.); Ağın ağacı (*Nerium oleander*); s.12, **Hiltan (Dişotu: *Amni visnaga*)**; s.13, Çınar (*Platanus* sp.); s.17, Karaardıç (*Juniperus* sp.); s.18, Ilgın (*Tamarix*); s.1, Kiraz (*Prunus avium*); s.53, Sedir (*Cedrus libani*); Çam (*Pinus* sp.); s.59, Böğürtlen (*Rubus* sp.); s.151, Pıtırak (*Xanthium spinosum*); s.190, **Eşek hıyarı** (*Echballium elaterium*); Çakırdikeni (Abdesbozan otu: *Sarcopterium spinosum*); s.231, Ceviz (*Juglans* sp.); s.265, Devedikeni (*Carduus hamulosus*); s.

266, Salkım söğüt (*Salix babylonica*); Yarpuz (*Mentha pulegium*).

2.9. Allahın Askerleri (2010)

s.59, Boğürtlen (*Rubus* sp.); **Taflan (Karayemiş: *Prunus laurocerasus*)**; s.61, Kavak (*Populus* sp.); s.173, **Okalıptus (*Eucalyptus*)**.

2.10. İnce Memed IV (2010)

s.11, Çam (*Pinus* sp.); Menekşe (*Viola* sp.). s.17, Kavak (*Populus* sp.); s.24, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); Su püreni (*Hypericum* sp.); s.25, Mor devedikeni (*Carduus hamulosus*); s.35, **Zincar (Silcan: *Smilax*)**; s.55, Nar (*Punica granatum*); s.60, Ilgın çalısı (*Tamarix* sp.); s. 76, Çınar (*Platanus* sp.); s.99, Mor menekşe (*Viola* sp.); s.105, **Kır lalesi (*Tulipa* sp.)**; s.107, Portakal (*Citrus sinensis*); **Turunç (*Citrus aurantium*)**; s. 159, Kaktüs (*Cactus* sp.); s.160, Boğürtlen (*Rubus* sp.); s.351, Sedir (*Cedrus* sp.); s.368, Çınar (*Platanus* sp.); s.342, Kavak (*Populus* sp.); s.442, Alıç (*Crataegus* sp.); s.478, Kızılcık (*Cornus mas*); s.531, **Salep çiçekleri (*Ophrys attica*)**; s.604, Servi (*Cupressus* sp.); Söğüt (*Salix* sp.); s.605, Mersin (*Myrtus communis*); s.615, Çiğdem (*Crocus* sp.).

2.11. Orta Direk (2009)

s.9, Döngel (*Mespilus germanica*); s.38, Kavak (*Populus* sp.); s.39, Ceviz (*Juglans*) s.43, Dut (*Morus* sp.); s.40, Çınar (*Platanus* sp.); s.45, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); s.80, Kenger (*Gundelia turnefortii*); s.141, Meşe (*Quercus* sp.) ; s.154, Köknar (*Abies* sp.); s. 169, **Güz çirişi (Çiriş otu: *Asphodelus aestivus*)**; s.317, Su püreni (*Hypericum* sp.); s.330, Sakız ağacı (*Pistacia lentiscus*); **Hiltan (Dişotu: *Amni visnaga*)**; s.222, Alıç (*Crataegus* sp.); Akçakesme (*Phylleria latifolia*).

2.12. Binboğalar efsanesi (2010)

s.30, Ölmez çiçek (*Helychrisium* sp.); s.54, Püren (*Hypericum* sp.); s.57, Çam (*Pinus* sp.); s.60, Kedi taşı (*Echbaliun* sp.); s.63, Çakırdikeni (Abdesbozan otu: *Sarcopterium spinosum*); s.63, Karaçalı (*Paliurus spina-christii*); s.64, Sığır kuyrukları (*Verbascum* sp.); Çilpirtir, Çilpirtir (*Platanus* sp.); s.83, Murt (*Myrtus communis*); s.87, Ağın ağacı, Ağan ağacı (Zakkum: *Nerium oleander*); s.102, Mor menekşe (*Viola* sp.); Yarpuz (*Mentha pulegium*); s.133, Kadife çiçeği (*Tagetes*

sp.); s.136, Söğüt (*Salix* sp.); s.140, **Hiltan (Dişotu: *Amni visnaga*)**; s.222, Akçakesme (*Phylleria latifolia*); Kocayemiş (*Arbutus unedo*).

2.13. Sarı Defterdekiler (2007)

s. 17, Lale (*Tulipa* sp.); Sümbül (*Hyacinthus orientalis*); s.24, **Püren, Piren (*Erica manipuliiflora*)**; s. 21, Çakırdikeni (Abdesbozan otu: *Sarcopterium spinosum*); s.22, Ardiç (*Juniperus* sp.); s.32, Ceviz (*Juglans*); s.40, Şeftali (*Persica vulgaris*); s.80, Nergis (*Narcissus* sp.); s.85, Lale (*Tulipa* sp.); s.97, Süsen (*İris germanica*); s.109, Meşe (*Quercus*); s.131, Çınar (*Platanus*); Kiraz (*Prunus* sp.); Nar (*Punica granatum*); s.145, Dut (*Morus* sp.); s.149, Karanfil (*Dianthus* sp.); s.221, Zeytin (*Olea europea*); s.337, Akkavak (*Populus alba*).

2.14. Sarı Sıcak (2010)

s.9, Kırmızı biber (*Capsicum annum*); s.21, Boğürtlen (*Rubus* sp.); s.21, **Bodur karacan (Bodur otu: (*Cionura erecta*)**; s.51, Dut (*Morus* sp.); s.89, Ceviz (*Juglans* sp.); s.115 Nergis (*Narcissus* sp.); Çam (*Pinus* sp.); s.149, Çeti (*Propis farcta*); s.153, Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.161, Isırgan (*Urtica dioica*); s.213, **Şebboy (*Cherianthus cheiri*)**; s.231, Gül (*Rosa* sp.).

2.15. Yusufçuk Yusuf, Akçasazın Ağaları (2010)

s.11, Karaçalı (*Paliurus spina-christii*); s.16, Portakal (*Citrus aurantium*); s.23, Çınar (*Platanus* sp.); s.28, Fesleğen (*Ocimum basilicum*); s.33, İncir (*Ficus* sp.); s.37, Nergis (*Narcissus* sp.); s. 48, Isırgan (*Urtica dioica*); s.50, Boğürtlen (*Rubus* sp.); s.50, Domates (*Licopersicum esculentum*); s.50, Dut (*Morus* sp.); Karacan (*Cionura erecta*); Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.91, Servi (*Cupressus* sp.); s.120, Sığırkuyruğu (*Verbascum* sp.); s. 310, Salkım söğüt (*Salix babylonica*); s.319, Akasya (*Acacia* sp.); s.321, Mersin ağacı (*Myrtus communis*); Çiriş (*Asphodelus aestivus*); s.365, Peryavşan (Acı yavşan, Pelin otu: *Artemisia absinthium*); Kekik (*Mentha piperita*); s.377, Sakız sardunyası (*Pelargonium peltatum*); s.397, Ilgın (*Tamarix* sp.); Ağın (Zakkum: *Nerium oleander*); Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.401, Pıtırak (*Xantium spinosum*); s. 402, Kavak (*Populus*); s.408, Fesleğen (*Ocimum basilicum*); Kadife çiçeği (*Tagetes* sp.); Zeytin (*Olea europea*);

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

Ayva (*Cydonia oblonga*); s.409, Hurma ağacı (*Phoenix dactylifera*); s.443, Gül (*Rosa* sp.); **Asma** (*Vitis* sp.); s.541, **Yoğurt çiçeği** (**Manisa lalesi: *Tulipa orphanioidea***); s.552, **Hanımeli** (*Lonicera japonica*); s.648, Turp (*Raphanus raphanistrum*); Maydonoz (*Petrocelinum crispum*).

2.16.Yer Demir Gök Bakır (2009)

s.7, Meşe (*Quercus*); s.13, Yoğurt çiçeği (Manisa lalesi: *Tulipa orphanioidea*); **Pampal (Yabani lale: *Anemon coronaria*)**; Ağın ağacı (*Zakkum: Nerium oleander*); Su püreni (*Hypericum* sp.); s.23, Sedir (*Cedrus*); Döngel (*Mespilus germanica*); Kenger (*Gundelia turnefortii*); Kavak (*Populus* sp.); s.27, Kiraz (*Prunus avium*); s.39, Çınar (*Platanus* sp.); Ceviz (*Juglans* sp.); s.290, Badem (*Amygdalus* sp.);s.332, Söğüt (*Salix* sp.); s.349, Abanoz ağacı (*Diospyros ebenus*);s.375, Madımak (*Poligonum cognatum*).

2.17. Kanın Sesi Kimsecik (2009)

s.12, Sütleşen (*Euphorbia* sp.); s.13, Ceviz (*Juglans* sp.); s.15, Dut (*Morus* sp.); s.19, Kavak (*Populus* sp.); s.29, Karaçalı (*Paliurus spina-christii*); Yaban lalesi (*Tulipa* sp.); s.33, Böğürtlen (*Rubus* sp.); Ilgın (*Tamarix* sp.); s.61, Deve dikenini (*Carduus hamulosus*); s.65, Meşe (*Quercus* sp.); s.64, Hatmi (*Alcea pallida*); s.102, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); s.76, Soğan (*Allium cepa*); Maydonoz (*Petroselinum crispum*); Tere (*Lepidium sativum*); Biber (*Capsicum annum*); s.102, Nergis (*Narcissus incomparabilis*); Çiğdem (*Crocus* sp.); s.103, Mersin (*Myrtus communis*); Çam (*Pinus* sp.);

Portakal (*Citrus aurantium*); s.104, Limon (*Citrus limonia*); s.109, Zeytin (*Olea europea*); s.119, Çınar (*Platanus* sp.); Söğüt (*Salix* sp.); Ağın ağacı (*Nerium oleander*); s.123, Domates (*Licopersicum esculentum*); Patlıcan (*Solanum melongena*); Hıyar (*Cucumis sativus*); s.131, Kamış (*Phragmites australis*); s.154, Çeti (*Propis farcta*); **Karamuk** (*Agrostemma githago*); s. 183, **Pampal (Yabani lale: *Anemon coronaria*)**; Çiriş (*Eremurus* sp.); s.195, Delice (*Olea europea var. oleaster*); s.196, Hayıt (*Vitex alnus-castus*); s. 226, Uruşkun (Işgın: *Rheum ribes*); s.235, Funda (*Calluna vulgaris*); s.243, **Sümbül** (*Hyacinthus orientalis*); s.245, Alıç (*Crataegus* sp.); s.327, Elma (*Malus sylvestris*); Kaya kekiği (*Satureja thymbra*); s.362, Susam çiçeği (Süsen: *İris* sp.); s.401, Margrit (Beyaz papatya: *Anthemis chia*); s.523, Akçakesme (*Phylleria latifolia*); s.575, **Adaçayı** (*Salvia* sp.).

2.18. Tanyeri Horozları, Bir Ada Hikayesi (2010)

s. 9, Ilgın (*Tamarix* sp.); s.11, Zeytin (*Olea europea*); Çınar (*Platanus* sp.); s.63, Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.69, **Kamış** (*Phragmites australis*); s.72, **Üzüm** (*Vitis sylvestris*); s. 75, Menekşe (*Viola* sp.); s.79, Karpuz (*Citrullus vulgaris*);s. 81, **Ihlamur** (*Tilia* sp.); **Akdiken** (*Crataegus monogyna*); s.84, Armut (*Pirus communis*); s. 86, **Hıyar** (*Cucumis sativus*); s.88, Sedir (*Cedrus* sp.); s. 109, Nar (*Punica granatum*); s.114, Gökknar (*Abies* sp.); s.120, Kavak (*Populus* sp.); s. 128, Mersin (*Myrtus comunis*); s.132, İncir (*Ficus* sp.); s.140, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); s.155, Kiraz (*Prunus* sp.); s. 171, **Kestane** (*Castanea sativa*); s.193, **Kardelen** (*Galanthus elvesii*); **Safran** (*Crocus sativus*); Kamış (*Phragmites australis*); s. 218, **Semizotu** (*Portulaca oleracea*); s.225, **Şeftali** (*Persica vulgaris*); s. 225, **Pamuk** (*Stachys orientalis*); s.350, **Bamya** (*Hibiscus esculentus*); s.393, **Eğrelti otu** (*Dryopteris filix-mas*), s.410, Meşe (*Quercus* sp.); s.417, **Yabangülü** (*Rosa canina*); s. 438, Elma (*Malus sylvestris*).

2.19. Baldaki Tuz (2005)

s.316, Kavak (*Populus* sp.); s.321, **Ahlat** (*Pirus piraster*); s.336, Menekşe (*Viola* sp.); s.350, Hayıt (*Vitex agnus-castus*); s.369, **Sardunya** (*Pelargonium zonale*); **Lavanta** (*Lavandula angustifolia*); s. 403, **Kekik** (*Timus bornmuelleri*); **İtır** (*Pelargonium graveolens*).

2.20. Üç Anadolu Efsanesi (Köroğlu, Karacaoğlan, Alageyik) 2010

s.45, Çakırdiken (Abdesbozan otu: *Sarcopterium spinosum*); Funda (*Calluna vulgaris*); Menekşe (*Viola* sp.); s.74, Nane (*Mentha pulegium*); s.102, Sümbül (*Hyacinthus* sp.); s.104, Çam (*Pinus* sp.); s.108, **Çoban çirası** (*Rhamnus pallasii*); s.142, Kiraz (*Prunus* sp.); s.158, Dut (*Morus* sp.); Morsümbül (Dağsümbülü: *Bellevalia tauri*).

21. Demirciler Çarşısı Cinayeti (Akçasazın Ağaları) (2010)

s.11, Dut (*Morus* sp.); s.17, Nar (*Punica granatum*); s.18, Çınar (*Platanus* sp.); s.21, **Pamuk** (*Stachys orientalis*); s.27, Böğürtlen (*Rubus* sp.); Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); Pıtırak (*Xanthium spinosum*); Karpuz (*Citrullus vulgaris*); s.33, Yemişen (*Crataegus* sp.); s.36, İncir (*Ficus* sp.); s.42, **Buğday** (*Triticum sativum*); **Kenger** (*Gundelia turnefortii*); s.62, Murt (*Myrtus communis*); s.70, Pabuç inciri (Kaktüs: *Cactus* sp.); Şeftali (*Persica vulgaris*); s.80, Fesleğen (*Ocimum basilicum*); s.81 (*Paliurus spina-christii*); s.83; Nergis (*Narcissus* sp.); s.96, **Susam** (*Sesamum indicum*); s.97, Isırgan (*Urtica dioica*); **s.101, Zincar** (*Silcan: Smilax* sp.); s.121, Kamış (*Phragmites australis*); s.125, Söğüt (*Salix* sp.); s.126, Yaban asması (Asma (*Vitis* sp.); s.131, Karacan (*Cionura erecta*); s.162, **Çavdar** (*Secale cereale*); s.206, Elma (*Malus* sp.); **Salep çiçeği** (*Orchis anatolica*); Yaban gülü (*Rosa canina*); s.214, Portakal (*Citrus aurantium*); s.267, Kadife çiçeği (*Tagetes* sp.); s.290, Hanımeli (*Lonicera* sp.); Karpuz (*Citrullus vulgaris*); s.303, **Karamuk** (*Agrostemma githago*); s.305, Dağ lalesi (*Anemon blanda*); Çiriş (*Asphodelus ramulosus*); s.320, Ceviz (*Juglans* sp.); s.321, Kiraz (*Prunus* sp.); İtburnu (Yabani gül: *Rosa canina*); Çam (*Pinus* sp.). s. 323, Saz otu (*Schoenoplectus lacustris*); s.326, Karaçalı (*Paliurus spina-christii*); s.356, Kavak (*Populus* sp.); s.368, Susam (*Sesamum indicum*); **Nohut** (*Cicer arietinum*); s.375, Hünnap (*Ziziphus jujuba*); s.409, Sütleğen (*Euphorbia* sp.); s.410, Nilüfer (*Nymphaea* sp.); s.427, Patates (*Solanum tuberosum*); s.436, Zeytin (*Olea europea*); s.445, Yonca (*Trifolium* sp.); Sümbül, (*Hyacinthus* sp.) s.447, Gelincik (*Papaver dubium*); s.448, Sakız ağacı (*Pistacia* sp.); **Hiltan** (**Dişotu: Amni visnaga**); s.462, **Dağ nanesi** (*Cyclotrichium*

niveum); Mantıvar (Ölmez çiçek: *Helichrysum*); s.503, Karamuk (Buğday çiçeği: *Agrostemma githago*); s.519, Kenger (*Gundelia turnefortii*); s.533, Çiriş çiçeği (*Asphodelus aestivus*); s. 540. Okalıptus (*Eucalyptus*).

22. Bu Diyar Baştanbaşa (1971)

s.12, Dut (*Morus* sp.); Karpuz (*Citrullus vulgaris*); s.15, Gül (*Rosa* sp.); s.17, **Marul** (*Lactuca sativa*); s.22, Pamuk (*Gossypium herbaceum*); s.47, Kavak (*Populus* sp.); s.97, Akasya (*Acacia* sp.); s.182, Abanoz ağacı (*Diospyros ebenus*); s.188, Püren, Piren (*Erica manipuliflora*); s.255, Dut (*Morus*); s.322, Deve diken (Carduus hamulosus); s.337, Ardiç (*Juniperus* sp.); s.343, Çam (*Pinus* sp.); s.349, Servi (*Cupressus* sp.); s.351, Kekik (*Thymus bornmuelleri*); Nane (*Mentha piperita*); Gökmar (*Abies* sp.); yaban gülü (*Rosa canina*); Peryavşan (Acı yavşan, Pelin otu: *Artemisia absinthium*); Yarpuz (*Mentha pulegium*); Salep çiçeği (*Orchis anatolica*); Mantıvar (Ölmez çiçek: *Helichrysum* sp.); Arı kekiği (*Nepeta caesare*); s.410, Sedir (*Cedrus libani*); s.416, **Pırnal meşesi** (*Quercus ilex*); s.446, Deve diken (Carduus hamulosus); s.458, Zeytin (*Olea europea*); s.464, Antep fıstığı (*Pistacia vera*); s.491, Nar (*Punica granatum*); s.485, İtburnu (*Rosa canina*); s.505, Okalıptus (*Eucalyptus*); s.523, Söğüt (*Salix* sp.); s.574, Hurma (*Phoenix dactylifera*); s.576, Elma (*Malus* sp.); **Kaysı** (*Prunus armeniaca*); s.594, **Mandalina** (*Citrus nobilis*).

23. Deniz Küstü (1983)

s.23, Zeytin (*Olea europea*); s.31, **Erguvan** (*Cercis siliquastrum*); s.44, Kestane (*Castanea sativa*); s.67, Portakal (*Citrus aurantium*); Mandalina (*Citrus nobilis*); Yeşil biber (*Capsicum annum*); s.71, Çınar (*Platanus orientalis*); s.74, Karpuz (*Citrullus vulgaris*); Mısır (*Zea mays*); s.126, Soğan (*Allium cepa*); **Pırasa** (*Allium ampeloprasum*); **Kavun** (*Cucumis melo*); s.134, Ihlamur (*Tilia* sp.); Adaçayı (*Salvia* sp.); Sumak (*Rhus coriaria*); s.142, Sakız sardunyası (*Pelargonium* sp.); s.151, Nergis (*Narcissus* sp.); s.161, Ortanca (*Hydrangea hortensia*); s.185, İncir (*Ficus* sp.); s.206, **Katran ağacı** (*Cedrus libani*); s. 245, Gürge (Carpinus sp.); s.319, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); Alıç (*Crataegus*);

24. Fırat Suyu kan Akıyor Baksana (1998) (Bir Ada Hikayesi I)

s.7, Şeftali (*Persica vulgaris*);s.9, İncir (*Ficus* sp.); s.15, Ceviz (*Juglans* sp.); s.58, Kestane (*Castanea sativa*); s.59, Çınar (*Platanus* sp.); s.79, Nar (*Punica granatum*); s.80, Kiraz (*Prunus avium*); s.95, Kamış (*Phragmites* sp.); s.99, Nergis (*Narcissus* sp.); s.107, Yabani yonca (*Trifolium ambigum*); s.147, Ağın ağacı (Zakkum: *Nerium oleander*); s.152, Püren-Piren (*Erica manipulifera*); s.153, Ilgın (*Tamarix* sp.); Böğürtlen (*Rubus* sp.); s.163, Kavak (*Populus* sp.); s.169, Yarpuz (Nane: *Mentha pulegium*); s.175, Servi (*Cupressus* sp.); s.247, **Gül ağacı** (*Liriodendron tulipifera*); s.299, Badem (*Amygdalus* sp.).

3.SONUÇ

Türkiye'nin romancıları arasında doğayı, doğadaki canlıları, doğadaki doğal sesleri, ormanları, çayırları, kayalıkları, doğa olaylarını, iklimleri, toprağı, erozyonu en iyi anlatan yazarların başında Yaşar Kemal gelmektedir. "Bu diyar Baştanbaşa" adlı eserinde olduğu gibi ormancılığı, orman yangınlarını ondan iyi anlatan yoktur. Romanlarında bilimsel yöntemlerle ele alınan ormancılık sorunları, bir ormancı titizliğiyle anlatılmıştır. Erişebildiğimiz yayınlarında 372 adet bitkiye ulaşabildik ve onları bu çalışmamızda Latinceleriyle birlikte sunmaya çalıştık. Bu çalışmamızda yerel bitki adlarının Latincelerini saptarken müteveffa Türhan Baytop'un (1994) yayınından ve kısmen tarafımdan hazırlanan "Bitki Adları Sözlüğü"(2009)'nden yararlanılmıştır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Andaç, F. 2009. Yaşar Kemal'de Bulduğum. Notos Edebiyat dergisi Ekim-Kasım Sayısı, s.26-29, İstanbul

Andaç, F. 2002. Yaşar Kemal'in Sözlerinde Yaşamak. Adam Sanat Dergisi sayı 197, Yaşar Kemal Özel sayısı, s. 6-23, İstanbul

Baytop,T. 1994. Türkçe Bitki Adları Sözlüğü. Türk Dil Kurumu yayını No. 578, 508s.,Ankara

Gündoğan, D. 2009. Agamben, Kutsal İnsan ve Çıplak hayat Bağlamında Yaşar Kemal'i Yeniden Okumak. Notos Edebiyat Dergisi s.18, s. 34-37, İstanbul

Kemal, Y.,1971. Bu Diyar Baştan Başa.Cem yayınları, 639s., İstanbul

Kemal, Y. 1981.Teneke (Oyun), Tekin yayınevi, 156s. İstanbul

Kemal, Y., 1983. Deniz Küstü, Toros Yayınları, 449s., İstanbul

Kemal, Y., 1998. Fırat Suyu Kan Akıyor Baksana (Bir Ada Hikayesi I),306s, Adam yayınları, istanbul

Kemal, Y. 2004. Kuşlar da Gitti. Yapı Kredi Yayınları, 79s., Ankara

Kemal, Y.2004. Kanın Sesi, Kimsecik 3, YKY yayını, 615s., İstanbul

Kemal, Y. 2005. Ağacın Çürüğü. Yapı Kredi Yayınları, 289s., Ankara

Kemal, Y. 2006. Yusufçuk Yusuf, Akçasazın Ağaları, YKY,648s.,İstanbul

Kemal, Y.2009.Höyükteki Nar Ağacı, Cumhuriyet Gazetesi, (Tefrika), İstanbul

Kemal, Y.2009. Orta Direk, dağın Öte Yüzü,YKY ,352s. İstanbul

Kemal, Y.,2009. Yer Demir Gök Bakır, Dağın Öte Yüzü,YKY, 375s, İstanbul

Kemal, Y.2010. Ölmez Otu, Dağın Öte Yüzü,YKY, 351s.;İstanbul

Kemal, Y.2010. Demirciler Çarşısı Cinayeti (Akçasazın Ağaları), YKY, 572s, Ankara

Kemal, Y.2010. Üç Anadolu Efsanesi, Koroğlu, Karacaoğlu, Alageyik, YKY, 225s, Ankara

Kemal, Y.2010. Baldaki Tuz.YKY Yayını, 422s., Ankara

Kemal, Y.2010. Tanyeri Horozları, Bir Ada Hikayesi 3.YKY, 441s., Ankara

Kemal, Y.2010. Sarı Sıcak. YKY., 233s., İstanbul

Kemal, Y.2010. Binboğalar Efsanesi.YKY Yayını, 281s. Ankara

Kemal, Y.2010. İnce Memed IV, YKY, 10.Baskı, 639s, İstanbul

Kemal, Y.2010. Allahın Askerler. YKY. 223s, Ankara

Kemal, Y.2010. İnce Memed III, YKY, 572s, Ankara

Kemal, Y.2010. İnce Memed III, YKY, 222s. Ankara

Kemal, Y.2010. İnce Memed I, YKY, 402s., Ankara

Sarıbaş,M. 2009. Bitki Adları Sözlüğü, Cinius yayınları, 261s., İstanbul

Timur, T. Osmanlı Romanı'nda Tarih, Toplum, Kimlik. Adam Sanat Dergisi sayı 197, Yaşar Kemal Özel sayısı, s. 6-23, İstanbul

Özgünaydın, L. 2009. Yaşar Kemal'in sarı Kuşu. Notos Edebiyat Dergisi s.18, s. 33, İstanbul

Özdemir, E. 2009. Yaşar Kemal'de Doğa ve İnsan. Notos Edebiyat Dergisi s.18, s. 16-18., İstanbul

“Tabiatı ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu Tasarısı” İle İlgili Bir Değerlendirme

Prof. Dr. Yalçın KUVAN

İ.Ü. Orman Fakültesi,

Ormancılık Politikası ve Yönetimi Anabilim Dalı

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

1. KORUNAN ALAN KAVRAMI

Korunan alanlar uluslararası ve ulusal düzeylerdeki uzun yıllara dayalı bilgi ve deneyimler sonucunda bugün doğa korumanın vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir. Korunan alan düşüncesinin ortaya çıkmasının altında yatan temel nedenler iki başlık altında toplanabilir. Bunlardan ilki, korunan alanların içerdiği doğal ve kültürel değerlerin nitelikleri ve bu nitelikler doğrultusunda korunmaları zorunluluğu; ikincisi ise korunan alanlara yönelik insan kullanımlarının bir tehdit oluşturması ve bu yüzden bu kullanımlara bir sınırlandırma getirilmesi gereğidir (Kuvan, 2005). Bu nedenlerle uluslararası düzeyde korunan alanların sayısı ve alanı giderek artmış, korunan alanların önemi ve işlevi konusundaki kamuoyu duyarlılığı giderek pekişmeye başlamıştır.

Korunan alanlar en bilinen ve uzun yıllar boyunca benimsenen biçimiyle, “biyolojik çeşitliliğin, doğal ve kültürel kaynakların sürekliliğini ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulan, yasalarla ve diğer etkili araçlarla yönetilen kara ve deniz parçaları” olarak tanımlanmıştır (IUCN, 1994). Korunan alan kavramı daha sonra yeniden ele alınmış ve 2008 yılında “doğayı ekosistem hizmetleri ve kültürel değerlerle birlikte uzun dönemde korumak amacıyla, yasalarla ve diğer etkili araçlarla kurulan, onaylanan ve yönetilen açıkça tanımlanmış coğrafi yerlere korunan alan denir” şeklinde bir tanım yapılmıştır (Dudley, 2008).

Korunan alanların biyolojik çeşitliliğin korunmasındaki yaşamsal önemi Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinde açık bir şekilde

vurgulanmıştır. Bu sözleşmenin 8. Maddesinde, özet olarak, biyolojik çeşitliliğin yerinde korunması için bir korunan alan sistem planı geliştirilmesi, koruma önlem ve çabalarının sürdürülebilir kullanımla uyumlu biçimde sürdürülmesi vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım çok sayıda uluslararası örgüt, program ve anlaşmalarla da desteklenmektedir. Korunan alanların ortaya çıkışı ve gelişmesinde itici gücü oluşturan biyolojik çeşitlilik vurgusu ve doğa koruma amacı yanında, kırsal yörelerde yaşayan insanların yaşam standartlarının yükseltilmesi, doğa koruma amacıyla çalışmama koşuluyla doğal ve kültürel kaynakların sürdürülebilir kullanımı, ekoturizm ve rekreasyon gibi amaçlar da taşıdığı bilinmelidir (Kuvan, 2012).

Türkiye’de korunan orman alanlarının (orman

rejimindeki korunan alanlar) ilk ve en önemli grubunu, 1983 tarihli ve 2873 sayılı Milli Parklar Kanununun 2. maddesinde tanımlanan ve bu kanunun 3. maddesi uyarınca belirlenen “Milli Parklar”, “Tabiat Parkları”, “Tabiat Anıtı” ve “Tabiatı Koruma Alanları” oluşturmaktadır. Milli Parklar Kanununun amacı, yurdumuzdaki milli ve milletlerarası düzeyde değerlere sahip milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiatı koruma alanlarının seçilip belirlenmesine, özellik ve karakterleri bozulmadan korunmasına, geliştirilmesine ve yönetilmesine ilişkin esasları düzenlemektir.

2. TASARIDAKİ İLGİLİ BAŞLIKLAR VE MADDELERLE İLGİLİ DEĞERLENDİRME

Yeniden değerlendirme

MADDE 6- (1) Gerçek veya tüzel kişilerden gelen öneriler üzerine veya bu Kanunun 23 üncü maddesi kapsamında yürütülen izleme çalışmalarının değerlendirilmesi de dikkate alınarak alanı yöneten bakanlık tarafından uygun görüldüğünde yeniden değerlendirme işlemi başlatılabilir. Yeniden değerlendirme kararları ile; daha önce belirlenmiş ve ilan edilmiş koruma veya korunan alanların sınırları bu Kanun hükümlerine göre değiştirilebilir, kısmen veya tamamen farklı statü kapsamına alınabilir veya daha önce ilan edilmiş koruma kararı kaldırılabilir. Yeniden değerlendirme kararlarının alınması, bu Kanunda belirtilen korunan alanların belirlenmesi ve ilanıyla aynı usul ve esaslara tabidir.

Bilimsel ölçütleri ve gerekçeleri tam olarak ortaya konmadan bir alanın statüsünde değişikliğe gidilmesi, bu tasarının kamuoyunda en ciddi şekilde eleştirilen düzenlemesi olmuştur. Gerçek ve tüzel kişilerden gelen öneriler hangi yönde olacaktır? Koruma derecesinin zayıflatılmasına ve ortadan kalkmasına yönelik statü değişiklikleri nasıl önlenilecektir? 6. maddeyle getirilen bu düzenleme ve tasarının diğer maddeleri bu sorulara bir yanıt vermemektedir. Tasarının genelinden ve bu maddesinden anlaşılan, madencilik, turizm, yerleşme, başta HES’ler

olmak üzere enerji yatırımları gibi kullanımlara korunan alanlarda daha fazla izin vermek gibi bir düşüncenin olduğudur. Türkiye’nin bugüne kadar yaşadığı deneyimler ve tasarının maddeleri dikkate alındığında, **yeniden değerlendirme** başlığı altında statü değişikliği ile ilgili kararın kısa dönemli politik çıkar amaçlı kullanıma olasılığının yüksek olduğu gözükmemektedir.

Ekolojik etki değerlendirmesi ve üstün kamu yararı

MADDE 8- (1) Korunan alanlarda yapılması düşünülen herhangi bir plan veya proje ekolojik etki değerlendirmesine tabi tutulur. Ekolojik etki değerlendirmesi sonucunda sahanın bütünselliğinin olumsuz bir şekilde etkilenmeyeceğine karar verildikten sonra plan veya projeye alanı yöneten bakanlık tarafından izin verilir.

(2) Ekolojik etki değerlendirmesinde; özel önem taşıyan ve korunan tabii habitat tiplerini belirten Liste (I) ile özel önem taşıyan ve korunan hayvan ve bitki türlerini belirten Liste (II)’de yer alan türlerin elverişli koruma statüsünde muhafazası, koruma alanının bütünlüğü ve koruma alanı ilanına sebep olan amaçlar dikkate alınır.

(3) Ekolojik etki değerlendirmesi sonucunda saha üzerindeki etkilerin olumsuz değerlendirilmesine rağmen alternatif çözümlerin bulunmaması ve üstün kamu yararının bulunması nedeniyle plan veya projenin uygulanması zorunlu ise ilgili bakanlıkça gerekli her türlü telafi edici tedbirler alınır veya aldırılır.

(4) Korunan alanda öncelikli habitat tipi veya öncelikli tür bulunması halinde üstün kamu yararı; halk sağlığı, çevreye yarar ve kamu güvenliği ile sınırlıdır.

(5) Korunan alanlarda üstün kamu yararı kararı, ilgili bakanlıkların uygun görüşü alınmak suretiyle alanı yöneten bakanlık tarafından verilir.

(6) Ekolojik etki değerlendirmesiyle ilgili usul ve esaslar ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Bakanlık tarafından belirlenir.

İlk bakışta koruma açısından olumlu gibi gözüken bu başlık içerik incelendiğinde koruma anlayışından çok kullanımı özendiren bir

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

anlayışı yansıtmaktadır. Özellikle 8. maddenin 3. bendindeki ifadeler ekolojik etkileri açısından sorunlu bile olsa, önem ve öncelik taşıyan bir yatırıma izin verilebileceğini hükme bağlamaktadır. Oysa bu isimle yürürlüğe giren bir kanun için öncelik “doğanın ve biyolojik çeşitliliğin korunması” olmalı, herhangi bir yatırım ya da kullanıma doğa koruma açısından bir tehdit oluşturacaksa izin verilmemelidir.

Üstün kamu yararının kriterleri ve sınırları da belirlenmemiştir. Üstelik, üstün kamu yararı kararı tamamen idareye yani ilgili bakanlığa bırakılmıştır. Örnekeleyecek olursak, hükümet Orman ve Su İşleri Bakanlığı aracılığıyla bir korunan alanda turizm, ulaştırma, enerji, madencilik vb. kullanımlar için üstün kamu yararı var diyerek tahsisler yapabilecektir. Oysa korunan alanların ortaya çıkmasındaki evrensel gerekçe doğa koruma amacıyla çelişen bu tip kullanımların önüne geçmek ve doğayı, içerdiği tüm canlı-cansız varlıklar ve doğal süreçlerle birlikte korumaktır.

İşbirliği ve işletme yetkisinin devri

MADDE 10- (1) *Bakanlık; tabiatın, tabii değerlerin ve biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilir kullanımı amaçlarını gerçekleştirmek için, mahalli idareler, üniversiteler, araştırma kurumları, sivil toplum kuruluşları ve özel sektör kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapabilir. Bu amaçla, Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Danışma Kurulu kurulur. Kurulun oluşturulması, çalışmasına dair usul ve esaslar Bakanlıkça belirlenir.*

(2) *Korunan alanda ve koruma alanında işletme yetkisi, kısmen, talepte bulunmaları halinde il özel idarelerine, belediyelere, bu Kanunun amacına uygun faaliyetler yürüten vakıf ve derneklere ilgili bakanın onayı ile devredilebilir veya geri alınabilir.*

İşletme yetkisinin nasıl kullanılacağı, koruma-kullanma dengesi ve ilgili korunan alanın yönetim amaçlarıyla uyumlu hangi faaliyetlere izin verileceği net olarak ortaya konmalıdır. Korunan alanlarla ilgili bir uzmanlığı olmayan birimlere işletme yetkisinin devredilmesi özel bir yönetim deneyimi ve tekniği gerektiren bu alanlar için ciddi sorunlar yaratabilecektir.

Korunan alanların planlanması

MADDE 7- (1) *Koruma altına alınan alanlar için yapılacak planlar şunlardır:*

- a) *Uzun devreli gelişme planları.*
- b) *Yönetim planları.*
- c) *Tür ve habitat koruma eylem planları.*

(2) *Uzun devreli gelişme planları; korunan alanların kaynak değerlerinin korunması için bölgeleme, koruma ve arazi kullanımını düzenleyen planlardır.*

(7) *Korunan Alanlarda planlama yapılmadan önce alana verilen statünün amacına uygun olarak bölgeleme yapılır. Alanda yapılacak planlarda bu bölgeleme esas alınır.*

Korunan alanların etkin bir şekilde yönetilmesi bilimsel esaslara uygun bir şekilde hazırlanmış bir

korunan alan yönetim planının varlığına bağlıdır. Yönetim amaçları doğrultusunda alanın bölgelere ayrılması (zonlama) planlama sürecindeki aşamalardan biridir. Ancak bu maddeyle plan hazırlama teknik ve ilkelerine uygun olmayan bir yaklaşım benimsenmiş ve bölgelere ayırma planlama sürecinden önce belirlenmiş olacaktır.

Alan dışında koruma

MADDE 19- (1) *Yaşama alanı dışında koruma; hayvan türlerinin hayvanat bahçeleri, kurtarma ve rehabilitasyon merkezleri ile akvaryumlarda; bitki türlerinin botanik bahçeleri, tabiat parkları, arboretum ve benzeri yerlerde kontrol altında*

büyütülmesi, çoğaltılması ve gen bankalarında saklanması yoluyla gerçekleştirilir.

Biyolojik çeşitliği doğal yaşama ortamları içinde korumanın (in-situ koruma) en etkili yollarından biri korunan alanlar ağı oluşturmak ve bu ağ içindeki alanları etkin bir şekilde yönetmektir. Bir de doğal yaşam ortamları dışında arboretumlar, tohum bahçeleri, döl deneme alanları vb. aracılığıyla (ex-situ koruma) koruma söz konusudur. Tasarıda tabiat parkları ulusal korunan alan statülerinden biri olarak belirtilmesine rağmen (yani alan içi koruma çalışmaları kapsamında olması gerekirken) 19. maddede alan dışı koruma çalışmalarına dahil edilmiştir.

3. SONUÇ

Kanun tasarısı katılımcı bir anlayıştan yoksun olarak hazırlanmış, gerekçelerinden de anlaşıldığı üzere doğa korumayla ilgili eksiklikleri ya da sorunları gidermek amacını değil, korunan alanların ticari amaçlı işletilmesi ve ekonomik kazanç sağlayıcı yatırımların bu alanlarda yapılmasının önündeki engelleri kaldırmak amacını taşımaktadır. Tasarı yasalâşırda doğa koruma açısından ciddi bir işlev gören 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu yürürlükten kalkacak, korunan alanlardaki koruma önlemlerinin pekişmesini ve sıkı denetimini sağlayan doğal sit statüsü kaybedilecektir.

Tasarının hükümleri Türkiye'nin doğa koruma alanındaki birikim ve kazanımlarını tehdit edecek yaklaşımlar içermekte, korunan alanların ayrılma kriterleri ve yönetim amaçlarına uygun olmayan şekilde insan kullanımları ve buna yönelik alan tahsislerine öncelik tanımaktadır. Tasarı bu haliyle kabul edilirse, Türkiye'nin korunan alan ağını genişletmesi ve etkin bir yönetim sağlaması gerekirken, alanı yöneten bakanlığın yetkisinde hiçbir bilimsel denetim ve sivil toplum katılımı olmadan sınır ve statü değişiklikleri yapılabilecek (alan sınırlarında daraltma da söz konusu olabilir), alandaki doğal-kültürel değerlere ve biyolojik çeşitliliğe zarar veren eylemlere ya da yatırımlara "üstün kamu yararı" gerekçe gösterilerek izin verilebilecektir. Oysa evrensel ilkelerle uyumlu olarak korunan alanlarla ilgili tüm kararlarda; insanlığın, yerkürenin ve tüm canlı ve cansız varlıkların bugünü ve geleceği için vazgeçilmez işlevleri olan bu alanların korunması öncelikli olmalıdır. Bu nedenlerle tasarı geri çekilmeli ve ilgili paydaşların katılımıyla Türkiye'nin doğal-kültürel varlıklarının ve biyolojik çeşitliliğinin daha etkin bir şekilde korunması ve yönetimi için adımlar atılmalıdır.

Kaynaklar

Dudley, N., (Editor) 2008. Guideliness for Applying Protected Area Management Categories. Gland-Switzerland:IUCN, x+86 pp.

IUCN, 1994. Guidelines for Protected Area Management Categories, CNPPA With the Assistance of WCMC, IUCN, Gland, Switzerland and Cambridge, UK. x + 261 s.

Kuvan, Y., 2005. Korunan Alan Yönetiminde Etkinliğin Önemi ve Değerlendirilmesi, Korunan Doğal Alanlar Sempozyumu Sözlü Bildiriler Kitabı, 8-10 Eylül 2005, Isparta, 81-89.

Kuvan, Y., 2012. Doğa Koruma ve Korunan Alanlar. İstanbul Üniversitesi Yayın No:5066, Orman Fakültesi Yayın No:499, İstanbul.

Fonksiyonel Planlamaya Silvikültürel Bakış

Prof. Dr. İbrahim TURNA

KTÜ Orman Fak., Orman Müh. Bölümü
Silvikültür Anabilim Dalı

Fotoğraf: Süleyman ALKAN

1. GİRİŞ

Ülkelerin gelişmişlik düzeylerindeki artışa ve küreselleşmeye paralel olarak, doğal kaynakların korunması giderek önem kazanmakta ve bu kaynaklardan daha etkin bir şekilde yararlanma öne çıkmaktadır. Ancak, doğal kaynakların önemine binaen yararlanmanın sürdürülebilir olması için öncelikle kaynakların iyi analiz edilmesi ve buna göre planlı bir şekilde işletilerek ekosistemin bozulmaması sağlanmalıdır. Bu konuda belli yaptırımlar içeren uluslararası sözleşmelerin yaygın bir şekilde gündeme geldiği, ülkemizin de bunlara imza attığı bilinmektedir.

Doğal kaynaklar içerisinde ormanlar ve bunun oluşturduğu ekosistemler en ön sırada gelmektedir. Bu nedenle ormanlar ve bunların oluşturduğu ekosistemlerin özellikle eko-silvikültürel açıdan ele alınması ve doğal yapıyı bozmadan, doğaya uygun ormancılık esaslarına göre planlamalar yapılarak uygulamaya aktarılması önem taşımaktadır. Doğaya uygun ormancılık ilkelerinin iyi bilinmesi için öncelikle bu ormanların göreceği fonksiyonların işletme amaçlarına uygun olarak belirlenmesi, her bir fonksiyondan sürdürülebilir bir şekilde yararlanmak için de yapılacak silvikültürel işlemlerin tekniğine uygun bir şekilde uygulamaya aktarılması gerekir.

Silvikültürel açıdan fonksiyonel planlama;

amaca uygun olacak şekilde, yapılacak işlemlerin zaman-mekân düzeninin oluşturulması ve bunun arazide uygulanmasıdır. Fonksiyonel silvikültür tekniği ise belirli fonksiyonları gerçekleştirmek amacıyla yapılan silvikültürel işlemlerin tümüdür. Konunun tam olarak anlaşılabilmesi için önce silvikültürün tanımı ve amacı, sonra orman amenajman planlarında belirlenen bazı fonksiyonlar ve bu fonksiyonlara bağlı olarak silvikültürel müdahaleler ele alınacaktır.

Bilindiği gibi **Silvikültür**: “Yeni ormanların planlı olarak kurulması ve bunların doğada mevcut olanlarla birlikte bakımının yapılarak yetiştirilmesi, kesim çağına gelenlerin planlı bir şekilde hasat edilerek yerine yeni gençliğin getirilmesi ve böylece varlıklarının en iyi bir şekilde devam ettirilmesiyle uğraşan uygulamalı bir bilim dalıdır.” **Amacı ise**; ormandan en az masrafla, mevcut şartların mümkün kılabilirdiği en yüksek kalite ve kantitede, çok yönlü yararlanılabilecek ürünler elde etmek ve ülkenin çeşitli orman ürünleri (odun veya odun dışı orman ürünleri) isteklerini devamlı olarak karşılayabilecek nitelikte, dış etkilere dayanıklı, verimli ormanlar meydana getirmektir.

Silvikültürel işlemlerin planlı olarak uygulanabilmesi, orman amenajman planı esasları doğrultusunda gerçekleştirilir. Orman amenajmanı, ‘bir orman işletilmesini veya onun ayrıldığı alt işletme ürünlerini (fonksiyonları), bu fonksiyonlarda belirlenen amaçlara göre planlamak, planın uygulanmasını izlemek ve denetlemek, belirli aralıklarla yapılan envanterle, işletmede fonksiyonel anlamda meydana gelen değişimleri ortaya koymak, işletmenin ekonomik sonucunu saptamak, buna göre süresi biten planı yenilemek için gerekli bilgileri veren planlayıcı ve denetleyici bir ormancılık bilim dalı’ olarak tanımlanır.

Gerek silvikültürün ve gerekse amenajmanın tanımlarından da anlaşılacağı üzere her iki ormancılık disiplini konuları itibarıyla iç içe olup birbirinden ayrılamazlar. Zira ormana yapılacak müdahalelerin hangi fonksiyona yönelik olursa olsun mutlaka bir plan çerçevesinde yürütülmesi, detay silvikültür planları ile eş zamanlı hazırlanması ve uygulamaların da buna

göre yapılması gerekir. Orman amenajman planı ve içerisinde yer alacak olan uygulamaya yönelik silvikültür planının hazırlanması, uygulayıcı teknik elemanların teknik bilgi ve arazi incelemelerine göre belirlenmektedir. Dolayısıyla bu planlarının hazırlanmasında uzman (toprak ve yetişme ortamı özellikleri yanında flora ve fauna hakkında bilgili) elemanların olması gerekir. Unutulmamalıdır ki çok iyi hazırlanmış bir plan, kötü bir silvikültürünün elinde çok başarısız sonuçları, aksine, çok kötü bir plan da iyi bir silvikültürünün elinde başarılı sonuçların ortaya çıkmasına neden olur. O halde, silvikültür hizmetlerinde görevlendirilecek olan tüm teknik elemanların silvikültürün temel ilkelerini iyi kavraması, özellikle yetişme ortamı koşullarını göz önüne alarak ormanı oluşturan bitkisel elemanların silvikültürel özelliklerine göre müdahalelerde bulunması gerekir.

2. SİLVİKÜLTÜREL AÇIDAN FONKSİYONLAR

Orman amenajman planları başta yetişme ortamı olmak üzere işletme amaçlarına bağlı olarak çeşitli fonksiyonlara ayrılmaktadır. Bu fonksiyonlarda, hangi amaca yönelik olursa olsun yapılacak tüm silvikültürel müdahaleler; ekolojik, biyolojik, teknik ve ekonomik esaslara dayanılarak hazırlanmış olan silvikültür planlarına göre gerçekleştirilir. Bunlardan birinin olmaması ya da eksik olması başarı şansını azaltır ya da tamamen ortadan kaldırır.

Ormanların fonksiyonları, bulundukları lokal bölgelerin yetişme ortamı özellikleri ile bitki türlerinin genel özelliklerine ve bu ormanların işletme amacına göre çeşitlenmektedir. Her bir fonksiyonunun hedeflenen kuruluşlara getirilmesi için yapılacak silvikültürel müdahaleler de, fonksiyonel silvikültür tekniği esaslarına göre gerçekleştirilmelidir. Bu çalışmada belirlenen fonksiyonlar üzerinden silvikültürel müdahaleler ele alınacaktır.

Genel olarak orman amenajman planlarında belirlenmekte olan fonksiyonlar arasında;

- Odun Ürünleri Üretimi (İşletme Ormanı=Endüstriyel)

- b. Ekosistemi İyileştirme (Rehabilitasyon)
- c. Yüksek Dağ Orman Ekosistemi (Koruma Ormancılığı)
- d. Biyo-Çeşitliliği Koruma
- e. Sosyal Baskıyı Önleme
- f. Rekreasyon-Estetik ve Özellikli Alanlar Oluşturma
- g. Su Kaynaklarını Koruma fonksiyonu sayılabilir.

Yukarıda belirtilen tüm özelliklerin ana amacına uygun olarak yapılan planların uygulanışındaki silvikültürel işlemlerde benzerlikler olabileceği gibi farklı müdahaleler de söz konusu olacaktır. Burada silvikültürünün çok yönlü (ekolojik, sosyal, ekonomik ve en önemlisi de teknik) düşünmesi ve ormanların sürdürülebilirliğinden taviz vermemesi gerekir.

Fonksiyonel plana bağlı olarak hangi silvikültürel müdahale(ler)in yapılacağını ise ormanın mevcut durumu dikte eder. Silvikültürün temel prensiplerine göre yapılacak teknik çalışmalarla hem ormandan belirlenen fonksiyona hizmet

edilecek hem de ormanın devamlılığı ve diğer fonksiyonları yerine getirmesi sağlanacaktır. Zira silvikültürel işlemlerde müdahale şekli tek amaçlı gibi gözükse de birden fazla amacı gerçekleştirecek şekildedir. Unutulmaması gerekli olan doğaya uygun silvikültür prensibinden ayrılmamaktır.

a. Odun Ürünleri Üretimi (İşletme Ormanı=Endüstriyel)

Bu fonksiyon, orman ürünleri üretimini esas alan ve ülkenin yakacak ve yapacak orman ürünleri hammaddesini sürekli olarak karşılamaya yöneliktir. Bu amacın gerçekleştirilmesinde ormanın durumuna (ağaç türü, saf veya karışık olması, aynı veya değişik yaşlı, koru-baltalık, vb.) göre silvikültürel müdahaleler (bakım-gençleştirme, vb.) yapılır. Bu işlemler genelde çok bilinen ve uygulanan silvikültür teknikleri ve uygulamalarından oluşmaktadır. Örneğin; saf, aynı yaşlı, tek tabakalı bir koru ormanında yapılacak silvikültürel işlemler genelde odun üretimi amaçlı olup bakım (gençlik, sıklık, aralama) ve gençleştirme çalışmalarına konudur. Bakım

Resim 1. Üretim amaçlı ormanlarda silvikültürel müdahaleler

çalışmaları orman amenajman planlarında ara hâsılât etası ve gençleştirme çalışmalarında ise son hâsılât etası olarak yıllara göre verilmekte, zaman ve mekân düzeni bakımından uygulanması ise silvikültür planlarında gösterilmektedir. Uygulayıcı teknik eleman söz konusu bu çalışmaları her iki plana bağlı olarak gerçekleştirir.

Orman amenajman planı ölçüt ve göstergelerine bağlı olarak silvikültürel müdahalelere örnek vermek gerekirse; yetiştirme ortamı özellikleri, ağaç türü/türleri, kapalılık, sıklık, karışım şekli, odun üretimi, işgücü imkânları ve işletmenin teknik ve idari yapısı gibi özelliklerin uygun olduğu üretim ormanında yapılacak silvikültürel müdahale; orman bakımı tedbirlerinin eksiksiz uygulanması, gençleştirme çalışmalarında doğaya uygun yöntemlerin yapılmasını kapsar.

b. Orman Ekosistemi İyileştirme

Bu fonksiyon, doğal veya yapay olarak bozulan ekosistemlerin oluşturduğu alanlar için geçerli olup bu çeşit alanların iyileşmesi yine doğal veya yapay yollarla gerçekleştirilir. Bozulan orman ekosistemlerini kendi kaderine bırakarak zamanla iyileşmesini beklemek, ormancılık mesleğini yok saymak demektir. Zira silvikültürcü doğayı taklit ederek, doğadaki işleyişi daha kısa zamanda benzer şekilde ıslah ederek, bir yandan ekosistemin devamlılığını sağlamış, bir yandan da ormandan beklenen fonksiyonları sürekli karşılamış olacaktır. Bozulan ekosistemin doğal yolla iyileşme çalışmaları zaman alıcı olup, antropojen etkilerle alanın tümünden elden çıkmasına da neden olabilir. Örneğin bir alandaki orman ekosistemi yangın, tarla açma, kaçakçılık vb. etkiler ile tahrip edilir, tamamen ağaçsız hale getirilirse, öncelikle bu alanda erozyon söz konusu olacaktır. Erozyon sonucunda hem canlı elemanlarında azalma veya değişim hem de toprak koşullarında bozulmalar başlayacaktır. Böyle bir ekosistemin kendi haline bırakılması, istenmeyen sonuçlar doğuracaktır.

Ekosistemin bozulduğu alanlarda bir yandan bakım ve koruma çalışmaları yapılacak, diğer yandan da ekim ya da dikim yoluyla ormanın yenilenmesi ve ıslahı sağlanacaktır. Bu çalışmalarda tür seçimi yanında uygun orijinlerin kullanılması önemlidir. Uygulamaların yetiştirme ortamı koşullarına bağlı olarak en doğru teknik

müdahalelerle (toprak işleme, ekim veya dikim yöntemi, vb.) gerçekleştirilmesi zorunludur. Zira bu çeşit alanlardaki silvikültürel müdahalelerde gösterilecek özen normal kuruluştaki meşcerelerden farklı olacaktır.

Ülkemiz ormancılığında “rehabilitasyon” adı altında yapılan çalışmaların temeli bozuk ekosistemlerin iyileştirilmesi amaçlı olup, bu anlamda değerlendirilebilir. Ormancılığımızda çok geniş alanlarda uygulama imkânı bulan ve yaygın olarak kullanılmakta olan çok başarılı çalışmaların yapıldığı bilinmektedir. Örnek olarak; doğal yapısı bozulmuş orman alanları, gençleştirme çalışmalarının başarısız olduğu yerler, parçalanmış orman alanlarının olduğu bozuk ve 3-5 ha.’dan küçük alanları birleştirmek için ağaçlandırılacak alanlar ile gençleştirme çalışmalarının başarısız olduğu yerlerde yapılacak silvikültürel müdahale şekli; doğal ve yapay yollarla gençleştirme çalışmaları yapmak (uygun orijin ve tür seçimi), her türlü koruma ve bakım çalışmalarını düzenli bir plan dahilinde gerçekleştirmek olacaktır.

c. Yüksek Dağ Orman Ekosistemi (Koruma Ormancılığı)

Yüksek dağ ekosistemleri genellikle bozulan orman alanları ile bunların üst sınırını oluşturan dağlık alanlardan oluşmaktadır. Bu alanlarda yapılacak silvikültürel işlemler yüksek dağ silvikültürü olarak ele alınmaktadır. Yüksek dağ silvikültürü normal kuruluştaki silvikültürel müdahalelerden farklı olacaktır. Zira yüksek dağ ormanlarında ekosistemin devamlılığı bakımından yapılacak silvikültür (ağaçlandırma ve rehabilitasyon ağırlıklı) çalışmaları, bu alanların orman yetiştirmeye uygun olan ve olmayan alanların iç içe girmesinden dolayı sorunlu olup aynı zamanda ve aynı alanda gerçekleştirilir. Yapılacak silvikültürel işlemlerin temeli iyileştirme amaçlı olup gençleştirmeden ziyade bakım çalışmaları kapsamındadır. Zira yüksek dağ ormanlarında gençleştirmeye konu alanları bulmak zor olduğu gibi gençleştirme koşullarının (bol tohum yılları, tohum ağacı sayısı vb.) da olumsuz olduğu bilinmektedir.

Yüksek dağ ormanlarındaki silvikültürel işlemler hiçbir zaman şematik olmaz. Aynı yaşlı ya da seçme ormanlarında olduğu gibi belirli bir çapa ya da yaşa bağlı olarak müdahaleyi gerektirmez. Dolayısıyla iyi

planlama, iyi etüt, doğru zamanda, doğru ve düzenli müdahale önemlidir. Müdahaleler gençleştirme, bakım, koruma, üretim vb. iç içe girebilmektedir. Öncelikli olarak orman doğal sınırlarının bilinmesi ve devamlılığının sağlanması gerekir. Bozulan alanların ıslahında ise tohum yıllarının seyrek, fidan yetiştirme ve dikim şartlarının zor, vejetasyon süresinin ise kısa olması yanında ekstrem koşulların mevcut olması gibi özellikler silvikültürel açıdan dikkatli olmayı gerektirir.

Bakım ve koruma çalışmaları ile ormanın mevcut koruyucu etkisini sürekli olarak sağlayarak; odun ve odun dışı ürünlerden yararlanmak, biyolojik çeşitliliğin sürdürülebilirliğini sağlamak, ekosistemin muhafazası ile aşağı havzaların bozulmasını önlemek, eko-turizm gibi doğrudan ve dolaylı olarak istihdam imkânları oluşturmak gibi işlemler gerçekleştirilir.

Bozulan yüksek dağ ormanlarındaki iyileştirme çalışmalarının başında uygun alanlara fidan dikimleri gelmektedir. Yapılacak dikimlerden beklenen fonksiyonlar arasında; iklim ekstremelerini yumuşatmak, toprak kayması,

rüzgâr ve su erozyonunu önlemek, su rejimini düzenlemek, görsel kaliteye yönelik alanlar oluşturmak, çığ önleme yanında alt kuşaklarda yer alan yerleşim yerleri ile tarım ve orman alanlarının bozulmasını önlemek gibi çok sayıda fonksiyonu yerine getirmek hedeflenir.

Ekim veya dikim çalışmalarında diğer bölgelerden farklı olarak toprak işleme ve örtü temizliğinin tam alanlarda değil, grup ya da kümeler halinde yapılması, doğal yapının bozulmaması, kısmi bir toprak işleme veya direk çukur açılarak dikimler gerçekleştirilmelidir. Uygun orijinli tohum ya da fidan kullanımı çok daha fazla önem taşıdığı asla unutulmamalıdır. Nitekim genetik tabanı belli olmayan, dolayısıyla uyum değeri kanıtlanmamış materyal kullanımı, özellikle bu tür ekstrem iklim ve topografik koşulların bulunduğu alanlarda, mevcut olan ve doğal seleksiyon ile bu alanlara adapte olmuş bitkilerde genetik kirlenmelere yol açabilir. Dolayısıyla uygulanan silvikültürel işlemler doğru olsa bile olası olumsuz sonuçların uzun vadede ortaya çıkabileceği ve geri dönüşü olmayan hataların yapılabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

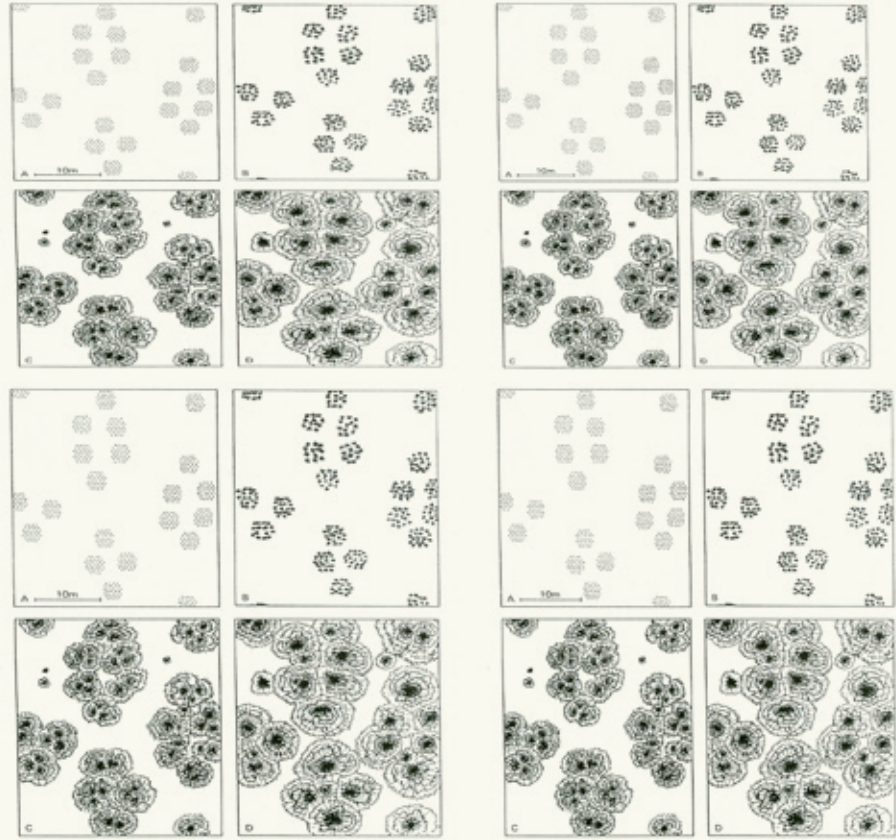
Resim 2. Orman ekosistemi ve yüksek dağ ormanlarını iyileştirmeye yönelik silvikültürel çalışmalar

Yapay etkilerle doğal vejetasyonun aşağı çekildiği veya bozulduğu alanlarda yapılacak dikimlerin genellikle ağaç kolektifi şeklinde olması önerilir. Dikimler yaklaşık 40-50 cm. aralıklarla 35 fidandan oluşan küme şeklinde yapılır. Kümeler 3, 4, 5 veya 6'lı kümelerden oluşacak şekilde yaklaşık 2,5 m. çapında küçük bitki toplulukları tesis edilir. Her bir bitki topluluğu birbirinden 2-3 m. uzaklıktadır. Ana bitki toplulukları 6-10 m. aralıktadır. Bu şekilde tesis edilmiş kolektifler içerisinde zamanla fidan sayısında azalmalar olacak, 5-10 yıl sonrasında kümelerde yaşayan

fidanlar birlikte ana ağaç topluluklarına, 70-80 yıl sonrasında ise ağaç topluluklarına dönüşecektir. Bu sürecin tesisi kadar sürdürülebilirliği de zordur. Bir ağaç kolektifi ağaçlandırmasının kuramsal görünümü (dikim şeması) Şekil 1'de verilmiştir.

Korumaya yönelik silvikültürel çalışmalar arasında rutin koruma önlemlerinin alınması yanında kar savrulmalarına karşı teknik yapılar yapılmalıdır. Özellikle kar çitleri ile aşırı kar birikimleri önlenilebileceği gibi kayan kar zararları da ortadan kaldırılabilir.

Şekil 1. Bir ağaç kolektifi ağaçlandırmasının kuramsal şematik tanımı ve gelişim evreleri (A: dikim şeması başlangıcı, B: 5-10 yıl sonrası, C: ana ağaç kolektiflerine dönüşüm, D: 80 yıl ve sonrası ağaç topluluklarının durumu) (Çolak& Pitterle 1999).

d. Biyoçeşitliliği Koruma

Biyoçeşitlilik ya da biyolojik zenginlik, canlıların farklılığını ve değişkenliğini, içinde bulundukları karmaşık ekolojik yapılarla, birbirleriyle ve çevreleriyle karşılıklı etkileşimlerinden oluşmaktadır. Sistem, yeryüzünde yaşayan bitkilerin, hayvanların ve mikroorganizmaların bütün türleri gibi sahip olduğumuz tüm canlı varlıkların sayısındaki çeşitlilik yanında tür içindeki genetik farklılık ve yaşama alanlarındaki çeşitliliği de içermektedir. Dolayısıyla biyoçeşitlilik genellikle genetik çeşitlilik, tür çeşitliliği ve ekosistem çeşitliliği olmak üzere üç farklı düzeyde ele alınır.

Gen veya genetik çeşitlilik; yeryüzündeki hayvan, bitki ve mikroorganizmaların bir tür olarak genlerinde saklanan genetik bilgilerin çeşitliliğini ifade eder. Bu çeşitlilik belli bir tür, popülasyon, varyete, alt-tür ya da ırk içindeki gen farklılığıyla ölçülür.

Tür çeşitliliği; belli bir bölgedeki, alandaki ya da tüm dünyadaki türlerin çeşitliliğini tanımlar. Bir bölgedeki türlerin sayısı (yani o bölgenin tür zenginliği) çok sık kullanılan ölçüt olup bitki, hayvan ve bakteri gibi tür çeşitliliği olarak sınıflandırılır.

Ekosistem çeşitliliği; bir ekolojik birim olarak karşılıklı etkileşim içinde olan organizmalar topluluğu ile fiziksel çevrelerinin oluşturduğu bütünle ilgili olup habitat çeşitliliği olarak da isimlendirilir. Kendisini topluluk düzeyinden ayıran, kendileri cansız olan fakat canlı topluluklarının oluşumunu, yapısını ve karşılıklı etkileşimlerini etkileyen yangın, iklim ve besin döngüsü gibi faktörleri de içerir. Ekosistem düzeyindeki biyolojik çeşitliliğin korunması, yalnızca türlerin oluşturduğu grupların değil, özelliklerin ve süreçlerin de korunması gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Biyolojik çeşitliliğin korunmasında ve artırılmasında en büyük sorumluluk uygulayıcı birim olan silvikültüre düşmektedir. Silvikültürcü, tabiatı en iyi şekilde okuyarak, doğaya uygun müdahalelerle doğa ve çevre korumanın gereklerini yerine getirecek, aynı zamanda da insan yaşamını kolaylaştıracaktır. Gerek doğal gerekse yapay gençleştirme çalışmalarında hazırlık kesimlerinden ışık ve boşaltma kesimlerine, rehabilitasyon ve ağaçlandırma amaçlı çalışmalarda arazi hazırlığından dikim-koruma ve bakım çalışmalarına kadar bütün aşamalarda ekosistemin gerekli göreceği müdahaleleri yapacak,

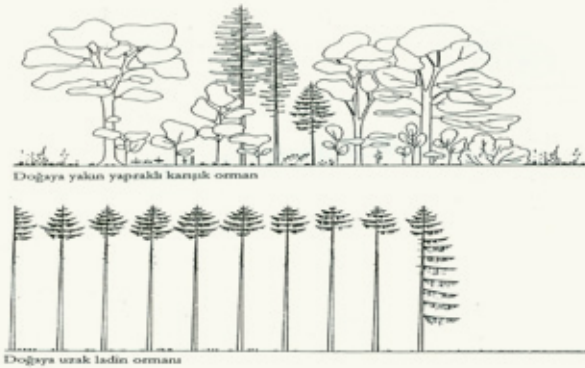
bir yandan bozulan ekosistemin ıslahını sağlayacak ve böylece sürdürülebilirlik ilkesine göre üretime katkı sağlayacaktır. Bu çeşit uygulamalar sonucunda gerek bitki gerekse hayvan türleri için

Resim 3. Biyolojik çeşitliliği korunması

uygun yaşam alanları oluşacak, biyolojik çeşitliliğin devamlı olması sağlanacaktır.

Kısaca, biyoçeşitliliği güvence altına almak doğaya yakın orman işletmeciliği ile mümkündür. “Doğaya yakın silvikültürde ormanda yapılacak bütün işlemler her şeyden önce doğal yapıyı ve ekosistemin dengesini koruyacak özelliktedir” (Şekil 2). Sistem genel olarak doğal gençleştirmeyi esas alır. Bunun bir diğer ifadesi *in-situ* (türleri bulundukları ekosistemde) korumadır. Zira bu yolla yetişme ortamına uygun genetik varyasyonun gelecek kuşaklara aktarılması gerçekleşir. Yapay gençleştirme ve rehabilitasyon adı altında yapılacak çalışmalarda ise başta orijin olmak üzere yerel kaynak kullanımına gidilmelidir. Yerinde korumanın mümkün olmadığı yerlerde ise biyolojik çeşitliliğin devamı kısıtlı da olsa *ex-situ* (türleri yaşadıkları alanın dışında korumak) koruma ile gerçekleştirilir. Özellikle tohum bahçeleri, botanik bahçeleri, gen bankaları, vb. vasıtasıyla, bitki türlerinin korunması yoluna gidilir.

Şekil 2. Doğaya yakın (sol) karışık orman ile doğadan uzak orman (sağda) şekilleri (Çolak& Pitterle 1999).

e. Sosyal Baskı Alanları:

Sosyal baskıya konu alanlarda yapılacak silvikültürel işlemler, baskının azaltılması ya da ortadan kaldırılmasına yönelik olacaktır. Bunun için de öncelikli sosyal baskının niteliği ve niceliği belirlenmelidir. Otlatma, tarla açma, odun ve odun dışı orman ürünlerden usulsüz yararlanma, vb. nedenler ormanlık alanlarda sosyal baskı unsuru olabilir.

Bu alanlarda yapılacak ilk işlem, halkla ilişkilerin iyileştirilmesi ve yapılacak silvikültürel çalışmaların halkın sorunlarının giderilmesine yönelik olduğu anlatılmalıdır. Burada ormanın yapısı dikkate alınmalı, alanın ıslahı hedeflenmelidir. Örnek vermek gerekirse, otlatma sorununun olduğu bir ormanlık alanda tel örgüyle muhafaza yerine, ormanın planlı bir şekilde kontrollü otlatmaya açılması, mutlak koruma zonu dışındaki alanlarda, gençleştirme çalışmalarında

gençliğin biyolojik bağımsızlığına kavuştuğu yerlerde otlatmanın yapılması, yemlik üretiminin teşvik edilmesi, mera ıslah çalışmalarının orman içi açıklık alanlar içerisinde de kullanılması vb. sayılabilir.

Ağaçlandırma yapılacak alanlarda sosyal baskıyı ortadan kaldıracak, halkın ormancılık çalışmalarına katılımını sağlayacak ceviz, badem, vb. odun dışı orman ürünü verebilecek türlerin tampon bölgelerde kullanılması, gelirlerinin yöre halkına bırakılması gibi çok çeşitli uygulamalar sayılabilir.

Mutlaka korunması gerekli alanlarda halkla iletişim kurularak dikenli tel çit ihtisasının yapılması, halkın gelir seviyesini arttırıcı sosyal amaçlı projelerin (arıcılık, el sanatları, vb.) teşvik edilmesi düşünülmelidir. Arazi kullanımı çok iyi analiz edilerek agroforestry uygulamalarına yer verilmesi, böylece aynı alandan çok yönlü yararlanılması yoluna gidilmelidir. Bunlar arasında silvopastoral (orman içi otlatma), agrosilvopastoral (tarım+orman+otlatma) ve aqua-silvopastoral sistemler sayılabilir. Benzer şekilde kapalılığın kırılması ya da alanın kesim sonrasında gerek dip kütüklerin mantar, mikroorganizma vb. için kullanıma ayrılması, gerekse tıbbi ve aromatik bitkilerden yararlanmaya yönelik çalışmalara kontrollü olarak yer verilmesi düşünülebilir. Nitekim bazı orman bölge müdürlüklerinde bu amaca yönelik çeşitli isimler altında çalışmaların yapılmış olduğu ve olumlu sonuçlar elde edildiği bilinmektedir.

f. Estetik-Rekreasyon Fonksiyonu

Ormanların estetik-rekreasyonel fonksiyonu kırsal peyzaj olarak tanımlanır. Bu çeşit alanlarda yapılacak silvikültürel işlemler diğer fonksiyonlardan daha farklı olacaktır. Tabiat parkı, orman içi mesire yerleri, kent ormanları, vb. amaçlı ormanlık alanlarda mutlak koruma düşüncesiyle ormanlara müdahale edilmemesi düşünülmemelidir. Yapılacak silvikültürel müdahaleler bakım ağırlıklı olacaktır. Bunlar içerisinde fonksiyonel alanların temizliği, seyir teraslarındaki görüş noktalarının tesisi, yangın, böcek, mantar vb. hastalıklara karşı alınacak önlemler sayılabilir. Budama çalışmaları ile doğal

Resim 4. Estetik amaçlı ormanlarda silvikültürel müdahaleler

bitki örtüsüne form verilerek görsel kalitenin artması sağlanmalıdır.

Aralama çalışmaları ile ağaç katında istenen görsel kaliteye yönelik karışımların oluşturulması yanında küme, grup vb. küçüklü-büyük boşluklar oluşturularak otsu ve odunsu tür karışımlarının alana gelmesi veya alanda tutunması sağlanmalıdır. Kapalılığın belirli ölçüde düşürülmesi ile ara ve alt tabakada mevcut bitki türlerinin çiçeklenmesi, renklenmesi ve meyve oluşumlarına imkân verilmelidir. Bu işlemler sonucunda aynı zamanda biyolojik çeşitliliğe katkı sağlanmış olacaktır. Biyolojik çeşitliliğin varlığı aynı zamanda alanının rekreatif kullanım değerinin artması manasındadır. Biyolojik zenginliklerin estetik değeri tarihin eski çağlarından beri önemli olup resim, müzik, şiir gibi pek çok sanat dalında tema olarak işlenmesi, mitolojilerde yerini almış olmasından da anlaşılmaktadır.

g. Su Kaynaklarını Koruma (Su Kalitesini Artırma)

Su kaynaklarının bulunduğu alanlar zengin biyolojik çeşitlilikleriyle ekolojik dengedeki nemli görevleriyle, ekonomik, estetik, rekreasyonel işlevleri ile önemli biyolojik kaynaklardır. Sulak alanlar yağmur ormanlarından sonra en fazla biyolojik üretkenliği olan alanlardır. Bu alanlar bölgesel olarak değerlendirildiğinde nadir türleri barındıran, yaban hayatı için yaşam alanı oluşturan, biyolojik rezervler olarak ortaya çıkmaktadır (Williams et al. 2004).

Fotoğraf: Oğuz KURDOĞLU

Bu alanlarda yapılacak silvikültürel müdahaleler, genellikle su üretimi ve kalitesini artırmaya yönelik olacaktır. Su kaynaklarının membası genellikle orman ekosistemlerinden oluşmakta ve dünyada kullanılabilir suyun önemli bir bölümü bu ekosistemlerden sağlanmaktadır. Dolayısıyla kullanılabilir kaliteli suyun ana kaynağı ormanlar olup bu alanların planlı bir şekilde işletilmesi ve sürekliliğinin sağlanması gerekir. Silvikültürel işlemler gençleştirme, bakım ve ağaçlandırma çalışmalarından oluşmaktadır. Bu alanlarda ağaç kesimi, sürütme ve bölmeden çıkarma gibi üretim faaliyetlerinde arazinin tahrip edilmemesine dikkat edilmelidir. Özellikle toprak erozyonu yanında toprak sıkışmalarına neden olabilecek yöntemlerden kaçınılmalıdır. Benzer şekilde yol yapım çalışmaları su havzalarında çok büyük tahribatlara neden olmaktadır. Dolayısıyla bu alanlar işletmeci yaklaşımdan ziyade korumacı bir yaklaşımla ele alınmalıdır. Su havzalarının mutlak koruma altında tutulması, hiçbir silvikültürel müdahalenin yapılmaması anlamında değildir.

üzerinde etkileri oldukça fazladır. Yapılan araştırmalarda, ormanlık alanların, çevresindeki diğer alanlara göre %15-50 oranında daha fazla yağış aldığı, bunun da %44'ünü kullanabilir dere akışı yani su ürünü haline getirirken, orman dışındaki alanlarda bu oranın %14 olduğu saptanmıştır (Özhan 2002).

Su kaynaklarının olduğu normal kuruluşa sahip ormanlık alanlardaki orman içi su kaynakları içerisinde yer alan sulu dere (çay), ırmak ve nehir gibi akarsular, göller, göletler ve bataklıkların korunması; halk sağlığı, flora ve fauna, su kalitesinin sürdürülebilirliği bakımından önemlidir. Orman toplumlarında yer alan göl, ırmak, nehir ve dere kıyılarında en az 30 m.'lik kısımda (ağaç türü, bonitet, eğim, yağış vb. özelliklere göre değişmekle birlikte), bakım çalışmalarına zamanında başlanılmalı, sık ve mutedil olarak yapılmalı ve uzun zaman dilimlerine yayılmalıdır. Aralamalarda kapalılığın 0.75'in altına düşürülmemesi gerekmektedir. Bakım çalışmaları içerisinde özellikle gençlik

ve sıklık bakımı tedbirleri aksatılmadan gerçekleştirilmelidir. Bu işlemler seçme benzeri bir orman kuruluşu esas alınarak yapılmalıdır.

Doğal gençleştirme çalışmaları yöresel farklılıklar dikkate alınarak seçme işletmesine benzer (tek ağaç işletmesi) şekilde yürütülmelidir. Kapalılık 0.25'in altına kesinlikle düşürülmemelidir. Burada değişik yaşlılık ve basamaklı bir yapının oluşması yanında saf meşcerelerden ziyade karışık ormanlara, koru ormanları yerine korulu baltalık hatta baltalık ormanların tesisine yönelik müdahaleler olmalıdır.

Su kaynağı çevresindeki vejetasyonun baltalık olarak işletilmesinin, koru ormanı olarak işletilmesine göre su verimi bakımından daha faydalı olduğu belirtilmektedir. Ayrıca, baltalığı oluşturan bitkilerin en fazla 20 yılda bir tamamen ortadan kaldırılması bitkilerin su tüketimini belli dönemlerde en aza indirmektedir. Bu durum özellikle yetişme ortamı koşullarına bağlı olarak önem arz etmektedir (Özhan 2002).

Gerek bakım gerekse gençleştirme çalışmalarında, kesim artıkları ince bir tabaka halinde sahada bırakılmalı, emvaller ve kesim artıkları su kenarındaki tampon bölgede bırakılmamalı, istiflenmemelidir. Tampon bölgede bölmeden çıkarmada havai hatların kullanımına gidilmeli, mümkün olduğunca makine kullanılmamalıdır.

Su kaynaklarını korumak için ayrılan tampon bölgenin, su kaynağının kenarında kalan koruma zonunda; mevcut otsu ve odunsu diri örtü elemanları korunmalı, su kaynağı kenarına yakın boylu ağaçlarda budama çalışmaları ile aşırı gölgeleme, devrilme, kırılma vb. zararlılara neden olmayacak önlemler alınmalıdır.

Su kaynağı kenarları bitki örtüsünden yoksun ise bu durumda yapılacak silvikültürel işlem bitkilendirme-ağaçlandırma çalışmaları olacaktır. Bu işlemler için asgari 20 m.'lik şeritte teras, 5 m.'lik şeritte dikim yapılmamalıdır. Geriye kalan 15 m.'lik şeritte ise çukur dikimi uygulanabilir. Alanın kendiliğinden çıplak olması durumunda ise ekim yoluyla bitkilendirme yoluna gidilmelidir. Tür seçiminde öncelik olarak yörede yetişen doğal türlere yer verilmeli, bu mümkün değilse yetişme ortamı koşullarına ve özellikle su tüketimi az olan

türlere öncelik verilmelidir.

Tampon bölgede arazi hazırlığı ve toprak işleme sırasında; makineli örtü temizliği ve toprak işleme yapılmamalı, yüzeysel akış sularını toplayıcı kanallar, eş yükselti eğrilerine %0,3-3 eğimle inşa edilmelidir. Yüzeysel akış sularını toplayıcı kanalların önüne, suyun hızını kesmek ve tampon bölgeye dağılmasını sağlamak için, uygun büyüklükte taş ve kayalar koymak gerekmektedir.

Yol çalışmaları mümkün olduğunca eğimin düşük olduğu alanlardan geçirilmeli, yapılan yollar sabit hale getirilmeli, şevler korunmalı ve uygun türlerle bitkilendirilmelidir. Su kaynağı akarı ile en yakın yol arasında en az 7-8 m. genişliğinde bir şerit bırakılmalıdır. Şeritlerin genişliği 60-70 cm. arasında ve şerit boyunca eğim çok düşük düzeylerde tutulmalıdır. Suyun nevi (dere, nehir, göl), mevsimlik durumu, debisi, akar yamaç eğimi, havanın sıcaklığı, dere tabanı gibi özelliklere bağlı olarak akarsu boyu kenarlarında 100-200 (50-100+50-100) m., zaman zaman da 250 m.'lik şeritler, ana derelerde 140 (70+70) ve diğer derelerde ise 70 (35+35) tampon bölgeler bırakılmalıdır. Bunun için de bu gibi alanlarda yapılacak silvikültürel işlemler uzun idare sürelerine yayılarak ılımlı müdahaleler şeklinde olmalıdır.

Kaynaklar

- Çolak, A & Pitterle, A. 1999. Yüksek Dağ Silvikültürü (Cilt I- Orta Avrupa) Genel Prensipler. I. Baskı, İstanbul.
- Özkan, S. 2002. Su Toplama Havzalarında Su Üretimi-Bitki Örtüsü İlişkisi. Su Havzalarında Toprak ve Su kaynaklarının Korunması ve Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu, MKÜ, Ziraat Fakültesi, Hatay.
- Turna, İ. Altun, L. Yılmaz, M. 2002. Su Üretim Havzalarında Yapılacak Ağaçlandırma Çalışmalarının İrdelenmesi. Su Havzalarında Toprak ve Su kaynaklarının Korunması ve Geliştirilmesi ve Yönetimi Sempozyumu, MKÜ, Ziraat Fakültesi, Hatay.
- Williams, P., Whitfield, M., Biggs, J., Bray, S., Fox, G., Nicdet, P., Sear, D. 2004. Comparative Biodiversity of Rivers, Stream, Ditches and Ponds in an Agricultural Landscape in Southern England.

Doğa ve Kültür: Tekerlekten Formula 1'e, Mühendislikten Bahreyn'e Bir Garip Yazı

Dr. Cihan ERDÖNMEZ

Çocukluğumda bilyeliler yapardık. Bilyeli kaykaylar yani. O bilyeleri nereden nasıl bulurduk, hafızam bana yardım etmiyor. Motorlarda sürtünmeyi ve aşınmayı azaltmak amacıyla (galiba) kullanılan o bilyelerden alelade bir tahtanın bir önüne bir de arkasına takıp, tozlu mahalle sokaklarında bulabildiğimiz nadir asfalt yollarda yokuş aşağı bıraktığımızda kendimizi, uçuyor zannederdik kanatlarına binip bir göçmen kuşun.

İnsanlık tarihini en çok etkileyen icat hangisidir acaba? Siz bu soruya ne cevap verirsiniz verin, ben lafi döndürüp dolaştırıp tekerleğe getireceğim.

Kim icat etti bu tekerlek denen şeyi? Mezopotamyalılar. Ne zaman? En az 5000 yıl önce. Neden? Muhtemelen ormandan kestikleri kütükleri daha rahat taşımak için. Böylelikle ormanla da bağlantısını kurduk mu? Kurduk. Zaten, baltanın sapının odundan olması gibi, binlerce yıl boyunca bütün tekerlekler de odundan yapılmış ve tekerlekler geliştikçe orman kaybetmiş. Yaşamın kendisi bütünüyle bir ironi değil mi ki buna şaşıralım.

Birden yaşamımızdan tekerleğin çıktığını düşünsenize. Misal İstanbul'u düşünün. Bir tek araç yok! Harika olurdu Boğaz. Tepelerden sahile doğru bir kartopu gibi yuvarlanıp serin sulara... Su deyince aklıma geldi. Bir tek suda ihtiyaç yok galiba tekerleğe. Havada bile olmuyor onsuz. Uzay mekikleri bile tekerlekli. Dönüp dolaşıp geleceği yer bir kara parçası nihayetinde. Oysa su öyle mi? Ne işe yarar suda tekerlek. Gelecekte tekerlekli su araçları olur mu dersiniz? Bence olmaz. Olmaz, çünkü olacak olsa Jule Verne gibi biri çıkıp yazardı şimdiden. Hiç olmadı Kevin Costner'in oynadığı Su Dünyası filminin senaristi bütün dünyanın sularla kaplandığını hayal eder de o hayale bir tekerleği çok mu görürdü? Görmezdi. Gördünüz mü işte, benim gibi karacı bir adamsanız tekerleğe muhtaçsınız. Kaçış yok!

Belki bundan olacak Formula 1 denen illete bağımlılığım. Bağımlılık! Gerçekten bağımlılık. Milyonlarca erkeğin futbol maçı izlemek için TV

aboneliği yaptırdığı bu dönemde ben Formula 1 yarışlarını izlemek için TV aboneliği yaptırdım. Ölse yapdırmam futbol için. Ama Formula 1 başka. Sanki beni anlatıyor üstat Behçet Necatigil şiirinde;

Çok şey oluyor spor yürüyor

Şaşmaz bir saat bir raket

Bir pedal geliyor

Tekerlek farkı

Yer yerinden oynuyor

...

Bu kadar mı olur be üstat? Raket; tenis, pedal; bisiklet ve tekerlek; Formula 1. Bu kadar mı olur? Bir de basketbolu ve snooker'ı sıkıştırırsaydın araya, oldu bitti. Aslında basketbol var şiirin devamında da, şu bölüme bir girseydi snooker ile birlikte; eh, oku şiiri bak bana.

Aslında İstanbul Pisti yapılırken çevreci damarım kabarmıştı. "Bırak" dedim şu illeti kendi kendime.

Olmadı. Pistin yanlış yere yapılmasının suçu Formula 1'in olamazdı ki! Bırakmadım. Hem öyle güzel kafa tutuyordu ki Ferrari'nin koltuğuna kurulmuş yılların Schumacher'ine mütevazı Renault'su ile Alonso. Bir daha benzeri hiç olmayacak kadar güzel sarı-mavi arabasıyla kırmızılara (Ferrari'lere) pisti dar ederken o, ben evde TV karşısında koltuktan koltuğa sıçıyordum, dünya gerçekten benim için duruyordu. Kaderin cilvesine bakın ki mütevazı Renault koltuğunda kibirli Ferrari'ye kafa tutuyor diye beğenip alkışladığım Alonso üç yıldır o kibirli kırmızı aracın koltuğunda oturuyor. Şimdi, damalı bayrağı ilk geçen kırmızı aracın içindeki mavi kasklı adamsa, değmeyin keyfime!

Sevgili eşim bilir; her türlü pazar planını yalnızca bir tek şey için bozabilirim; F1. Hiç unutmam; bir yaz tatilinin ilk günü, uzun ve yorucu bir yolun ardından otele kendimizi attığımızda, eşim ve oğlum denize koşarken ben ilk iş TV'yi açıp, karşısında yatağa uzanmıştım iki saat boyunca.

Bilmiyorum okuyucularımızın ne kadar Formula 1'i takip ediyordur. Çok olduğunu sanmam. Ama her kim Formula 1 hakkında az da olsa bir şeyler biliyorsa, akıllarına gelen ilk isim hiç kuşku yok Schumacher'dir. 90'lı yılların ortalarından 2000'li yılların ilk onda birlik diliminin sonuna kadar ve özellikle Ferrari takımındaki başarılarıyla bir F1 efsanesi haline gelmiş olan bu Alman pilot tereddütsüz gelmiş geçmiş en iyi F1 sürücüleri listesine ilk basamaklardadır. Ve bu basamaklarda ona birisinin eşlik etmesi gerekiyorsa, yine tereddütsüz o pilot Ayrton Senna'dır.

Yıllar önce bir meslektaşım benim F1'e olan hayranlığımı küçümseyerek; "Mühendisler otomobili geliştiriyor, en hızlı otomobili yapıyor, siz de bunu spor diye izliyorsunuz" demişti. Az bilerek de olsa yorum yapabilme hastalığımızın bir ürünü olan bu cümle bütünüyle yanlış değildi elbet. Evet, Formula 1 sporunun bir bölümü, hem de önemli bir bölümü mühendislik üzerinde kuruluydu. Konulmuş kurallar ve limitler ölçüsünde motor gücünü en yükseğe çıkarıp, aracın yolda en iyi tutuşu sağlamasını ve en iyi aerodinamik yapıya ulaşmasını sağlamak elbette arkasında yüzlerce mühendisin ter döktüğü hayranlık uyandıran bir ekip çalışmasını gerektiriyor. Fakat bu spordaki pilotun rolü

genellikle az bilenler tarafından çok ihmal ediliyor. Sanıyorlar ki az bilenler, pilot yalnızca aracı kullanıyor biz sıradan sürücüler gibi. Oysa mühendislerin yaptığı bütün geliştirmeler pilotların test, antrenman, sıralama ve yarış sürüşleri sonrasında verdiği teknik raporlar doğrultusunda gerçekleştiriliyor. İşte Ayrton Senna'nın hikayesi böyle bir rapor ve çözülemeyen sorunla ilgili.

Aslını sorarsanız Senna için her şey oldukça ısıtılı başlıyor. Brezilyalı bir toprak imparatorunun oğlu olarak dünyaya gelen Senna, babasının yönlendirmesi ve akıttığı paralarla yarışa zaten önde başlayanlardan. En iyi hocalar, en üst düzey eğitim vs. Hızla ilerliyor Senna. Müthiş yetenek ideal koşullarla birleşince bir F1 efsanesinin doğuşu gecikmiyor. 1984 yılında Toleman takımı ile F1'e adım atan Senna 1988 yılında Alain Prost'un takım arkadaşı olarak McLaren'e transfer oluyor ve iki takım arkadaşının dillere destan rekabeti bu dönemde yaşanıyor. Hırslı, azimli ve disiplinli tarzıyla ve yeteneğiyle kullandığı aracı her geçen gün bir adım ileri götürmeyi başarıp, özellikle yağmurlu havalardaki üstün başarısıyla Rainman lakabını da bu dönemde kazanıyor. Alain Prost'la Ferrari takımında da yolları kesişen Senna ile Prost'un yolları 1990 yılının son yarışı olan Japonya Grand Prix'inde tamamen ayrılır. Prost yarışa pole (en önde) pozisyonunda başlayan Senna'nın aracına çarpınca her iki yarışçı da yarış dışı kalır. Her ne kadar Senna önceki yarışlarda topladığı puanlarla o yılı şampiyon olarak kapatsa da Ferrari ile Prost'un yolları ayrılır ve Prost bir başka F1 efsanesi olan Williams takımına transfer olur.

1993 yılında Williams, aracın süspansiyon sisteminde denge sağlamayı güçlendiren bir elektronik destekle virajlarda savrulmayı en aza indirerek hemen bütün yarışlarda rakiplerini sürklase eder ve Prost o yılı şampiyon olarak tamamlar. 1994 sezonu için Williams Senna ile anlaşınca Prost, Senna ile aynı takımda olmamak için Williams'dan ayrılır. Ne var ki F1 yönetimi Williams tarafından 1993 yılında kullanılan elektronik sistemi, adil olmayan bir yarış yarattığını düşünerek yasaklar. Bu yasak Williams takımını yeni iyileştirme arayışlarına iter. Ancak tam bir mühendislik harikası olan bu araçların herhangi bir noktasına yapılan en küçük bir müdahale diğer kısımlarda öngörülemez sorunlara neden olabilmektedir. Nitekim, Senna test sürüşleri sonrasında, zaman zaman aracın ön kısmında başlayıp bir dalga halinde yayılan titreşimin direksiyonu döndürmesini zorlaştırdığını ve hatta döndürse bile aracın düzgittğini rapor eder. Teknik ekip bu sorunu bir türlü çözemez ve sezon başlar.

30 Nisan 1994'te (bu yazıyı 30 Nisan 2013'te yazıyorum) İtalya'da İmola Pisti'nde sezonun üçüncü yarışının sıralama turları yapılmaktadır. Senna'nın takım arkadaşı Avusturyalı pilot Roland Ratzenberger, Villeneuve virajı olarak adlandırılan virajı dönemeyerek karşı taraftaki beton bariyere çarpar. Ağır yaralanan pilot, ne yazık ki ertesi gün ölür. Takım arkadaşının ölüm haberiyle sarsılan Senna ertesi gün, yani 1 Mayıs 1994'te yarışa pole

pozisyonunda başlar. Arka arkaya yaşanan kazalar yarışın sık sık durmasına yol açmıştır. Güvenlik sağlandıktan sonra yarış yeniden start alır. Yedinci turda Senna 306 km hızla girdiği Tamburello virajında, daha önce defalarca rapor ettiği ancak bir türlü çözilemeyen sorun nedeniyle direksiyonu çeviremez ve son bir hamleyle 218 km'ye kadar düşürdüğü hızıyla bariyerlere çarpar.

Direksiyon milinden kopan bir kaynak parçası Senna'nın kaskını delip kafasına saplanmıştı. Pilota ilk müdahaleyi pistteki sağlık ekibinin başı olan dünyaca ünlü beyin cerrahi Sydney Watkins yapar. Watkins daha sonra o anı şöyle anlatmaktadır:

"Çok kötü görünüyordu. Göz kapaklarını kaldırdığımda, beyinde çok ciddi bir hasar olduğu ortadaydı. Kokpitten çıkarıp yere yatırdık. Bir an iç çeker gibi oldu; tam bir agnostik olsam da, o an ruhunun ayrıldığını hissettim."

Daha sonra götürüldüğü hastanenin hemşireleri, ünlü pilotun tulumunun içinden küçük bir Avusturya bayrağı çıktığını söylemişlerdir. Kaza olmasa muhtemelen yarışı birinci bitirecek olan Senna, damalı bayrağı en önde geçerken o küçük bayrağı sallayarak bir gün önce kaybettiği takım arkadaşına saygı duruşunda bulunmayı planlamış olmalıydı.

Senna takım arkadaşı için planladığı saygı duruşunu gerçekleştirilemedi ama 5 Mayıs 1994'te Sao Paulo'da gerçekleştirilen cenaze töreninde tam 500 bin kişi onun için saygı duruşundaydı. Tabutunu gözyaşları içinde taşıyanların başında ise yıllarca didişip durduğu Alain Prost gelmekteydi.

İçinde böylesine renkli ve dramatik hikayeler barındıran Formula 1 yarışına bir hafta sonu ev sahipliği yapabilmek hemen her ülkenin hayali. Tanıtım, yakın coğrafyalardan gelecek izleyicilerin bırakacağı döviz, prestij vs. Hükümetler bunun için büyük çabalar harcıyor, motor sporları federasyonları bir oraya bir buraya koşturup duruyorlar. Tabii büyük bütçeler ortaya koymak olmazsa olmaz şart. Konu para olunca petrol zengini Arap ülkeleri bir adım öne çıkıyorlar. Bahreyn 2002 yılında inşasına başladığı Sakhir pistine 2004 yılında yarışı almayı başaran ilk Arap ülkesi. Daha sonra Birleşik Arap Emirlikleri de bu yoldan gitti.

Bahreyn’de Nisan ayında yapılan sezonun dördüncü yarışı son yıllarda olduğu gibi büyük protesto gösterilerine sahne oldu. Bahreyn Kralı Fahd ülkenin nüfus olarak azınlığını oluşturan Sünni kesiminden. Çoğunluğu Şiiler oluşturuyor ve azınlığın çoğunluk üzerindeki antidemokratik (demeye gerek var mıydı?) tahakkümü ülkenin bir numaralı gündemi. Çoğunluğu oluşturan Şiiler Formula 1 yarışını Kral Fahd’ın dünya üzerindeki bir göz boyama operasyonu olarak görüyorlar. Böylelikle Fahd’ın dünyaya, ülkede “her şey yolunda” mesajı verdiğini, gerçeklere dayanmayan bir halkla ilişkiler kampanyası yürüttüğünü iddia ediyorlar. Bu nedenle ülke genelinde Formula 1 aleyhinde büyük gösteriler yaşandı, yaşanıyor. Fahd’ın niyeti elbette bu olabilir. Ama Şiiler olaya şöyle de bakabilirler; Formula 1 sayesinde dünyanın gözü yılda bir kez Bahreyn’e dönüyor ve biz de bu sayede sesimizi bütün dünyaya duyurmuş oluyoruz. Gerçekten de Bahreyn’deki yönetim ve halk arasındaki sorunlardan Formula 1 olmasa benim haberim olur muydu, çok emin değilim.

Formula 1 enteresan bir dünya. Her yıl Mart ayında başlayıp Kasım’a kadar devam eden bir heyecan silsilesi. İçinde büyük hikayeler, büyük dramlar var. Büyük sürücüler, büyük yöneticiler var. O büyük yöneticilerden biri de Senna öldüğünde FIA (Uluslararası Otomobil Federasyonu) başkanı olan Max Mosley. Max Mosley, herkes Senna’nın cenazesine koşarken tercihini Senna’nın takım arkadaşı Ratzenberger için Salzburg’da yapılan cenazeye katılmaktan yana kullanmıştı. Ona neden Senna’nın cenazesine katılmadığı ve Ratzenberger’in cenazesine katıldığı sorulduğunda verdiği yanıt hala akıllardadır:

“Ben onun törenine gittim, çünkü herkes Senna’nın cenazesine katıldı. Oraya da birilerinin gitmesinin önemli olduğunu düşündüm.”

Formula 1’i sevmeyebilirsiniz. Onu, büyük motorlu otomobillerin gürültülü yarışı olarak değerlendirebilirsiniz. Ama asla onun, insanoğlunun sınırlarını zorlama arayışının bir ürünü olduğunu inkar edemezsiniz. Bu

öylesine bir arayıştır ki içinde Senna, Schumacher ve Alonso gibi büyük yetenekleri, Ratzenberger gibi kurbanları ve Mosley gibi büyük insanları barındırır.

Son bir not; Senna’nın ölümünden sonra FIA güvenlik önlemlerini o kadar çok artırmıştır ki, o günden bugüne otomobiller kat kat gelişmiş olmasına rağmen bir tane daha pilot ölümü yaşanmamıştır. Ve o üstün güvenlik önlemlerinin büyük bölümü, bizleri korumak için Formula 1 deneyiminden günlük araçlara transfer olmaktadır. Biz farkında olalım ya da olmayalım.

ALNUS Mill. Kızılağaçlar

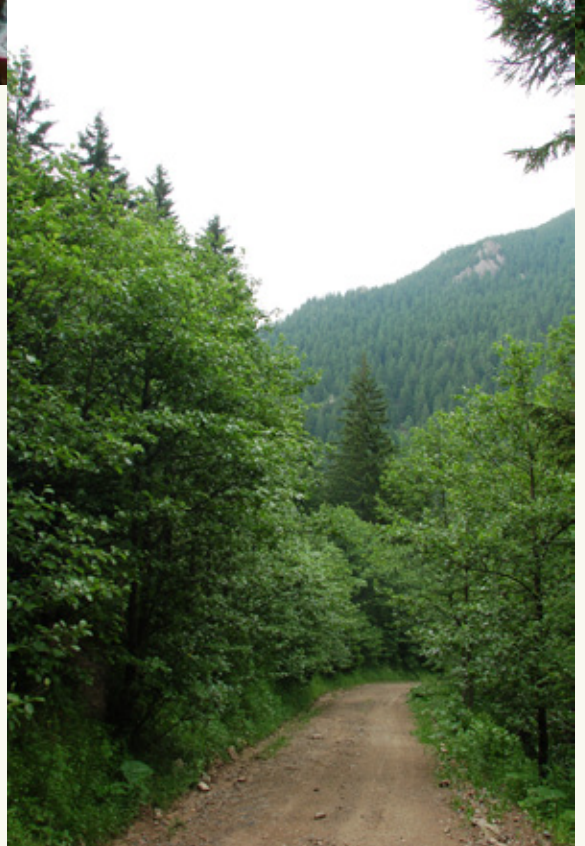
Aile: Huşgiller (*Betulaceae*)

H. Cemal GÜLTEKİN

Alnus glutinosa subsp. *barbata*

Doğal yayılışları, kullanım alanları:

Kızılağaçlar, kışın yaprağını döken ağaç, bazıları çalı halindeki odunsu bitkilerdir. Yapraklar sade, kenarları dişlidir. Kızılağaçların nem istekleri yüksektir. Köklerinde bulunan, havanın serbest azotunu bağlayan bakteriler nedeniyle, fakir topraklar üzerinde kolaylıkla yetişir. Hafif, hava ile temas halinde kırmızı bir renk alan odunları, çeşitli amaçlarla kullanılır. Kızılağaç cinsinin kuzey yarım kürenin ılıman ve serin yerlerine yayılmış 30 türü bulunur. Türkiye’de *Alnus glutinosa* ve *Alnus orientalis* adlı türleri doğal olarak yetişir. Bu türler, hızlı gelişen orman ağaçları niteliğindedir.

Kızılağaçlarda erkek ve dişi çiçekler aynı ağaç üzerinde bulunur. Sonbaharda gözükmeye başlayan yeşil renkli, sarkık kurullar halindeki erkek çiçekler, baharda açık kahve daha sonra ise esmer bir renk alır. Baharda beliren dişi çiçekler, koyu kırmızı renkli kozalakçıklar halinde, birkaçı bir arada sürgün üzerinde yer alır. Olgunlaşınca kahverengi bir renk alan kozalakçıklar dağılmaz. Kozalakçık, Türk kızılağacında 1-2cm, kızılağaçta 2.0-2.5cm boyundadır. Tohum, Türk kızılağacında kanatsız, kızılağaçta dar kanatlıdır. Kızılağaç türlerinin bazı eşey özellikleri çizelge 1 ve 2'de verilmiştir.

Kızılağaç (*Alnus glutinosa* (L.) Gaertn.): 30 metreye kadar boylanıp düzgün gövdeli öncü bir orman ağacıdır. Kızılağaç bir ışık ağacıdır. Nemli topraklarda yetişir ve durgun suya dayanıklıdır. En fazla ırmak ve dere kenarlarında, bataklık alanlarda, nemli ormanlarda, saf ya da diğer ağaçlarla karışık olarak bulunur. Kuvvetli kütük sürgünü verme özelliği vardır.

Türkiye'de, Marmara ve Batı Karadeniz bölgesinde 0-1200 metre arasında yetişen *Alnus glutinosa* subsp. *glutinosa*, Doğu Karadeniz bölgesinde 0-1700 metreler arasında yetişen *Alnus glutinosa* subsp. *barbata* ve Doğu Akdeniz bölgesinde 300-1600 metre arasında yetişen *Alnus glutinosa* subsp. *antitaurica* adlı 3 alt türü doğal olarak bulunur. *A. glutinosa* 'Laciniata', *A. glutinosa* 'Aurea', *A. glutinosa* 'Pyramidalis' çeşitleri de peyzaj uygulamalarında yaygın olarak kullanılır.

Türk Kızılağacı (*Alnus orientalis* Dence): Türk kızılağacı (Doğu kızılağacı), 20 metreye kadar boylanabilen bir orman ağacıdır. Sadece; Türkiye'nin Akdeniz bölgesi ile Anadolu'nun uzantısı Suriye, Lübnan ve Kıbrıs'ta doğal olarak yayılır. Çoğunlukla dere ve ırmak kenarlarında, 1000m. yüksekliğe kadar olan alanlarda yetişir.

Üretim (çoğaltım) yöntemleri: Kızılağaçların üretimi çoğunlukla tohumdan gerçekleştirilir. Kültür çeşitlerinin üretiminde 1 yaşlı altlıklar üzerine durgun ya da sürgün (ılıman iklimlerde ve ya serada) göz aşısı uygulanır.

Fıdanlık tekniği: Kozalakçıklar, yeşil renkten kahverengine dönüp, odunlaşmasının ardından toplanmaya başlanabilir. Kozalakçıklar ağaçların başlarından elle salkımların koparılması ya da uzun makaslarla salkımların kesilmesi ve bir örtü üzerine düşürülmesi yöntemlerinden birisiyle toplanır. Toplanan kozalakçıklar çuvallanır ve hiç bekletilmeden fidanlığa taşınır. Tohum toplama zamanı çizelge 1'de verilmiştir.

Fidanlığa getirilen kozalakçıklar, sıcak odalara (25-30°C) veya güneşe ince bir şekilde serilir. Sık sık aktarılan kozalakçıklar, açılmaya başlayınca bir sopa yardımı ile dövülür. Ardından ya kalburda ya da dönen eleklerde elenerek tohum elde edilir. Kozalakçığın tohum verimi %5-10 arasındadır. Kızılağaç tohumları çimlenme engeli içermez. %5-7 nem oranına sahip tohumlar, standart soğuk hava depolarında (1-4°C), ağzı kapalı kaplar

Alnus orientalis

içerisinde 2 yıl süreyle saklanabilir. Kızılağaçların bazı tohum özellikleri çizelge 2'de verilmiştir.

Taze tohumlar çimlenme engeli içermez, ekimden önce 1-3 gün suda bekletmek çimlenmeyi hızlandırır. Çimlenme baharda gerçekleşir (çizelge 4). Kızılağaç tohumları 15-20cm. yükseklikteki yastıklara 5'li çizgi ekimi şeklinde, 3-5mm. derinlikte elle ekilir (çizelge 2). Kapatma malzemesi olarak % 50 organik malzeme, % 50 dere mili kullanılır. Kızılağaç türleri, % 3-5 oranında organik madde içeren, hafif asit ya da nötr nitelikli kumlu balçık topraklarda iyi yetişir.

İlk iki ot alımı otlar çok küçükken, sonrakiler ise (3-4) otlar ele gelecek kadar büyüdükleri dönemde yapılır. Tarla kapasitesi kadar su, hava koşullarına bağlı olarak, bahar döneminde 2-3 günde bir, yaz ve erken güz döneminde 1-2 günde bir, geç güz döneminde 3-6 günde bir en fazla 35cm. derinliğe ulaşacak şekilde verilir. Birim alanda bulunan fidan sayısı çizelge 3'de verilen en yüksek değerlerin üzerinde bulunması halinde mutlaka Mayıs ayında seyreltme yapılır.

Gübreleme, toprak analizi sonuçlarına göre yapılır. Analiz sonuçlarına göre verilecek azotlu gübrelerin 2-3 seferde verilmesinde yarar vardır.

İlk gübreleme uygulamasına, fidecik köklerinin 10-15cm. derinliğe ulaşması ile başlanır. Çıplak köklü kızılağaç türleri 1 yaşında dikime uygun hale gelir (çizelge 3). Bir yaşlı kızılağaç fidanları 100+cm. boya, 8+mm. çapa, ulaşır.

Kaplı fidan üretimi: Üretim açık alanda ya da yaz döneminde %35 gölgelenen alanlarda yapılır. Tohum, 24'lü çok gözlü kaplara 1mm. derinlikte ekilir. Kapatma malzemesi olarak perlit ya da turba kullanılır. Tohumlar çimlenmeye başlayınca ya kadar günde birkaç sefer nemlendirme sulaması yapılır. Kap harcı olarak; pH değeri 5.5-7.0 aralığında olan, % 75 turba x % 25 (3-5mm.) ponza karışımından oluşan 1 metreküp harca: 2-3kg 2.0-1.2-1.6-0.3+ME oranlı yavaş çözünen gübre x 0.5kg kükürt eklenerek hazırlanır. Her bir göze 4-7 adet tohum ekilir. Fidecikler ikincil yapraklarını çıkarmaya başladığında tekeme yapılır. Kap kapasitesi kadar su, yağmurlama sulama sistemi aracılığıyla, günün serin saatlerinde günlük olarak verilir. Gübreleme, diğer türlerde olduğu gibi sulama suyuyla tedricen de verilebilir. Bu takdirde harca kükürt dışında ilave gübre konulmaz. Havai kök budaması uygulanabilir. Bu yöntemde 1 yaşlı fidanlar dikime uygun hale gelir. Bazı özel nitelikli ağaçlandırmalarda; 14 x 14 x 20cm. ebatlı saksılarda üretilmiş 1+0 yaşlı, 17 x 17 x 25cm. ebatlı saksılarda üretilmiş 1+1 yaşlı fidanlar da kullanılabilir.

Tüplü fidan üretimi: Kızılağaç türlerinde amaca göre, 12-13 x 25cm. ya da 16 x 25cm. ebatlı tüpler kullanılır. Tüp harcı % 30 humus, % 70 kumlu balçık toprak karışımıdır. Her bir tüpe 4-7 adet

tohum ekilir. Gübreleme, sulama (tüp kapasitesi kadar), ot alımı ve tekleme uygulamaları çıplak köklü fidan üretimi ile aynıdır. Tüplü fidanlar 1+0 yaşlı olarak kullanılabilir. Özel nitelikli ağaçlandırmalar için ise 2+0, 1+1 yaşlı fidanlar 18 x 28cm. ebatlı torbalarda yetiştirilir.

Boylu fidan üretimi: 1+0 yaşlı fidanlar 120 x 50 cm aralık mesafede şaşırtılır. Burada 2 yıl kalan fidanların yan dalları aşama aşama budanarak kalem gibi bir gövdeye sahip olmaları sağlanır. Ardından 30 cm'lik bıçaklarla çıplak köklü olarak sökülür ve 170cm x 120 cm aralık mesafede tekrar şaşırtılır. Şaşırtma uygulamalarının her aşamasında bambulama uygulanır. Bitkiler bambuya birinci şaşırtmada 20cm aralıklarla ikinci şaşırtmada 40-50cm aralıklarla bağlanır. Bu aşamanın ardından her yıl tepeye şekil verme budanması mutedil olarak yapılır. Bu şekilde; 2-3 yıl içerisinde, 220 cm yükseklikten taçlı, 2-3cm çapta fidanlar üretilir. Topraklı söküm kızılağaç fidanlarının tutma oranı çok yüksektir. Ancak bazı fidanlıklar 1 yıl saksıda tutarak satışa çıkarmaktadır.

Çizelge 1: Kızılağaç türlerinin bazı eşey özellikleri

Tür adı	Çiçeklenme zamanı	Tohum toplama zamanı	Tohum verme yaşı	Bol tohum yılı tekrarı
<i>Alnus glutinosa</i>	Şubat-Mayıs	Güz-kış	5-10	1-3
<i>Alnus orientalis</i>	Şubat-Mart	Güz-kış	5-8	1-3

Çizelge 2. Kızılağaç türlerinin bazı tohum özellikleri

Bitki türü	Tohum 1000 tane ağırlığı (gr)			Çimlenme oranı%	Tohum ekim derinliği (mm)
	En az	En çok	Ortalama		
<i>Alnus orientalis</i>	2.0	3.3	2.7	30-50	3-5
<i>Alnus glutinosa</i>	1.0	1.6	1.3	32-45	3-5

Çizelge 3. Kızılağaç türlerinin bazı fidanlık uygulamaları

Bitki türü	1000 tane tohumdan elde edilecek fidan sayısı adet		m ² fidan adedi ağaçlandırma	m ² fidan adedi özel amaçlar	Fidan kullanım yaşı yıl
	En az	En çok			
<i>Alnus orientalis</i>	50	100	50-100	25-30	1
<i>Alnus glutinosa</i>	50	100	50-100	25-30	1

Çizelge 4. Tohuma uygulanacak ön işlemler

Tür adı	Tohuma uygulanacak ön işlemler
<i>Alnus orientalis</i>	1-3 gün ılık suda ya da 1 saat sıcak suda bekletme
<i>Alnus glutinosa</i>	1-3 gün suda bekletme

Kaynakça

- Gültekin, H., 2010, Kapalı Tohumlu (*Angiospermae*) Ağaç ve Çalıların Eşey Özellikleri, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ağaçlandırma ve Erozyon Kontrolü Genel Müdürlüğü, Fidanlık ve Tohum İşleri Daire Başkanlığı Yayını, ISBN 978-605-393-052-5, 312 s.
- Gültekin, H, C., 2008, Kapalı Tohumlu Ağaç ve Çalıların Bazı Eşey Özellikleri Orman ve Av Dergisi, Sayı:4, s 42-47
- Gültekin, H, C., 2008, Bazı Yapraklı Ağaç ve Çalıların Tohum Özellikleri, Orman Mühendisliği Dergisi, Yıl:45, Sayı:10-11-12, s 30-31
- Kayacık, H., 1982, Orman ve Park Ağaçları Özel Sistematigi. İÜ Orman Fakültesi Yayın No: 321, Cilt:3, 333 s İstanbul.
- Türker, A, H., Gülbaba, A, G., Öztürk, N., Taşdelen, A., Gültekin, H, C., 2009, Doğu Akdeniz Bölgesindeki Ağaçlandırmalarda Kullanılabilecek Bazı Yapraklı Türlerin Tohumla Üretilmesi, Doğu Akdeniz Ormancılık Araştırma Müdürlüğü, Proje No: 20. 1203/2003-2006

Bahri (Tepeli dalgıç)

Podiceps cristatus (L.)

Yrd. Doç. Dr. Nuri Kaan ÖZKAZANÇ

SİSTEMATİKTEKİ YERİ

Takım: Podicipediformes (Loplu Dalgıçlar)

Familiya: Podicipedidae (Lopludalgıçgiller)

Tür: *Podiceps cristatus* (L.) (Bahri)

İng : Great Crested Grebe

Alm : Haubentaucher

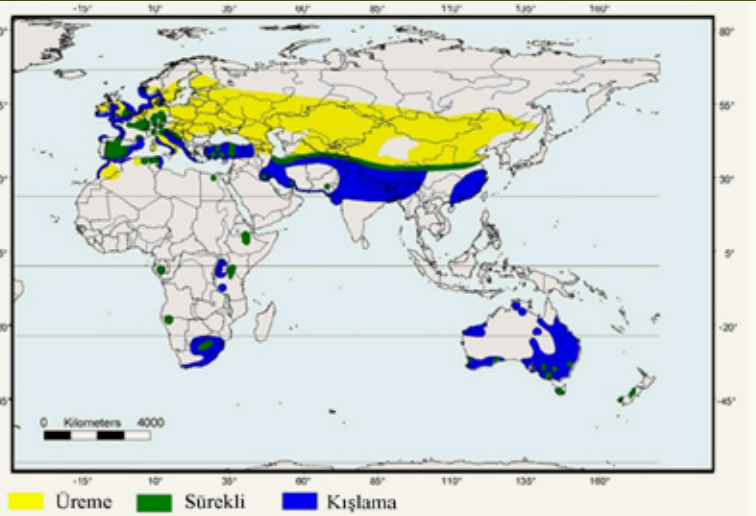
Frn : Grèbe huppé

Statüsü:

Dünya üzerinde yaklaşık olarak 1-1,5 milyon bireyi ile oldukça yaygın bir tür olan bahri, IUCN'in kırmızı listesinde LC (Least Concern), yani düşük risk seviyesindeki türler arasında listelenmektedir.

Morfolojisi:

Ortalama 48 cm boyu, 175-190 cm kanat açıklığı ile dalgıçlar ailesinin en iri türü olan bahri, özellikle üreme ve kuluçka dönemindeki giysisi ile oldukça dikkat çeken ve kolay tanınan bir su kuşudur. Kuluçka döneminde ve yazın baş kısmında çatallı siyah iki tepelik belirir. Bu dönemde ortaya çıkan ve yanaklardan geriye doğru uzanarak, gerdandan aşağıya doğru ilerleyen, kenarları siyah bir hatla sınırlanmış, pas kırmızısı ya da kırmızı renkteki yakalık bahrinin en belirgin tür karakteridir. Göz çizgisi, yanaklar ve gerdanın kalan kısımları beyaz renktedir. Sırt koyu, çoklukla kahverengi siyah renktedir. Oldukça uzun olan boyun, ince ve dik bir yapıdadır. Boynun ön kısmı ile göğüs ve karın beyaz renktedir. Sivri ve nispeten uzun olan gagası pembemsi bir renge sahiptir. Üst gaganın kökünden göze kadar uzanan kırmızımsı siyah bir çizgi bulunur. Çok az belirgin olan kuyruk siyah renktedir. El uçuş tüyleri gri kahverengi, kuyruk uçuş tüyleri ise beyazdır.

Ayaklar yeşilimsi sarı, tırnaklar ise mavimsi renktedir. Küçük olmasına rağmen kiremit kırmızı renkteki gözleri belirgindir. Erkek ve dişi bireyler çok ufak ayrıntılar hariç görünüş olarak birbirlerine çok benzemektedir. Dişilerde tepelik ve yakalıklı erkeklerle göre daha az belirgindir.

Kış mevsiminde bu çekici renklerini kaybeden bahrilerin, yakalıkları kaybolur, tepelikleri belirsizleşir, genel vücut renkleri grimsi kahverengine dönüşür. Boynun ön kısmı ve karın bölgesi tamamen beyazlaşır. Genç bireyler genellikle erginlerin kış renklenmesine benzer bir görünümde dirler. Ancak gençlerde başın yanlarında koyu kahverengi ve pas kırmızısı tüylerden oluşan leke ve çizgiler bulunmaktadır.

Yayılışı:

Göçücü, yerli ve gezici bir kuş türüdür. Dünya üzerinde palearktık bölgenin tamamında, Avrupa, Asya, Afrika, Avustralya ve Yeni Zelanda'da yayılış göstermekte ve bu bölgelerin büyük bir kısmında kuluçkaya yatmaktadır. Göç edenler kışı Akdeniz ülkeleri, Afrika ve ön Asya'da geçirmektedir. Bahrilerde kademeli bir göç vardır. Ağustos ayından itibaren üreme alanlarını terk ederler ve az sayıda sulak alanda toplanarak tüy değişimlerini gerçekleştirirler.

Yurdumuzun hemen tüm göllerinde yaygın olarak bulunmaktadır. Türkiye'de kışın göllerde ve deniz kıyılarında topluluklar halinde yüzerler. Hava ların sertleşmesi ile sayıları binlere ulaşır.

Yaşam Alanları:

Tümüyle suya bağımlı bir kuş olan bahri, sazlı göllerde, geniş sulak alanlarda yaşamaktadır. Kışın deniz sahillerinde, büyük akarsularda da sıklıkla görülmektedir. Bahriler baharı ve yazı tatlı sularda geçirir iken, göl ve batıklık alanlarda üremelerini gerçekleştirmektedir. Üreme bölgelerinde sazlık alanların olmasını tercih etmektedir. Deniz kıyılarına ise sadece kış aylarında ve özellikle de göllerin donduğu zamanlarda gitmektedir. Ilıman iklime sahip bölgelerdeki göllerde kış boyunca sürüler halinde görmek mümkündür.

Besinleri:

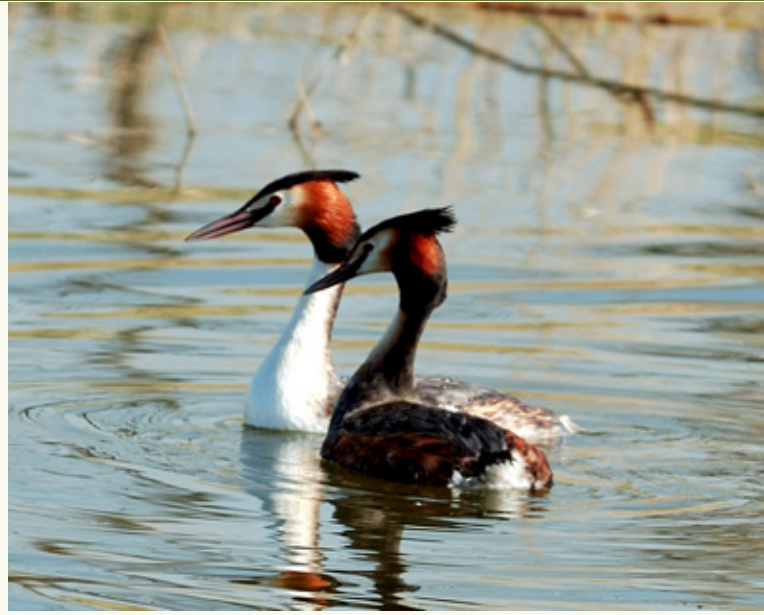
Suya bağımlı hayvansal bir beslenme özelliği gösteren bahri en çok balıklar, su böcekleri ve kabuklu deniz hayvanları (kerevit, karides vs.) ile beslenir. Besinlerini alabilmek için 20-25 saniyelik dalışlar gerçekleştirirler.

Biyolojisi:

Tek eşli olan bahriler yuva yerlerini birlikte seçerler. Kış aylarında eşlerini arayarak çiftler oluştururlar. Yuvalarını su kıyılarına yakın olan saz kümeleri içine bir platform şeklinde yaparlar. Bu yuvaları genellikle bitki parçaları ve sazlardan inşa ederler. Güvenli sulak alanlarda yuvalar suyun yüzeyine yüzen adacıklar şeklinde yapılır. Çiftleştikten sonra dişi Nisan-Temmuz ayları arasında bu yuvalarına 2-6 adet yumurta bırakır. Her iki ebeveyn de kuluçkaya yatarlar. Ancak her ikisi de yuvadan ayrılmak zorunda kaldıklarında, yumurtaların üzerini çürümekte olan bitki artıkları ile kapatarak sıcak kalmalarını

sağlarlar. Yumurtalar ortalama olarak 25-29 günlük bir kuluçka döneminden sonra açılır. Yumurtadan çıkan yavruların gözleri açıktır ve hareketli oldukları için hemen yuvayı terk ederler. Yeni yavrular ilk 20-30 gün boyunca ebeveynlerinin sırtına yapışırlar ve bu şekilde dolaşırlar. Yumurtadan çıkan yavrular 20 gün içinde kendileri beslenebilecek hale gelseler de, 10-11 haftalık bir yavru bakım döneminden sonra palazlanırlar. Yaklaşık olarak 2 yıllık bir süre sonunda eşeyssel olgunluğa ulaşırlar.

Bahriler çoğu zaman yalnız olarak görülseler de üreme döneminde koloniler meydana getirirler. Çiftleşme dönemine giren bahriler tepeliklerini kabartarak muhteşem kur gösterilerine başlarlar. Erkek ve dişi bahri taçlarını, kuyruklarını, kanatlarını kabartır, suya dalıp çıkar, birbirlerine bakarak başlarını sallarlar ve en sonunda suyun içinde karşılıklı olarak dikilerek, göğüs göğse gelirler. Bu sırada su altından topladıkları yosunları gagaları ile tutarlar ve birbirlerine

sunarlar. Ard arda tekrarlanan bu olay görenleri hayran bırakan bir kur davranışdır.

Alçaktan ve hızlı uçan bahri, uçuş sırasında başını ve boynunu kanatlarındaki büyük beyaz lekeleri gösterecek şekilde uzatır, aşağı doğru

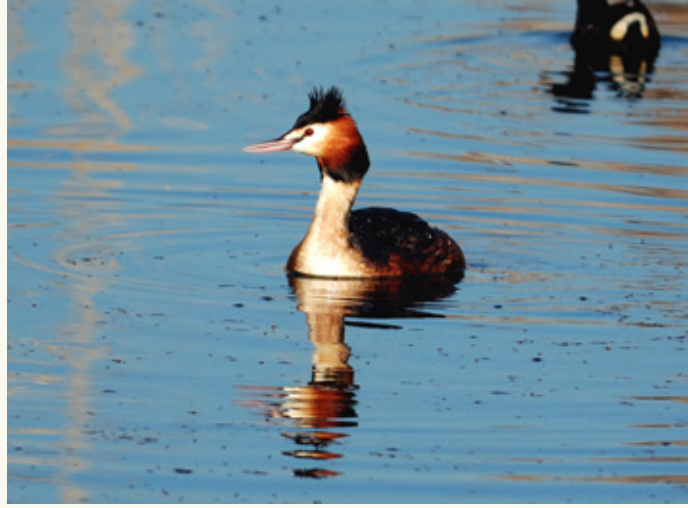

sarkar ve bacaklarını geriye uzatır. Orta seviyedeki uçuşlarının yanında son derece usta yüzücü ve dalıcı kuşlardır. Güçlü ayakları ile avları olan balıkları, böcekleri, omurgasız hayvanları su altında kovalayarak avlayabilmektedir. Dalış sırasında bahriler diğer dalıcı kuşlardan farklı olarak direk olarak suya dalmazlar. Bahri adeta batan bir deniz altı gibi suya yavaş yavaş dalar. Bahrinin bu şekilde dalması vücudundaki ve tüyleri arasındaki havayı dışarı verebilme yeteneği sayesinde gerçekleşmektedir. Bu şekilde suya daldığında kimi zaman tamamen su içine gömülür iken, kimi zaman da sadece başı suyun yüzünde kalacak şekilde etrafı gözetleyerek yüzerler. Beslenme dışında bazen tehlikeden kaçmak için uzun süre su altında kalabilirler.

Bacak özellikleri sebebi ile iyi dalan ve uçan bahriler karada yürürken bu kadar başarılı değildir. Gövdenin gerisinde olan bacakları yüzünden yürüyüşleri adeta bir sürünme gibidir. Bu sebepten karaya sadece çiftleşmek ve kuluçkaya yatmak için çıkarlar. Bunun dışındaki hem tüm zamanlarını suda geçirirler.

Yazıda kullanılan tüm fotoğraflar Dr. N. Kaan ÖZKAZANÇ tarafından çekilmiştir

Kaynaklar:

Benson, V. S. (1971) The Observer's Book of Birds. Frederick Warne&Co.Ltd. London, England ISBN: 0 7232 0043 2

Ergene, S. (1945) Türkiye Kuşları. İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi Monografileri, Say:4, Kenan Matbaası, XX + 361s. + 104 Tablo İstanbul.

Hayman H., Hume R. (2005) Kuş Gözlemcisinin Cep Kitabı. Avrupa'nın Kuşları. Kuş Araştırmaları Deneği Yayınları. ISBN: 975-00270-0-0 Semih Ofset, Ankara (Çeviri:Beyser Semizoğlu)

Kızıroğlu, İ. (1989) Türkiye Kuşları (Kırmızı Listede Olanlar ve Bulundukları Bölgeler) Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 314 s. Ankara

Peterson, R., Mountfort. G., Hollom P.A.D. (1972) A Field Guide to the Birds of Britain and Europe. Printed in Great Britain Collins Clear-Type Pres London and Glasgow. ISBN 0 00 212020 8

Somçağ, S. (2005) Türkiye Kuşları. Yapı Kredi Yayınları-2273 ISBN: 975-08-1019-8 275 s. İstanbul.

Turan, N. (1990) Türkiye'nin Av ve Yaban Hayvanları. Kuşlar 2. Kitap. Orman Genel Müdürlüğü, Eğitim Daire Başkanlığı, Yayın ve Tanıtım Şube Müdürlüğü 274 s. Ankara.

The IUCN Red List : <http://www.iucnredlist.org/>

ARKIVE: <http://www.arkive.org>

GÜLLERLE ÇINAR SELÇUK

Onu meslek yaşamımın başlarında tanımıştım (1975). Benim için meslek bilgileri ile insanlara yaklaşımları çok özel olan değerli ağabeylerimle birlikte... Müsteşar Ali Karaağaç, Sedat Akay, Ahmet Altıntaş, Fehmi Çancı, Ferit Özdi, Kemal Ungan, Osman Kalaycıoğlu, Nevzat Kaptan ve bir başka değer Rüstem Kaptan ve yazamadıklarım adam gibi adamlar benim için hep özeldi. Bilirdim ki o zamanki makamlara bilgi, görgü ve hizmetleri öncelikli seçimle gelmişlerdir. Elbette ki o tarihlerde de siyasi yükselişler olmuştur. Ancak onlar meslekte fazladan yaşayamamış ve sürekli eleştirilmişlerdir.

Çınar Selçuk (Dr. Hasan Selçuk) ağabeyim de gerek meslek, gerekse meslek örgütlerinde hep hakkıyla çalıştı. Orman Genel Müdürü Vekilliği dönemindeki çalışmalarını ve kimi olumsuzluklara karşı savaşını günün meslektaşları dikkatle okumalı ve ders almalıdır. En eski ve saygın meslek örgütünde (TOD) yöneticilik ve başkanlık yaptığı dönemler, orman ve meslektaşlar üzerindeki baskıların yoğun olduğu yıllardır. Savaşkan insanların direnişleri bugünlere daha az hasarla gelmede en önemli etkidir. Yıllarca önce bir OMO genel kurulunda Sayın Süleyman Demirel'in siyasi değil ama teknisyen gözüyle söylediği "Ormanlarımız halen var ve ayakta duruyorsa, bu, ormancılarının direniş ve çalışmalarıyla olmuştur" sözü unutulmamalıdır. Bugün halen üzülen söylemek gerekirse bir avuç vatansever ormancı direnişlerini zor koşullarda sürdürmektedir.

1970 yılında, Orman Bakanı Hüseyin Özalp'ın desteğiyle, Müsteşar Ali Karaağaç'ın başkanlığında; Bakanlık Personel Birimi, 4 genel müdürlük, meslek örgütleri, hukuk müşavirliği ve bağımsız bireyler tarafından, "Orman Bakanlığı Personelinin Çocuklarını Okutma Vakfı" kurulmuştur. O gün ve bugüne değin bakanlık yapısı içinde iç-içe olan ilk kuruluş olmuş ve halen varlığını sürdürmektedir. Hasan Selçuk, o tarihte 700 TL gibi en yüksek ödemeye Türkiye Ormancılar Derneği'nin temsilcisi olarak Senette Vakıf Kurucusu olmuştur. Bu vakfın büyüüp, gelişmesi için yıllarını vermiş, değerli ağabeyimiz Fehmi Çancı ile çekişe çekişe çalışmıştır. Orman Bakanlığı personelinin gönderdiği 2,5-5.0 TL ile bugünlere getirilen Vakıf; binlerce öğrenciye kredi, burs vermiş, kitap ve barınma olanağı sağlamıştır. Hasan Selçuk ve bugünkü Mütevelli Heyet üyeleri bir ilke daha imza atarak; rahmetli Kazım Mıhçıoğlu ve eşi Yegane Mıhçıoğlu'nun yaptıkları 450 TL hibe ile Seyranbağları/Ankara'da bir bina satın alınarak, öğrencilere barınma yeri sağlanmıştır. Daha sonra, Sağlık Bakanlığı ve Valilikten izin alınarak yurt yapımına girişilmiş ve Yurt Sorumlusu ve Kurucu Üyesi olarak beni önererek kabul edilmiş ve 21 kişilik yurt öğrencilerin barınmasına sunulmuştur. 2005 yılına değin yurt çalışmasını sürdürmüş ancak üzülen söylemek gerekirse kar etmediği öne sürülerek zamanın yönetim kurulunca kapatılmıştır.

Vakıf Senedi mahkeme kararıyla yeniden düzenlenmiş ve Mütevelli Heyet Üyeleri yeni baştan oluşturulmuş, Başkanlığa Sedat Akay, II: Başkanlığa Dr. Hasan Selçuk seçilmiştir. Sayın Akay'ın vefatı sonrası Mütevelli Heyet Başkanlığına Sn. Selçuk getirilmiştir. Vefatına değin bu görevi yürütmüştür.

Kışları üşüyen ve hastalanan; yazları gururlu, sonbaharları hüznü, ilkbaharları gençleşmiş, coşkulu ve yılmamış, yıkılmamış tüm ağabeylerimiz bizlere örnek olmalı. Kimse kendini olmazsa olmaz ve göçüp gitmeyecek hissetmesin. Ağaç ve dallarız, ancak kimi değerli yapraklar dallardan ayrı düştü. Bizleri yetiştiren ağaca, dallara sahip çıkarsak, kurumayız, tükenmeyiz, yeniden yeşeririz.

Hoşça kal ve güle güle güllerle sevgili Ağabey Çınar Dr. HASAN SELÇUK. Ölmez yitmez bir dostluk geliştirdiğim tüm aydınlık insanlar sizlere de rahmet olsun. Yaşayan Cavit-ler, Rüstem-ler, Ahmet-ler, Kemal-ler, Nejat-ler, Yücel-ler... varolasınız.

Rızkullah Muallaoglu
Vakıf Mütevelli Heyet Üyesi

YİTİRDİKLERİMİZ

ZİYA GÜNAY
VEZİRKÖPRÜ – 1922
İ.Ü. ORMAN FAKÜLTESİ – 1947
ANKARA – 15.04.2013

Sonsuzluğa uğurladığımız üyemize Tanrı'dan rahmet yakınlarına ve meslek kamuoyumuza başsağlığı dileriz.

TOD - Türkiye Ormancılar Derneği
Tuna Caddesi No:5/8 Kızılay-ANKARA
Tel: 0312.433 84 13 Faks: 433 26 64

www.ormancilardernegi.org

Sayın Üyemiz,

Derneğimiz Banka Hesap bilgileri aşağıdaki şekilde değişmiştir:

ZİRAAT BANKASI ANKARA YENİŞEHİR ŞUBESİ
ŞUBE KODU: 471

NO:	HESAP ADI:	CİNSİ:	HESAP NO:	IBAN:
1	DERNEK	TL	5002	TR250001000471397751395002
2	DERNEK	EURO	5007	TR840001000471397751395007
3	İŞLETME	TL	5001	TR940001000471450795005001
4	İŞLETME	EURO	5003	TR400001000471450795005003

Bu hesaplara Türkiye'nin herhangi bir yerindeki Ziraat Bankası şubelerinden **hiçbir masraf ödemedi** Üyelik Aidatı ve RIXOS konaklama bedelini havale edebilirsiniz. Buna göre:

1) ÜYELİK AİDATLARI için;

Türkiye Ormancılar Derneği TR250001000471397751395002 nolu hesabına Üyelik Aidatı olarak yatırılması gerekmektedir.

2) RIXOS Otel konaklamalarında;

Yüksek sezonda (Nisan-Ekim Ayları)

Türkiye Ormancılar Derneği İktisadi işletmesinin Hesabına (TR400001000471450795005003) gecelik konaklama bedeli olarak 24 EURO,
Türkiye Ormancılar Derneği TR840001000471397751395007 nolu hesabına BAĞIŞ olarak gecelik 6 EURO yatırılması gerekmektedir.

Düşük sezonda (Kasım-Mart Ayları)

Türkiye Ormancılar Derneği İktisadi işletmesinin Hesabına (TR400001000471450795005003) gecelik konaklama bedeli olarak 20 EURO,
Türkiye Ormancılar Derneği TR840001000471397751395007 nolu hesabına BAĞIŞ olarak gecelik 2 EURO yatırılması gerekmektedir.

	KONAKLAMA AYLARI	GECELİK KONAKLAMA BEDELİ	BAĞIŞ	TOPLAM
YÜKSEK SEZON	NİSAN-EKİM	24 EURO	6 EURO	30 EURO
DÜŞÜK SEZON	KASIM-MART	20 EURO	2 EURO	22 EURO
IBAN		TR400001000471450795005003	TR840001000471397751395007	
HESAP DETAYI		TOD İKTİSADİ İŞLETMESİ	TÜRKİYE ORMANCILAR DERNEĞİ	

Bu işlemler için Türkiye'nin tüm Ziraat Bankası şubelerinden herhangi bir masraf alınmayacaktır.